nr. 2, februarie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă !

(anul XC, nr. 1170)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

demnitatea păcii

Secolele de existență zbuciumată din istoria acestei țări, multe la număr, un adevărat destin al luptei pentru afirmarea și păstrarea ființei naționale, au născut o vocație : vocația păcii. Istoria românilor consemnează un mare număr de conflicte militare, numai că aflînd circumstanțele acestor conflicte, observi imediat că la mijloc n-au fost pofte expansioniste, ci acel refuz hotărît de a îngenunchea în fața năvălitorilor, că acest popor a fost silit de alții să se bată, a fost silit de acei care visau să schimbe hărțile, sfidînd drepturile sacre ale statorniciei. Această aproape neîntreruptă „stare de urgență" n-a rămas fără urmări în psihologia națiunii, conturînd două dominante : oroarea de război, de violență, pe de o parte, și o excepțională capacitate de rezistență, de sacrificiu, în ultimă instanță o imensă vitalitate în momentele de cumpănă, de aspru conflict, pe de altă parte. Ieșind mai puternic din confruntarea cu restriștile de tot felul, acest popor a realizat, în ultimele cinci sferturi de veac, prin luptă și uriașe jertfe, ceea ce secole de-a rîndul a fost un vis mereu curmat de voința lacomă și setea nepotolită de putere a cuceritorilor de profesie. In 125 de ani el și-a făurit un stat național, și-a cucerit independența de stat, și-a desăvîrșit unitatea națională. Dar nu numai atît. Toate aceste izbînzi, pe cît de legitime, pe atît de dificile, au fost mereu amenințate, legitimitatea lor a fost uneori contestată, ele au trebuit să treacă prin focul a două conflagrații mondiale, circumstanțe-limită în care ființa națională a fost apărată cu prețul a sute de mii de vieți.

O astfel de experiență dramatică a conferit noțiunii de pace un sens mai complex, un sens al demnității : pacea înseamnă în primul rînd posibilitatea de a trăi în afara oricărei umilințe și oprimări, de a pune în valoare pe deplin capacitățile creatoare ale oamenilor, de a justifica și realiza cele mai nobile idealuri umaniste.

În lumea contemporană, spectrul războiului a căpătat dimensiuni planetare, el pune în pericol însăși existența speciei, însăși demnitatea ei. E ceea ce face ca, în zilele noastre, „reacția în lanț" a mișcărilor pentru pace să capete aspectul unei revolte a demnității care vede hotărîte, peste voința popoarelor, măsuri menite să amplifice un potențial de distrugere devenit demult absurd. Munca a milioane de oameni, imense resurse materiale și de gîndire se convertesc în gigantică forță distrugătoare. A transforma nonsensul acestei relații în „logica" înarmării ca șansă de menținere a păcii echivalează cu un atentat la adresa rațiunii, care e una dintre cele mai revelatorii trăsături ale demnității umane.

Învățămintele dramatice ale istoriei nu pot fi falsificate prin asemenea sofisme, dimpotrivă, ele oferă șansa unei experiențe care poate așeza lucrurile pe făgașul lor normal. Poporul român a plătit scump această experiență al cărei cîștig înseamnă azi, între multe alte lucruri, luciditate și hotărîre fermă în toate acțiunile destinate salvgardării păcii. E motivul pentru care România socialistă, conducătorul ei, președintele Nicolae Ceaușescu, duc o luptă neobosită, exemplară pentru realizarea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare. În atîtea și atîtea împrejurări, secretarul general al partidului a arătat că dreptul fundamental al popoarelor e dreptul la viață, la pace, că trebuie să facem totul, pînă nu este prea tîrziu, pentru ca acest drept să-și impună legitimitatea, pentru ca oamenii planetei să trăiască și să muncească în liniște, încrezători în idealurile lor de mai bine.

Aniversînd în acest an patru decenii de la istoricul act revoluționar de la 23 August, poporul român își sărbătorește un început de drum nou, drum al realizărilor fără precedent la scara istoriei. Știind că pacea și independența au stat la temelia muncii libere și demne care a asigurat aceste realizări, oamenii României socialiste, indiferent de naționalitate, vîrstă ori profesie, se implică hotărît, la chemarea partidului, a secretarului său general, în tot ceea ce poate contribui la promovarea și triumful păcii și demnității, la realizarea unei lumi a dreptății și progresului, a șanselor și posibilităților de acces, egale pentru toate popoarele, la cuceririle științei și tehnicii, de exprimare a capacităților și valorilor creatoare specifice. Prestigiul internațional al țării noastre se întemeiază tocmai pe consecvența prin care ea își afirmă vocația păcii. Voința de pace a popoarelor își găsește în politica externă a României, a președintelui Nicolae Ceaușescu, una din expresiile cele mai energice, cele mai clarvăzătoare.

CONVORBIRI LITERARE

Liviu SUHAR : „Domnițe"

În celelalte pagini :

antirăzboinică

Lebăda umblă peste stradă nebună
duce pe aripi o poartă de măr
are creștetul răstignit pînă-n lună ;
poartă pene de adevăr.

Umblă pe stradă în pene de doliu
lebăda neagră : ce ciudat peisaj
memoria morții turbează-n fotoliu
invocația se răstoarnă-n picaj.

„Zic spre voi adevăr și răbdare,
memoria morții în chenare se coace
duceți bombele toate la crematoare
planeta dorește să existe în pace.

Adevăr vă zic vouă, e secolul gata
mileniu-i pe ducă, alt mileniu-i pe drum",
lebăda neagră, pe stradă-i, ciudata
ființă îmbrăcată în doliu și fum.

Umbra ei trece pe stradă nebună
duce pe aripi o poartă de soc
are creștetul răstignit pînă-n lună
vrînd să aducă planetei noroc.

Emilian MARCU

pîine de țară

Ape de Țară
Cu nume de Țară
Cu valuri de luceferi și flori
Luminile lor trecute-n uzine
Coloane de încredere ale
Anilor noștri viitori.

Pîine de Țară
Cu nume de Țară
Cu semnul muncii în miez
Sceptrul izbînzii pe care-l
Poartă poporul spre împlinirea
Visului-crez

Munți de Țară
Cu nume de Țară
Cu semnul luminii pe pisc
Aripi de vultur mă înfioară
În zborul spre-un nesfîrșit obelisc.

Dumitru GRIGORAȘ

tezaur

„unde mi-e inima florilor? dăruită-i demult tuturor“

Nu prea departe de Piaţa Centrală a Iaşului, pe strada Bucşinescu, la numărul 4, se află o căsuţă nu prea arătoasă, „un cuib discret şi autentic“, cum nota un vizitator în Cartea de onoare, cu pomi şi zorele, în care a trăit şi a scris poeta de o mare sensibilitate Otilia Cazimir care, prin opera ce ne-a lăsat-o, a adăugat „o piatră în plus la temelia noastră spirituală“. Aici, după propria-i mărturisire, a venit la vîrsta de 4 ani şi s-a întrebat adesea: „Unde mi-e inima florilor?“ Şi şi-a răspuns: „Dăruită-i de mult tuturor / Cînd o fi să mă duc, să mă duc, / Pentru voi am să întîrzii din mers / Să mai rup, să mai fur, să v-aduc / Cîte-un gînd, cîte-un vis...“. Stihurile de mai sus, ale celei ce ne-a lăsat o bogată zestre, care sporeşte „tezaurul artei şi literaturii româneşti“, sînt încrustate pe placa de marmoră aşezată pe peretele văruit în alb al modestului lăcaş de cultură pe care l-am vizitat într-una din zilele acestui februarie în care se împlinesc 90 de ani de la naşterea poetei.

În holul casei memoriale se află două vitrine. M-am oprit mai întîi în faţa aceleia în care este expusă cartea „Prietenii mei scriitorii...“ cu semnăturile autografe ale lui Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Topîrceanu, Garabet Ibrăileanu... Cu permisiunea ghidului, am scos-o din vitrină şi am răsfoit-o. Privirea mi s-a oprit la rîndurile în care poeta spune că nicăieri nu s-a simţit mai în largul ei, mai acasă la ea „decît acolo, pe Valea Moldovei şi a Siretului, care-şi însemnă drumul cotit prin zăvoaie cu o dîră aurie şi scămoasă de ceaţă“ şi că s-a născut şi a trăit „cei dintîi ani ai copilăriei la ţară, lîngă Roman, pe malul Moldovei. Şi cred că prima mea amintire conştientă a fost sclipirea orbitoare a cerului sfărîmat în nenumărate cioburi peste întinsul apelor acelui rîu“.

Am răsfoit apoi volumul de poezii scrise în perioada 1923—1953, care, cum afirmă în postfaţă reputatul profesor şi critic Constantin Ciopraga, disting poeta „prin fineţe şi simplitate“, printr-o „sensibilitate înţelegătoare faţă de o lume care se vrea scăldată în lumină“.

„Cînd sufletul să cînt mă-mbie“, spunea poeta „Nu sună-a greu, nu sună-a gol“. Şi sufletul a îmbiat-o să scrie în vremea în care se înfăptuia marele proces în care oamenii, ţinuţi în întuneric ani de-a rîndul, erau acum chemaţi să lege „slovă slobodă de slovă“. Erau chemaţi să lege slovele „în cartea fără început“. Prin versuri vibrante Otilia Cazimir prezintă dascălul care le spunea semenilor săi: „Vom scrie, frate, şi de dragul lor, / Al celor mulţi, care de mult ne-aşteaptă, / Vom face bătături în palma dreaptă!“ pentru că „De pe moşia cît o ţară, / Nu mai pornesc doar vorbe de ocară, / Cu şfichi de bici peste spinări plecate“. Şi mai departe li se adresează: „Întinde-mi mîna, frate, / E primăvară... / Nu simţi mireasma tînără de ghiocei? / Ţi-e slava încă strîmbă, poate, — / Dar pune mîna cu nădejde pe condei / Şi strînge-l voiniceşte / Ca-ntr-un cleşte: / Cu trudnică migală a meşteşugului, / Înfige-n inimi vorba ascuţită, / Ca în ţărînă fierul plugului... / Cu floare-n gînd, cu floare la ureche, / Apucă şi plaivazul, şi mistria, / Şi lumii tinere frămîntă-i bucuria! / E primăvară, frate, primăvară... / Deschide uşa, ieşi în vînt afară / Şi înainte“.

În aceeaşi vitrină sînt expuse volumele: „Baba iarna intră-n sat“, „A murit Luchi“, „Jucării“ şi „Scrieri în proză“.

Din cea de a doua vitrină aflăm cum a debutat cu poezia „Noapte“, în numerele 11—12 din decembrie 1912 ale revistei „Viaţa Românească“. În loc de semnătură, poeta „desenase“ trei steluţe. Cu motto-ul „Răspuns unui poet“, după criterii pur sentimentale, Garabet Ibrăileanu i-a dat numele de familie, iar Mihail Sadoveanu pe cel de botez.

Citind revista „Însemnări ieşene“, din 1938, aflăm că Otilia Cazimir a publicat în paginile ei fragmente din romanul „În tîrguşorul dintre vii“.

Într-o scrisoare autografă, din 4 iulie 1937, Gr. T. Popa, care se afla în conducerea revistei „Însemnări ieşene“, împreună cu Mihail Sadoveanu şi Mihai Codreanu, o roagă pe poetă să-i mai trimită şi alte poezii pentru că ştie că are „cît să publice un volum întreg“. O roagă, de asemenea, să contribuie „la aranjarea materialului rămas de la Topîrceanu“. Îi sugerează ca împreună cu Sadoveanu, singurii în măsură, să-i îngrijească opera postumă şi s-o prezinte „în condiţii demne de el“. Autorul scrisorii spune că ar „dori foarte mult să se publice ineditele lui — e vorba de Topîrceanu — în „Însemnări ieşene“, revistă pe care a însufleţit-o şi a construit-o împreună cu noi de la început şi în care-şi pusese atîta nădejde“.

Într-o altă scrisoare, Demostene Botez o îndeamnă să trimită din creaţia sa la „Viaţa românească“ şi o informează că traducerile lui Topîrceanu peste hotare „se bucură de mare succes“.

Din scrisorile autografe — una către Filiala Iaşi a Uniunii Scriitorilor şi alta către Editura pentru Literatură din Bucureşti — vizitatorul află intenţiile poetei de la începutul anilor 1960, de a completa unele lucrări, de a le aduna şi revedea pentru un „volum antologic“.

Manuscrisul autograf al poeziei „Dragoste“, o filă din volumul „Scrisori fără adresă“, o fotografie la redacţia „Viaţa românească“, alături de Ibrăileanu, Stere, Izabela Sadoveanu, Mihail Sadoveanu, Diamandi, Carp ş.a., carnetul nr. 274 de membru al Uniunii Scriitorilor, premiile Academiei şi ordinele acordate de statul nostru, întregesc bogata vitrină în care este oglindită viaţa şi activitatea poetei „gingăşiilor miniaturale“.

În cele două camere în care a locuit sînt expuse mobilierul şi obiectele care au aparţinut şi de care s-a folosit poeta. Pe biroul de lucru se află ultimul manuscris „Nu vreau să uit, nu vreau să uit nimic din tot ce a fost...“

Nici noi nu vom uita nemuritoarele ei versuri în care a cîntat florile castanilor „drepţi cu frunzele înstelate“, florile din cîmp şi din grădină, florile de liliac şi de nalbă, panseluţele şi ghioceii şi „mugurii grădinii“ care se deschid primăvara, şi florile gutuilor „cu scamă de rugină“ „şi strugurii străvezii cu boabe grele, — ciorchine galbene de chihlimbar“, care „au adunat poleiul fin din stele...“.

Nu vom uita nici cîntecele de leagăn şi de pace pentru ca milioanele de mame care cîntă seara „Dormi, puiul mamei dormi...“ doresc, atunci cînd se trezesc dimineaţa, „Să fie-o zi cum n-a mai fost încă zi... / Să nu mai plece tata la război, / Să nu mai fie lacrimi şi ruine, / Să nu mai moară inima din noi, / Să nu rămînă-ai nimănui copii ca tine... / Prea mulţi sîntem acum, ca să ne frîngă, / Prea drepţi sîntem în faţa clipei care trece, / Şi ochii noştri nu mai vor să plîngă, / Nici capetele noastre să se plece. / Dormi, puiul mamei... Dă mînuţa-ncoace: / Cînd te-i trezi din somn — să fie pace!“

Lazăr BĂCIUCU

varia

convorbiri — 1884

Red(actorul) Iacob Negruzzi, senator şi academician, în 1884 fiind transferat ca profesor de drept civil de la Universitatea din Iaşi la cea din Bucureşti, publică în capul revistei un raport (e drept, ştiinţific) adresat lui D. A. Sturza, ministru de externe şi totodată preşedinte al Academiei. Autorul raportului (intitulat *O esploraţie la Archiva de Stat şi la Biblioteca Naţională din Veneţia*), G. Frollo, este şi el profesor la Universitatea din Bucureşti, se dovedeşte specialist şi sîrguincios în chestiuni de arhivistică, admite şi respinge informaţii ale predecesorilor, printre care, dintre români, C. Esarcu, în efortul de a căuta şi extrage ştiri privitoare la istoria naţională din imensele depozite de documente ale Republicii dogilor, secole întregi ţinute sub cea mai aspră interdicţie. Catalogul prezentat este imens, unele extracte vorbesc de recunoaşterea foarte îndepărtată a latinităţii provinciilor carpato-dunărene, altele prezintă demersuri ale voievozilor (unul solicitînd o „arcă“ pentru voiaj transmediteranean) etc., etc. aşa incît ne întrebăm şi azi, aidoma lui G. Frollo, dacă specialiştii noştri vor parcurge curînd toate sursele documentaristice veneţiene posibile, epuizîndu-le.

Grupajul eminescian de poesii: *Lasă-ţî lumea..., Somnoroase păsărele..., Din valurle vremii..., Cînd amintirile..., Pe lingă plopii fără soţ..., Adio, De-om adormi..., Te duci..., Se bate miezul nopţii..., Peste vîrfuri trece luna..., De-o(r) trece anii...* (versul titular este corect!), *Diana, Cu mîne zilele-ţi adaogi..., Ce e amorul?..., Criticilor mei, La mijloc de codru...* (în formă popluară), *Ce te legeni...* (în formă populară), paginat imediat în continuare, cu denumirile exact transcrise mai sus, arată, printre altele, ezitarea momentană a poetului de a „pune“ titlúri, stîngăcii ale zeţarilor, mai probabile decît ades presupusele intervenţii redacţionale şi încă neobişnuita decizie a lui Eminescu (cercului intim) de a da la tipar cam tot ce părea „definitiv“, după succesul capodoperelor din numărul precedent. Amintim, în treacăt, pornind de la o însemnare publicată în „Flacăra Iaşului“ din 12 ianuarie a.c. de către Virgil Cuţitaru, că localizarea geografică a plopilor fără soţ e mai curînd bucureşteană după studiul genezei poeziei, iar la Iaşi, în afară de Bucium şi locuinţa Veronicăi, numai cartierul Tătăraşi a beneficiat de două propuneri „sigure“. Strada Leagănului de copii, într-adevăr, mai arată şi azi un singur plop încărcat de ani, înfruntînd vremea tot fără soţ...

O istorie ţărănească de W. de Kotzebue, în ciuda întîmplărilor năprasnice, narate şi ele prea explicativ, nu reuşeşte să închege un conflict pe măsură ori să impună caractere viabile. Ca într-un mozaic deconturat de excesul liric, unele pietre colorate strălucesc totuşi prin acuitatea observaţiei realiste şi transpunerea ei grijulie în alesătura etnografului. Ochiul e al vizitatorului care „vede“ acoperişurile de trestie şi paie ale caselor ţărăneşti, cum se face „exotica“ mămăligă, luarea la oaste, costumul naţional şi îmbrăcămintea zilnică, hrana păsărilor de curte, bocetele ţigăneşti, alcătuirea podurilor umblătoare, treierişul cu cai, rachiul în care înnoată „seminţe de ardei roş“, răpirea regizată a fetelor, balade pomenind de „corabia din Ţarigrad“ în plină zonă montană etc. Sigur că excesele „scriitoriceşti“ îl prezintă pe un personaj „pîrlit de soare“ încă în vremea dezgheţului, dar aspectul strict documentar al prozelor lui Kotzebue este egal cu al tuturor însemnărilor de călători în epocă.

La *Bibliografie* aprecieri privind ediţia princeps din *Operele Principelui Demetriu Cantemiru* patronată de către Academie (prin Gr. Tocilescu) după manuscrisele muzeului petersburghez, iar din *Corespondenţă* spicuim două mostre: 1) „Versuri nu sînt numai linii scrise pînă la jumătatea rîndului, ele trebuie să întrunească şi cîteva alte condiţiuni“; 2) „La poesiile din Heine sunt traducerile rele; la cea grecească e rău originalul“.

Lucian DUMBRAVĂ

perspectivele străvechiului oraş

Aşezat pe malul drept al rîului Siret, pe un vechi drum comercial care lega Marea Neagră, prin Moldova şi Polonia, de Marea Baltică, altfel spus: lega Imperiul Bizantin de ţările de la Marea Baltică, oraşul Siret are o istorie străveche.

Cercetările arheologice (mai mult de sondaj) ori întîmplări favorabile au scos la iveală destule urme şi dovezi în temeiul cărora putem spune că teritoriul Siretului a fost locuit din vremuri preistorice, traversînd marea epocă dacică. Începînd cu secolul al XIV-lea, aceste urme şi dovezi sînt tot mai numeroase şi ele coincid cu lupta pentru constituirea statului independent Moldova. Cele mai multe s-au găsit pe dealul HORODIŞTEA, unde a fost şi o întăritură. Tradiţia spune că pe dealul RUINA a fost o cetate, distrusă de tătari la 1241. Tot pe seama tradiţiei se pune şi folosirea Siretului drept capitală a Moldovei pe timpul lui Sas Vodă (cca. 1353—1358). Ar fi o confirmare în acest sens numele topic SASCA, după cum se numeşte un deal din imediata apropiere a vetrei tîrgului, pe care a fost cetatea lui Sas, fiul lui Dragoş. Nu ştim ce rol va fi avut Siretul pe vremea lui Bogdan I, după alungarea urmaşilor lui Dragoş, dar fiul şi urmaşul acestuia, Laţcu vodă (care a domnit pînă la 1373 sau 1375), îşi avea aici reşedinţa. Motive politico-economice şi strategice l-au silit pe Petru I Muşat (1375—1391), să mute capitala de la Siret la Suceava, dar şi el şi-a avut aici reşedinţa mai mult de 10 ani.

Învîrtind cu iuţeală roata vremii, ajung să înţeleg fapte mai apropiate de noi în timp şi îmi aduc aminte că în Siret şi în împrejurimi s-au născut şi au trăit valoroşi cărturari ai neamului nostru. În Siret a văzut lumina zilei şi şi-a petreuut primii ani ai vieţii Tudor Ştefanelli, coleg şi prieten al lui Eminescu şi la Cernăuţi şi la Viena, autor al unor apreciate *Amintiri despre Eminescu*, dar şi autor al altor lucrări care se bucură şi astăzi de interes. Folcloristul şi etnograful Simeon Florea Marian şi-a petrecut o parte din viaţă la Siret, unde a cules mult material, ulterior publicat în cărţile sale. Elena Niculiţă Voronca, autoarea unei monumentale culegeri de folclor, şi-a petrecut destui ani în Siret. Aici şi-a început şi şi-a sfîrşit viaţa, la 39 de ani, în 1902, Mihai Teliman, acel „Caragiale al Bucovinei“, cum a fost numit cu oarecare îndreptăţire.

Prin Siret au trecut, neîndoielnic, şi paşii lui Eminescu.

Siretul, veche şi impresionantă cetate de scaun a Moldovei, cel mai vechi oraş al acestor părţi de ţară, încă n-a fost gătit pentru vizitatori. El poate deveni un punct cultural şi turistic de excepţional interes, întrucît pe teritoriul său şi în împrejurimi sînt importante monumente istorice şi de artă. Siretul are evocatoare nume de locuri, nestudiate încă, are ziduri ascunse şi comori necunoscute, dar nu are nici un muzeu şi nici o statuie. Numele marilor domnitori (cu două excepţii: Alexandru cel Bun şi Al. I. Cuza) nu au devenit nume de străzi. Şi nici nume care s-au deprins să circule de unul singur, ca nişte sfetnici ai culturii şi limbii româneşti: Eminescu, Enescu, Iorga, Sadoveanu... Numele cărturarilor Bucovinei au rămas numai în cărţi, ori sînt nume de străzi în Bucureşti sau în alte oraşe ale ţării. Cîndva liceul din localitate se numea LAŢCU VODĂ şi scotea un anuar în care s-au publicat studii interesante, dar astăzi acest nume a fost părăsit în chip inexplicabil.

Simeon Reli, în introducerea cărţii sale *Oraşul Siret în vremuri de demult*, 1927, scria: „Siretul, cel mai vechi oraş al Moldovei, de care sunt legate atîtea amintiri frumoase din trecutul neamului nostru, ni se înfăţişează azi ca un veteran bătrîn şi sărman care-şi trage obîrşia dintr-o viţă de neam nobil şi bogat, dar prin nişte întîmplări nenorocite a ajuns în stare de sărăcie. Nici o strălucire, decît doar numele-i, vestit odinioară, şi cîteva haine moştenite din vremuri mai bune, dar zdrenţuite şi ele de ani şi de greul vieţii, mai aduc aminte celor ce-l văd şi-l cunosc de cine este şi ce-a fost odată“. Istoricul citat vorbea de datoria „de a salva ce se mai poate“ şi de a cunoaşte trecutul oraşului spre a şti cum să-i facem prezentul şi cum să-i pregătim viitorul.

Astăzi, spre bucuria locuitorilor, se acordă interes tot mai mare dezvoltării economice a acestui colţ de ţară cu frumuseţi de basm, Siretul devenind centru muncitoresc, prin deschiderea unor fabrici. Este vorba mai întîi de Fabrica de tricotaje şi apoi de Fabrica de covoare pluşate. Siretenii sînt încredinţaţi că se va reface gara distrusă şi că prin oraşul lor va trece din nou trenul. Se pare că ziua aceasta este destul de aproape.

Oraşul-muzeu, dar lipsit de muzee, are perspective sigure. După multe secole de uitare, Siretul îşi va reprimi drepturile pe care le merită. Muzeul judeţean Suceava intenţionează să deschidă aici *Muzeul de istorie a oraşelor medievale din Moldova*, în baza unui plan bine întocmit şi aprobat de forurile în drept.

Aştept cu nerăbdare şi cu emoţie evenimentul, cu gîndul că se vor împlini un vis şi o dorinţă a multor generaţii.

Ion POPESCU-SIRETEANU

scriitori la masa de lucru: ion hurjui

— Scrieţi poezie, proză, teatru, aveţi o dragoste anume?

● *Una care nu-mi acordă pe cît îi dau. Cărţile scrise nu-s totuna cu cărţile publicate. Formal, cel puţin. Port poezia cu mine, neliniştit pentru soarta ei.*

— Totuşi, care-i dragostea?

● *„Iubirea din strada a şaptea“ — romanul pe care l-am publicat în 1983. Scriu şi acum la el deşi l-am început cu 15 ani în urmă şi l-am şi publicat. Dumneavoastră l-aţi citit chiar în manuscris, nu-i aşa? Acum scriu o altă carte de proză, dominată însă de aceeaşi stare căreia-i datorez de fapt totul!*

— Lucraţi deci la o carte?

● *Lucrez zilnic. A scrie nu înseamnă numai timpul cît aşterni pe pagina albă cuvinte ci mai ales permanenţa unei existenţe speciale greu de definit dar trudnică şi periculoasă pentru însăşi viaţa scriitorului (ştiţi ce înseamnă pierderile din 1983, pentru obştea scriitorilor!).*

— Şi totuşi, ce aveţi pe masa de lucru?

● *„Starea de aşteptare“, volum de versuri pe care îl propun editurii „Junimea“ pentru cînd va crede că mă poate publica şi „Dragostea mea tîrzie“, acesta-i titlul sub care presupun că voi apare la „Cartea Românească“, unde am un volum „uitat“, am mai spus-o, pe care vreau să-l adaug şi să-l definitivez în vederea publicării şi ea „tîrzie!“ Deocamdată o idee foarte urgentă s-a transformat într-o piesă de teatru. Ştiu că scriitorul are nevoie de o invitaţie pentru a putea apare pe scenă. Am una din partea unui cunoscut secretar literar de teatru (este vorba de Carol Isac). Alta din partea Nataliei Dănăilă, directoarea Teatrului pentru copii şi tineret din Iaşi. Scriitorii sînt o familie, mică, este drept, viaţa lor se derulează în acest cadru de interdependenţă care înseamnă şi asumarea unor riscuri şi solidaritate, ei fiind capabili să sufere pentru eşecul unui confrate sau să se bucure pentru succesul lui. Trebuie să recunosc că nu-i puţin lucru să faci parte dintr-o astfel de familie. Scriitorul amînă din iubire şi din respect pentru cititori. Şi eu voi amîna ale mele „poeme în proză“ fiindcă nu-s destui anii de cînd le rescriu.*

Consemnat de
Georgeta EFTIMIE

● viaţa noastră

● Printre manifestările ce s-au impus în viaţa spirituală ieşeană se numără şi Festivalul teatrului folcloric, ajuns anul acesta la a XVI-a ediţie. Au participat la demonstraţiile din 8 ianuarie şi scriitorii Emilian Marcu, Constantin Popa, Vasile Adăscăliţei ● Cel de al şaselea „Jurnal al artelor“ l-a avut printre invitaţi pe Paul Balahur ● Const. Ciopraga a evocat „Universalitatea poeziei lui Eminescu“ la o şedinţă festivă a cenaclului „Prietenia“ ● Despre „Unirea de la 1859 reflectată în literatură a vorbit Al. Husar la 19 ianuarie cu prilejul unui simpozion organizat de Şcoala interjudeţeană de partid Iaşi. ● La Casa personalului didactic, Al. Zub a prezentat o comunicare despre semnificaţia actului istoric de la 24 ianuarie 1859 ● Sub genericul „Omagiu Unirii“ scriitorii Nicolae Turtureanu şi Cătălin Ciolca au realizat la Ruginoasa o reuşită seară de poezie patriotică ● În organizarea Asociaţiei scriitorilor şi a Bibliotecii „Gh. Asachi“, Paul Balahur, Nicolae Barbu, Vasile Constantinescu, Al. Husar, Grigore Ilisei, Vasile Mihăescu, Dorian Obreja, Ioanid Romanescu, Corneliu Sturzu, Nicolae Turtureanu au omagiat, la Combinatul de Fibre Sintetice Iaşi, actul istoric de la 1859, timpul de realizări ce-l trăim ● Aurel Leon a vorbit, la 27 ianuarie, despre expoziţia de pictură a lui Gh. Lungu ● O delegaţie a Uniunii scriitorilor sovietici, alcătuită din Iurii Ivanovici Surevţov şi Urktam Usmanov, a fost oaspete al Asociaţiei scriitorilor din Iaşi. În timpul vizitei, scriitorii sovietici au vizitat obiective de interes cultural şi istoric, s-au întîlnit cu conducerile editurii „Junimea“ şi revistelor „Cronica“ şi „Convorbiri literare“ ● La cea de a XV-a şedinţă a cenaclului de proză, condus de Al. Dobrescu, a citit Eugen Andoni ● Cenaclul judeţean Vaslui al Asociaţiei scriitorilor din Iaşi a editat, sub egida Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă, un nou volum al antologiei *Zidiri*. Poeţi, prozatori, un autor dramatic, autori de şarje umoristice, nume deja impuse în actualitatea literară a Moldovei şi nu numai, sînt bine susţinuţi de o serie de alţi creatori autentici, care aşteaptă, cu îndreptăţire afirmarea. Vasluiul literar este azi o realitate convingătoare, cum se spune, plutesc în aer primele revelaţii. Ele pot fi Nicolae Ariton sau Ion Enache sau Ion Gheorghe Pricop sau... ● Criticul şi istoricul literar Mihai Drăgan a vorbit la Biblioteca judeţeană din Bacău despre *Eminescu, contemporanul nostru* şi a purtat cu publicul un dialog pe tema receptării critice a operei eminesciene azi.

● „luna cărţii la sate“

Actuala ediţie a „Lunii cărţii la sate“ s-a deschis generos, pe ţară, la *Ruginoasa*, localitate care se leagă adînc de numele înfăptuitorului Unirii de la 1859. Aici au fost trecute în revistă aspecte privind editarea şi răspîndirea cărţii de toate genurile, a fost prezentat profilul unor serii şi colecţii de largă audienţă la cititori.

În prezenţa unui numeros public din Ruginoasa şi din împrejurimi s-a desfăşurat o sezătoare literară la care au luat parte scriitorii *Pavel Florea, Virgil Cuţitaru, Paul Balahur, Vasile Filip* şi *Gloria Lăcătuşu*, iar cercetătorul dr. *Gh. Buzatu*, de la Institutul de istorie „A. D. Xenopol, a prezentat volumul „Aspecte ale luptei pentru unitate naţională Iaşi: 1600—1859—1918“, apărut în Editura „Junimea“.

Echipaje de elevi din Ruginoasa, Dumbrăviţa, Rediu şi Vascani au luat parte la concursul „Cine ştie răspunde pe tema: 125 de ani de la făurirea statului român modern“, concurs organizat de muzeul memorial „Al. I. Cuza“, în colaborare cu biblioteca comunală, şcoala generală şi UJECOOP.

Formaţii ale căminului cultural — participante la Festivalul naţional „Cîntarea României“ — au susţinut un bogat program artistic (montaje literare, recitaluri de poezie în interpretarea membrilor cenaclului „Amfitrion“, dansuri populare).

La aceste frumoase manifestări a participat *Alecu Floareş*, secretar al Comitetului judeţean de partid Iaşi.

Nicolae BUSUIOC

● inscripţii XXX

Inscripţii XXX se intitulează culegerea de texte literare ale membrilor cenaclului literar artistic „Mihail Sadoveanu“ şi ale unor invitaţi ai cenaclului, editată cu prilejul celei de a XXX-a aniversări a Întreprinderii de Rulmenţi Bîrlad. Apărută în condiţii grafice deosebite, antologia îşi propune să fie reprezentativă nu numai pentnu calitatea producţiilor literare ale membrilor cenaclului, ci şi pentru nivelul cultural în care au loc lecturile şi dezbaterile din cadrul acestuia. Reprezentative în acest sens sînt prezenţele invitaţilor (Marin Sorescu, Cezar Ivănescu ş.a.) autorilor bîrlădeni. După o primă secţiune în care faptele de muncă şi realizările acestei întreprinderi de binecunoscut prestigiu în industria noastră sînt evocate cu vibraţia celor care creează şi cu „uneltele“ literare, selecţia de poezie, proză, cronică de teatru etc., care completează elegantul volum, ne oferă justificarea afirmaţiei Ioanei Postelnicu din salutul adresat cenacliştilor: „Întreprinderea de rulmenţi Bîrlad nu e numai o uzină de piese cu renume în regiune, în ţară şi peste hotare. E şi o uzină de suflete, de gînduri creatoare, de aspiraţii spre idealurile imediate şi cele viitoare, tălmăcite printr-o producţie literară de proză, versuri, satiră, de înaltă calitate artistică.“

Inscripţii XXX, care e încă un exemplu al rolului pe care literatura îl are în formarea omuluiului nou, în deschiderea spre idealurile înalte ale spiritului epocii, e, în genul ei, o reuşită pe care avem bucuria să o consemnăm ca atare.

● cenaclul „junimea“

Vineri, 27 ianuarie, în şedinţa a 127-a, au citit Marilena Istrate, Bianca Marcovici (versuri), Dorel Istrate (proză). Au participat la discuţii: Ghedeon Mihalache, Cassian Maria Spiridon, Daniel Lascu, George Ceauşu, Lucian Vasiliu, Dan Stanciu.

eugen barbu: „o carte care nu face nițel zgomot nu înseamnă nimic“

— Stimate Eugen Barbu, împliniți 60 de ani de viață. Vă aflați pe o culme a existenței. Aveți și privilegiul de a putea privi în urmă la ceea ce ați realizat. Prin truda de scriitor ați lăsat semne în drumul pe care l-ați străbătut. Desigur, la începuturile vieții au fost mai multe chemări, ceea ce, de altfel, e firesc. Cînd această chemare spre literatură a devenit mai puternică, acaparatoare ?

■ **Cred că a fost foarte devreme și n-am înțeles de ce, pentru că mă aflam într-o familie de oameni simpli. Ideea, de la 11 ani, de a spune părinților că mă fac scriitor cred că a părut ceva atît de insolit, c-am luat și o bătaie din cauza asta. Mi s-a spus : „Tu să te pui cu burta pe carte, vrei să ajungi la balamuc ca Eminescu. Aia sînt niște nebuni, tu ești un băiat sănătos, ai să te faci ofițer“. Asta era în capul lor. Sigur că a fost nevoie și de o consecvență. De pildă, eram admonestat cînd mă prindeau că citeam sub o pătură, la lumina lanternei, după ce adormeau părinții. De cîteva ori m-au surprins și mi-au tras cîte o chelfăneală, ca să-mi treacă această sete de lectură. Apoi s-a mai întîmplat ceva. În tot cursul liceului erau ore care nu-mi plăceau și mi-am petrecut mult timp la Biblioteca municipală, pe Batiștei, care mai există și acuma, mi se pare. Acolo eram un client foarte cunoscut. Asta o făceam în dauna unor materii ca fizica, matematica. Nu mă interesau aceste lucruri. Am avut norocul de niște profesori care s-au înțeles între ei. Fiind foarte bun la limba română, profesorii mei de la această disciplină m-au ajutat. Am avut vreo trei. Printre care Gerota, un profesor dur, dar care m-a înțeles și Bistrițeanu, de asemenea cunoscut. Acesta a contribuit mult cu încurajările sale. În loc să mă asculte, mă punea să citesc săptămînal cîte o schiță. Bineînțeles că erau lucruri naive, cum se pot scrie la vîrsta respectivă. Aceasta nu m-a împiedicat ca la 14 ani să scriu primul roman. Panait Istrati, care-mi plăcea foarte mult, îmi place și acum, a fost unul din autorii de formare, ca să spun așa. Romanul meu se numea ca și cartea lui:** Spovedania unui învins. **N-avea conținutul cărții lui Istrati, un roman simplu și naiv. M-am dus cu acesta la un alt scriitor, care nu zic că mă omoram după el, Petru Bellu. Era singurul scriitor, care și-a dat adresa la sfîrșitul prefeței de la** Apărarea are cuvîntul, **un roman care a făcut carieră în anii aceia. Stătea în Mărțișor, pe lîngă Arghezi. Un om foarte cumsecade, de meserie tîmplar. Avea o casă pitorească, cu pitpalaci, care zburau pe șifoniere ; mai făceau și alte comedii pe masă. L-a citit și mi l-a dat înapoi. Mi-a spus să-l mai rescriu. Mi-a dat și niște cărți foarte bune, pentru pregătirea lui cred că erau foarte bune, și ne-am împrietenit. M-am dus cu o copie. Nu i-a plăcut nici aia. Am ajuns pe la a cincisprezecea versiune, dar nici aia nu i-a plăcut. Pe urmă am zis : „Stai domnule, că asta-i o chestie serioasă, chiar așa la vîrsta asta scrii romane.“ Am ajuns la 21 de ani cînd am început „Groapa“. Era prin anii '43—44. Mă aflam la Școala militară. Pînă atunci, acasă, mai scrisesem niște nuvele. Am mai spus asta în niște interviuri, nu e ceva inedit. Scriam niște nuvele care se petreceau în insulele îndepărtate, o consecință a lecturilor mele. Se traducea mult Maugham. Cum face orice scriitor începător, imitam. Pe urmă, am făcut niște exerciții, cînd am început să bat la mașină. Dactilografiam capitole întregi din marii autori. Asta a fost un exercițiu foarte bun. Balzac, Huxley, cînd s-au tradus la noi. Din literatura noastră Călinescu mi-a plăcut foarte mult. Știu că am copiat cîteva halci bune din „Istoria“ lui. Mi-a folosit mult. Aș recomanda unor scriitori tineri această intrare, fără să-ți dai seama, în tehnica scrisului. Sigur, există, la un scriitor, aflat la început, un factor mimetic. Se îndreaptă toți spre o anumită direcție. Cred că e folositor să intri în mașinăria intimă a unui roman, o unui scriitor interesant.**

— Ați amintit cîteva nume de scriitori, între aceștia pe Panait Istrati, pe care îl considerați important pentru perioada dumneavoastră de formare. Cine sînt scriitorii care v-au marcat decisiv și rămîn, în continuare, zeii tutelari ?

■ **Mi s-a întîmplat să citesc, tot așa tînăr fiind, splendidul roman al lui Radu Tudoran,** Un port la răsărit. **L-am citit și mai încoace. Cred că de vreo unsprezece ori.** Arcul de triumf **al lui Remarque mi-a plăcut, de asemenea. Vorbesc de romane. Pe urmă Călinescu. Urmăream și în ziare tot ce făcea, i-am fost și student cîteva luni, pînă l-au dat afară și cînd am părăsit Facultatea. Nu mai era interesant să ascult niște oameni, care veneau după un geniu, spunînd baliverne. De altfel nu am fost singurul. Cîțiva, în mod ostentativ, am plecat de la Facultate. Sigur, am citit Eliade, toate romanele de la Gib Mihăescu la Cezar Petrescu, Gala Galaction. Am plecat la Zăbala, pe lîngă Tîrgu Mureș, cu un sac plin cu tot Sadoveanu. Eu nu aveam bani să-mi cumpăr cărți și împrumutam de la prieteni sau de la biblioteci publice. Le-am citit într-o vară stînd într-o cosmelie, dormind într-un pod de grajd. Era o perioadă romantică. Au venit apoi celelalte literaturi. Din franceză am citit foarte multe lucruri, în special în liceu, în cursul superior și la școala militară, cît am fost doi ani. Pe urmă, am continuat lecturile acasă, după ce am părăsit și Facultatea de drept, pe care nu am terminat-o nici pe aceea, o făcusem în cadrul Școlii militare, că era obligatoriu. Am plecat din armată, că nu-mi plăcea cariera asta, tata mă vîrîse acolo ca să mă scape de război. Dacă aș fi urmat Literele, cum voiam eu, făceam șase luni și eram trimis pe front. El a fost bine sfătuit de cineva. Mi-a dat o chelfăneală, și mi-a zis : „Îți dau eu litere, te duci acolo, faci școala militară, faci dreptul, lasă că-i bun și dreptul“. Am rămas un mare cititor.**

— Se vede asta și din „Caietele Princepelui“.

■ **Citesc de la opt la douăsprezece ore pe zi, cu redacție, cu presă. Am chiar conflicte cu nevastă-mea, care mereu îmi spune să scot cărțile de lîngă pat, că o zidesc în cărți și cărțile strîng praf. Măcar în dormitor să nu țin cărți, dar nu mai am unde. Mi-e și foarte la îndemînă. Se întîmplă să citesc în paralel cîteva cărți. Unele sînt mai plicticoase, altele mă interesează, măcar să fac o sondă pînă apuc să le citesc de la cap la cap. Dar asta ar fi așa ca o tehnică a lecturii. E un viciu care nu m-a părăsit și-mi dă mari satisfacții, deși, la drept vorbind, la vîrsta asta sînt foarte pretențios și puține cărți mă satisfac. Am rămas la memorii, jurnale, cărți de știință, de psihologie. Orice. Romanul a ajuns un gen derizoriu. Nu numai la noi. În general a decăzut foarte mult. Dacă-i vorba de literatura străină ei nu au drame adevărate, cum se întîmplă în cea franceză. Am și spus de cîteva ori că francezii nu mai au prozatori de la Proust și poeți de la Valéry. Tot ce s-a produs cu mici excepții, zic eu, și alea trase de păr, arată că nu mai au scriitori de mare calibru. Sînt niște tipi care vor să inoveze, dar în artă cea mai mare inovație este talentul.**

— Cînd socotiți că ați ajuns la conștiința profesionalizării în domeniul scrisului ?

■ **Vă spun drept că nici acum nu am acest curaj să afirm că sînt un profesionist desăvîrșit, deși motive aș avea. Există totdeauna o sfială, și o spun fără falsă modestie, în fața artei. Lăudăroșii nu miros a bine. Am o mare sfială în fața unei pagini. Sînt și un om care scrie de mai multe ori o carte. Mi s-a întîmplat cu „Groapa“. E bine cunoscută chestiunea. Treisprezece versiuni, din care ultima după pagina culeasă. N-a mai suferit decît trei, sau patru modificări. Mi se întîmplă acum cu** O lume de cîștigat. **Am terminat cartea în vara trecută și am lăsat-o să se mai răcească. O s-o rescriu o dată. Totdeauna trebuie lăsat o distanță.** Janus-ul **intră în al cincisprezecelea an de cînd l-am început, are deja 800 pagini, cred că o să tai vreo 200, o să mai adaug, poate, altele. Este destul de complicat.**

— Deseori, citind, și aflînd despre drumul cărților dumneavoastră, m-am întrebat ce v-a determinat să ezitați atît de mult, să reveniți de atîtea ori, ca în cazul romanului **Groapa**. E vorba de construcție, de șlefuirea ultimă a cuvîntului ?

■ **Da, sînt foarte scrupulos, mai ales la unele cărți. Vorbesc de** Groapa, Princepele, Săptămîna nebunilor. **Cred că e și lecția din copilărie, acele refuzuri, care m-au marcat și bine mi s-a întîmplat. Am avut noroc. Și mai știu că o carte, odată tipărită, e ca un glonț ieșit din pușcă, nu poți să-l mai bagi la loc. Chiar dacă mai umbli la ediția a doua, prima impresie rămîne. Și apoi nu mă grăbesc deloc. La forța mea de muncă și la disciplina pe care o am, aș putea să scriu mult mai mult, deși se spune și acum că am negri, și toată lumea se uluiește cum pot să fiu și redactor șef, să vin și la redacție, să și citesc și să scriu atît. Nu e nici un secret. Bat la mașină și asta pentru romancier e un mare cîștig. Unele romane le-am și dictat.** Incognito **e dictat Dacă vrea să învețe cineva din treaba asta, poate. De altfel, mă rog de toți prietenii, chiar și de poeți, deși poezia nu se poate scrie direct la mașină, nici eu nu aș putea, mă rog, să dactilografieze măcar pentru corespondență, pentru fișe. E un mare cîștig. Nici nu e mare brînză. Am învățat în trei zile și bat acum mai bine ca o dactilografă. Scutește mult timp. Pe urmă ai senzația tiparului. Îți dai mai ușor seama de repetiția cuvintelor. Eu am și o caligrafie imposibilă. Pe vremea cînd scriam cu stiloul mă enervam, dacă făceam o pată rupeam o întreagă pagină. Scrisul cu stiloul a fost antichitatea.**

— Apropo de **Groapa**. Mărturiseați într-un alt interviu că dacă ar fi apărut cu un an mai devreme, întîrzierea vi s-a datorat, nu s-ar mai fi creat acel vîrtej în jurul cărții.

■ **Nu, s-ar fi creat oricum, pentru că această carte era destinată să facă scandal. Am știut asta. Se scriau niște tîmpenii, știți bine ce literatură se făcea, și cruzimea unor termeni, argoul, chiar violența, care aduce, uneori, cu a lui Céline, au tulburat spiritele acelea obtuze, care îi executaseră pe Arghezi și pe Blaga. Eu, nou venit, eram numai bun de încasat. Acest scandal mi-a făcut un mare serviciu. A trezit un mare interes în jurul cărții. Bineînțeles că aceia nu s-au lăsat. Patru ani cartea a fost interzisă, scoasă din biblioteci. Pe urmă le-a dat Dumnezeu mintea de pe urmă a românului. Cartea și-a văzut de drumul său. Trebuie nițel curaj. În special debutul trebuie să fie cu ceva neobișnuit. Îmi pare rău, dar văd scriitori care au ajuns la a treisprezecea, a cincisprezecea carte, cum scriu ei pe spatele ultimelor apariții. E păcat să scrii atîtea cărți și să nu faci puțin zgomot. O carte care nu face nițel zgomot nu înseamnă nimic.**

— Deci, o carte își vede, oricum, de drumul ei.

■ **Da, își face loc. De altfel, totdeauna spun, cînd sînt întrebat ce părere am despre cărțile mele și care va fi soarta lor, că marele judecător e timpul. Timpul triază, aruncă în uitare toate prostiile. Chiar unele mari succese, mari autori. Gîndiți-vă la voga lui Ionel Teodoreanu, ce-a rămas din ea. Era pe vremea aceea, și eu am citit, fermecător. Altă lume, n-avea problemele pe care le avem noi. Acum pare pueril. Era un mare stilist, cam metaforic, prea metaforic. E un mare defect. Așa cum spunea Călinescu : „Nu te saturi cu-n butoi de miere“. O linguriță e de-ajuns. Trebuie un dozaj.**

— Începuturile dumneavoastră literare sînt legate de cercul „Zburătorul“. „Zburătorul“ fără Lovinescu.

■ **Da. Acolo, după ce am ieșit din armată, am găsit pe Aderca, era cel mai interesant, pe Vladimir Streinu și pe Cioculescu, care îl completau. Am debutat odată cu poetul George Tudor. Și el părăsise armata, ca și mine. Veneam din aceeași școală militară, ședeam la trei străzi unul de altul, eram mahalagii, așa că a fost o apariție inedită, nu numai eu ci și el, pentru că era un cerc de cucoane sclifosite. Le-am luat și la gramatică, nițel. Prima mea apariție ca critic literar, dacă se poate spune așa. Le-am arătat că nu știau măcar a scrie gramatical. Nume cunoscute. Nu le citez, că nu e bine. Una dintre scriitoare a venit și mi-a mulțumit, ceea ce m-a surprins, altele s-au supărat. Pe urmă s-au speriat și au început să umble și la instrumentul ăsta. Era și o atmosferă nițel de tămîiere reciprocă. Acolo venea și Mircea Damian. I-a și plăcut ce-am citit. Dealtfel, legat de GROAPA, el m-a dus la editorul Ocneanu, prin '47—48, nu mai știu exact. Scrisesem vreo trei capitole și citisem unul din ele la cenaclu. M-a dus să fac contract. M-a luat și la „Facla“ să scriu. Am publicat pe pagina întîi, ca Arghezi. Mă rog, onoare mare la vîrsta aceea. Editorul a scos o sumă, era inflație, dar o sumă mare pentru mine. Mi-a spus : „Asta-i jumătate, cînd îmi dai de Paște pe cealaltă îți iei restul“. Cînd am auzit i-am zis : „Domnule, nu mă gîndesc, doar asta nu-i o carte să o termin în cîteva luni, îmi va mai lua...“. Nu știam că o să-mi ia zece ani, dar la un an doi mă gîndeam. Ăla a băgat banii la loc, Mircea Damian m-a înjurat pe scări : „Nenorocitule, luai banii, nu-i mai dădeai. Ce ești prost, chiar dacă nu terminai cartea“. Chestii din astea nu am făcut niciodată. Dar vorbeam de acea atmosferă. Apariția noastră a împrospătat. Au urmat niște ședințe foarte bune. Unii au început să-i muște pe alții și asta a fost în folosul tuturor. E bine cînd se discută. Nu știu de ce e așa o spaimă de polemică. Asta o au numai firele slabe. Pe mine mă amuză, de pildă. Nici n-o fac pentru că sînt rău, cum se spune. O fac ca o scrimă. Este un sport. Eu nu urăsc pe cei care-i critic. Îmi spun părerea. Nici n-am dreptate întotdeauna, ba mai pățesc, cum se întîmplă cu articolele de sport, că sînt silit să-mi fac autocritica. Nu mi-e rușine. Am greșit, de pildă, în cazul lui Cămătaru, să zicem, cînd omul a și avut voință, a jucat bine și mi-am pus cenușă în cap, mi-am scos pălăria. Am scris articolul acela : „Lisabona — m-ai învins Rodioane“ și nu mi-a fost rușine. Așa face orice om de bună credință. Am fost cinstit și cînd l-am criticat și cînd l-am lăudat. Asta se poate întîmpla. El a demonstrat-o strălucit și mi-a plăcut foarte mult. Și eu am fost fericit că l-am ambiționat, poate, nu știu dacă numai eu, am fost fericit că, uite domnule, se poate și așa, ca un om să aibă ambiție și să-mi dea mie o lecție. Adică, stai domnule, că nu m-am terminat. Așa și în literatură. Acum, de pildă, este un adevărat scandal cu „Judecata de apoi a poeților“. Mi se spune că dau în poezia tînără, că-i omor. Nu, dau în poezia proastă. Și bătrînii scriu prost. E foarte curios că un poet mare, cum e Nichita Stănescu, nu s-a supărat că i-am făcut niște observații destul de drastice și se supără niște copii, care bîjbîie și scriu niște lucruri ridicole. Toată lumea face caz de generație, dar nu vine unul să demonstreze că exemplele, pe care le dau, sînt o poezie care va străbate veacurile, pentru că nu este. Ei nu înțeleg asta. Așa că nu am să renunț la firea mea polemică. Nici mie nu mi-a convenit cînd ajunsesem la a șaptea versiune a Gropii. Aveam un alt călău care mi-o dădea înapoi. A șasea, a șaptea, a opta, a noua. De fiecare dată îl înjuram o săptămînă, îl înjuram că e un idiot și pe urmă mă gîndeam o lună și apoi o luam de la capăt. Dacă ăsta are dreptate ? Și într-adevăr avea dreptate. Adică e o ucenicie îngrozitoare, pe care din păcate o ignoră generațiile mai tinere, și se întîmplă și cu scriitori consacrați, la care din păcate o ignoră generațiile mai tinere, o meserie, ca la croitorie, ca la cizmărie, ca la ce vrei mata. Trebuie să te bată cineva cînd ești ucenic, să te învețe să faci un pantof. cum se croiește un costum de haine. Așa, că te naști învățat, nimeni nu poate să susțină.**

— E necesar deci, ca un tînăr să se afle întotdeauna lîngă un mare scriitor ?

■ **Așa este. De asta am și ținut cenaclul acela la „Luceafărul“, a mai făcut și pe aici, pe la „Săptămîna“, dar am renunțat după vreo trei ani, pentru că se adunau tot felul de refuzați de pe la alte cenacluri și era un fel de club de babe și moși. N-am mai avut publicul tînăr de la „Luceafărul“. Acolo a fost un moment. Am găsit și niște poeți foarte buni, care erau și buni polemiști, cu care mă ciocneam și era foarte bine, asta și explică succesul. Era ca la meci, am ajuns să punem și megafoane. Sala era mică, nu încăpeau 300 de inși acolo. Se auzea în stradă. A fost un lucru profitabil. Dovadă e că a ieșit o generație de poeți foarte bună.**

— GROAPA este dedicată tîmplarului Nicolae Barbu.

■ **Da.**

— E un omagiu pe care-l aduceți.

■ **Da, pentru că a fost un om extraordinar Întîi prin corecțiile acelea pe care mi le-a dat Ca orice literat cu fumuri, la 14 ani, ziceam că profesorii sînt niște imbecili, că n-am ce învăța de la ei. Vroiam să dau în particular liceul. Chestii din astea. Fițe de prost mucios, că nu pot să zic altfel. Și-am avut un mare profesor de limba română. Era bunica mea, Aglaia Stoian. Am vrut să scriu o carte specială pentru copii, să i-o dedic. Era analfabetă, sărmana, dar de la dînsa am învățat limba mustoasă din Groapa. A murit la 90 de ani. Era extraordinară, avea un bagaj lexical nemaipomenit, umor, era și o artistă desăvîrșită. Se dădea de ceasul morții cînd avea ea chef, așa, să-i iau cîte-o secărică. Se adunau babele. făcea scena morții. Eu știam, veneam cu doctoria, aduceam puțină secărică, și atunci, dimineața, la ora 5, o auzeam cum mătură prin curte și-mi ziceam : „A... a trecut gripa“. A fost o mare profesoară de limba română. Acestor doi oameni le datorez foarte mult.**

— Există în proza dumneavoastră o puternică vînă lirică. Un lirism, cel mai ades, atît cît trebuie. Îl cenzurați, îl înfrînați ?

■ **Da, îl înfrînez, pentru că probabil, nu probabil, ci sigur, sînt un poet ratat. Am scos un singur volum de poezie :** Osînda soarelui, **cu poezii ce nu sînt mai rele decît altele, dar nici să spargă un plafon oarecare. E-o poezie făcută în urma lecturilor de poezie. Citesc multă poezie, mi-ar fi plăcut să fiu poet. Am rămas prozator, pentru că poate această parte, ce mi-a lipsit de la poezie, a folosit foarte bine la proză. Așa cum ați observat, e un lirism bine cenzurat. Mai mult o ascuțire de la stil, cum să spun, o șlefuire a fiecărui cuvînt. Dealtfel sînt amator de cărți scrise într-o limbă veche. M-am hrănit mult cu ea. Citesc foarte multă literatură bisericească, nu pentru că aș fi credincios, dar limba e foarte frumoasă și-mi place foarte mult. Au ei niște formule ale lor, fac bine la un prozator.**

— Care e reacția în fața cărții tipărite ?

■ **Foarte ciudată. Dacă n-aș fi silit să văd ce grozăvii au lăsat corectorii n-aș citi. N-aș fi în stare decît după cîțiva ani. Sînt dezgustat, saturat de cartea respectivă. Dar o fac, știind ce poate să facă o corectură proastă, cum am pățit la** Caietele Princepelui, **vol. I, cînd un corector s-a dus de la Cluj, la Oradea, s-a îmbătat acolo și-a dat la tipar așa cum se culesese. Atunci, noroc că a venit Căprariu cu o primă fascicolă la București să mi-o arate, ca omagiu. Am fost foarte fericit, dar cînd m-am uitat, o grozăvie. Am mai apucat să dau o erată, cu 150 de îndreptări, și nici alea toate. Așa că, dacă n-aș fi silit, deși în general mă uit pe ultima corectură, n-aș mai citi. La** Săptămîna nebunilor, **dacă ar apare ediția a II-a, aș face multe îndreptări. Găsesc repetiții, care mi-au scăpat, cît sînt eu de scrupulos, dar am o memorie foarte labilă și atunci îmi joacă feste. Trebuie să treacă puțin timp.**

— Ce aveți pe șantier ? Să încheiem cu această întrebare.

■ **V-am spus,** O lume de cîștigat, **pe care vreau să o rescriu. Cred că voi începe un roman, pentru care mă tot pregătesc,** Ajungă-i zilei răutatea ei, **un roman despre Nero. Nu un Nero văzut ca împărat. Este un roman pe ideologia acelei epoci. Dar asta m-a omorît. De zece ani citesc cărți despre Grecia și Roma antică, de filozofie greacă și latină. Ideea, în cîteva cuvinte, este următoarea : Nero, după unele versiuni, se spune că ar fi murit nebun în Grecia, unde a fugit, pentru că a fost omorîtă o sosie a lui. Adevărul istoric este că el a fost omorît. Am luat această versiune. Este nostalgia romanilor pentru civilizația greacă, și acest drum al nebunului Nero. care străbate toată Grecia într-o nostalgie de asta ideatică. Atîta pot spune, că nu știu ce o să iasă.**

— Eu vă mulțumesc. Vă doresc mulți ani și spor la muncă.

■ **Sănătate să fie, că încolo toate merg bine.**

Grigore ILISEI

voci poetice

Confirmînd înclinaţiile sale „clasicizante“, manifestate încă de la volumul de debut, Paul Balahur publică o carte ce reuneşte nu mai puţin de 71 de sonete. M-am întrebat nu de mult, comentînd o plachetă a unui alt (încă) tînăr poet, care sînt raţiunile ce explică vitalitatea dovedită, în poezia românească de astăzi, de anumite forme şi structuri lirice tradiţionale. La mijloc se află cu siguranţă, ziceam, încrederea în limbaj, în forţa verbului poetic, în capacitatea lui de comunicare, încredere ce se situează astfel la antipodul conceptului de „criză a poeziei“. Cît priveşte sonetul, cariera lui prodigioasă, întinsă pe parcursul a mai multor secole, îl hărăzea, dacă ar fi să ne luăm după teoria modernă a evoluţiei genurilor, unei „decanonizări“ ineluctabile, unei treceri — măcar pentru un timp — pe „linie moartă“. Iată-l însă traversînd glorios întregul secol al XIX-lea şi pătrunzînd, nu mai puţin sigur de sine, în secolul nostru, cu Apollinaire, Valéry, ba chiar şi cu suprarealiştii (deşi la aceştia din urmă el e mai curînd o „mască“ ironică). Longevitate de-a dreptul stupefiantă, fără egal printre celelalte specii poetice. O schimbare de optică a intervenit totuşi, care i-a modificat substanţial statutul : accentul nu mai cade (consecinţă a de-dogmatizării poeticii) pe criteriul perfecţiunii formale, pe care, dealtfel, parnasienii l-au absolutizat şi, în acelaşi timp, l-au compromis. Dintr-un cadru formal rigid, strict codificat, interzicînd practic orice libertate de mişcare, sonetul a ajuns mai degrabă o convenţie, asumată tacit şi fără mari probleme atît de autor cît şi de cititori. El se situează undeva la mijloc, între formele fixe anacronice (cultivate doar de cîţiva împătimiţi ai versificaţiei) şi poezia eliberată de constrîngeri formale. Păstrînd un anume grad de rigoare, obligîndu-l pe poet să spună ce are de spus în numai 14 versuri, menţinînd necesitatea regularităţii ritmului şi rimei, sonetul e unul din „alibiurile“ pe care le invocăm atunci cînd ne situăm faţă de tradiţie. E o formă moştenită, o haină croită trainic, ca „pe vremuri“, şi care, cu mici ajustări, ignorînd extravaganţele modei, poate „îmbrăca“ mai multe generaţii.

Şi la Paul Balahur întîlnim, aşa cum era de aşteptat, această detaşare faţă de convenţie, pe care poetul o tratează dealtfel fără complexe, dînd impresia că o situează, în acest mod, sub zodia firescului. Interesant e că prezentîndu-şi propria carte („Supliment literar-artistic“, 8 ian. a.c.), autorul nici nu insistă asupra acestui aspect, vorbind în schimb despre arhitectura volumului şi despre temele lui fundamentale. Astfel, primul ciclu — „Astronomia istoriei“ — ar fi o meditaţie asupra timpului istoric, al doilea — „Ficţiuni“ — ar avea în vedere „Timpul Generic Uman“ şi posibilitatea salvării („instituirii“, zice poetul) prin creaţie, iar al treilea — „Scrisori de toamnă“ — ar reprezenta punerea în relaţie a fiinţei cu timpul ca durată. După cum se vede, unităţii formale a cărţii îi corespunde o unitate de concepţie, dată de alegerea „temelor“ ale căror „variaţiuni“ nu fac decît să adîncească şi să reia motivele centrale. În fond, regăsim în volum unii din acei **topoi** (în accepţia dată de E. R. Curtius) ai poeziei dintotdeauna : cum să nu vedem, de exemplu, în „Mi-e sete, apă, nu mai ai fîntîni / Să-mi potolească setea ce mă arde“ un ecou al **topos**-ului medieval „Je meurs de soif auprès de la fontaine ?“ În aceeaşi categorie mai putem introduce motive ca scurgerea inexorabilă a timpului, asumarea „vinei“ de a exista, regăsirea identităţii în alteritate („Acelaşi sînt doar cînd mereu sînt altul“), caracterul ciclic al vieţii, viziunea lumii „pe dos“ etc. Printr-un soi de contaminare progresivă, poetul se lasă prins de jocul dintre aparenţe şi realitate, celebrînd dispersiunea propriului eu („Sînt altfel, şi sînt altul, şi nu sînt...“ ; „Doar ca ansamblu sînt reîntregit : Săgeată aruncată simultan / Din mii de arcuri, către infinit...“ ; „Şi nu mă pot fixa într-un contur !“ etc.) şi arătîndu-se fascinat de echivalenţa contrariilor — teme foarte frecvente, ne amintim, în poezia barocă. Iată, în acest sens, cîteva imagini emblematice : „Şi soarele răsare asfinţit“ ; „Şi cerul s-a-nnoptat în plină zi“ ; „Dacă mă mişc, mă mistuie mişcarea“ ; „A nu ştiu cîta oară-i prima oară“ ; „Născîndu-se, neîncetat murea“ ; „Sînt toamne ca urechea ce n-aude, / Sînt ierni ca nişte ochi care nu văd“ ; „Şi timpul veşnic mi-este trecător“ etc. Să citez şi aceste versuri care trimit la un poet modern de astă dată, la Jules Supervielle, al cărui cel mai cunoscut volum poartă un titlu — **Oublieuse mémoire** — ce este în el însuşi (prin prezenţa oximoronului) un întreg program : „Tu, care-aduci cu mîna ta minunea, / Treci mai departe, dacă totuşi vii...“; „Şi tu, în loc să pleci, abia-ai venit, / Şi sufletul, în loc să fugă, vine...“. Această recurenţă a motivelor este într-un fel urmarea atît a opţiunii exclusive pentru sonet cît şi a modului în care poetul şi-a structurat cartea : motivele secundare se despart, se regăsesc, se resping şi se apropie din nou, formînd ţesătura în care vom recunoaşte, apoi, desenul central, redus la cîteva linii şi forme esenţializate.

Că poetul îşi „teatralizează“ uneori discursul („I-men-si-ta-te dis-pre-ţu-i-toa-re“) nu e de mirare, dată fiind insistenţa cu care eul e împins în prim planul scenei. Paradoxul poeziei lui Paul Balahur din **Ce oră bate în Univers ?** stă în coabitarea dintre convenţie şi caracterul confesiv, eminamente liric al discursului. Interogaţia asupra eului şi căutarea identităţii lui ameninţată de dispersie sînt leit-motive ce revin cu o tenace intensitate : „Mă trag din zeul care n-avea formă / Şi ca să fie se năştea mereu... / Dezmoştenit de-a vieţii sale normă, / Se regăsea în ceilalţi : **eu ! eu ! eu !**“ ; „Nu mai sînt **eu** ! În **eul** meu se-ntrupă / Ce-i care-i înainte / cel ce după. / Şi între ei, întinsă punte, eu...“ ; „Să văd şi eu în mine cît pămînt / Şi cît văzduh amestecă mirajul, / Mirajul că aş fi ; dar oare sînt ?“ Sigur, această temă e şi ea, la urma urmelor, un **topos,** dar ea nu traduce mai puţin o anume „difficulté d'être“, ca să reluăm expresia lui Cocteau. Şi poate tocmai de aceea rigoarea formală are semnificaţia unui mijloc de apărare, a unei carcase protectoare pe care eul o opune nu numai lumii din exterior ci şi lui însuşi. Poezia lui Paul Balahur, încearcă, astfel, să menţină un echilibru întotdeauna precar, întotdeauna ameninţat, echilibru precar care — prin coexistenţa contrariilor — este şi al lumii. Cînd ordinea lumii e tulburată, misterul, inexplicabilul se insinuează ameninţător, ca în acel oniric „Peisaj cu uşă“ sau ca în ingenioasa răsturnare a mitului războiului troian din „Îngropaţii de vii“. Vagul, indecizia sînt alte ipostaze ale inexplicabilului : „Ce altceva vrei tu să înţelegi / Din şirul alb al formelor întregi ? / Noi ce sîntem ? Nu altceva decît...“. În această direcţie trebuie căutată, cred, fibra cea mai autentică a poeziei lui Paul Balahur. De evitat ar fi fost unele poeme în care recunoaştem o facondă păunesciană („Exerciţiu de alarmă nucleară“, „Ar trebui“) ca şi o serie de versuri ce „cad“ parcă prea facil : „Eu n-am destin, am numai destinaţii“ ; „Şi orice moarte mă făcu mortal“; „În patul lui cu timpul s-a culcat, — / Era femeie, el era bărbat...“ ; „Ce-ai zice de-o colibă de răchită / Ascunsă printre trestii undeva ?“ — versuri care, în chip evident, nu suportă comparaţia cu, spre exemplu, acest superb final de poem : „Acum pe cer vei încerca să fugi, / Dar dincolo vei auzi străjerul / Cum bate poarta cerului în drugi...“. În **Ce oră bate în Univers?** Paul Balahur e un poet stăpîn pe secretele „meseriei“, un poet în acelaşi timp ingenuu şi calculat, reţinut şi expansiv, care crede că poezia poate da un sens ordinii dar şi dezordinii lumii.

Ce este, în **Stare de asediu,** poezia pentru Dinu Flămînd ? „Poezia este organul care-şi creează necesitatea / arbore uriaş cuprins de inflaţia frunzelor. / Dar şi necesitatea naşte în numele poeziei : / peruca gavotei şi carcera, stîlpul infamiei / şi sărăcia, iar uneori împleteşte cununi de laur / cu aromatele frunze atît de bune în sosuri“. Şi încă : „Despre toate în disperare, despre toate în risipire! (...) lăudat fii — poem fără temă — şi lăudată / împotmolirea ta şi lăudate aşteptările tale şi fixitatea privirii / şi bolovanul de gîtul tău atîrnînd...“. Poezia este convulsivă şi lipsită de iluzii, ironică şi vehementă, anti-retorică şi lucidă. Poetul scrie „despre lenea vîscoasă, în aşteptare, / despre floarea metaforei strivită sub talpă, / despre urma ce-o lasă poemul — nu mai mult decît / scamele din căptuşeala unui palton vechi / cînd treci / peste gardul de sîrmă ghimpată“. Metatextul ironic destramă iluzia, dezgoleşte convenţia : „lasă lacrima de gudron să se solidifice — eşti ca arborele de cauciuc, / curge moale din tine, elastică / disperarea. Idiot ! Altă comparaţie / nici n-am“ ; „Începutul poemului are insolenţa stupidă a bonzilor / predică marşuri invadatoare, plînge de nerăbdare / şi neputinţă“. Discursul poetic „recuperează“ derizoriul cotidian, insignifiantul, banalul : un poem ne povesteşte „Întîmplări din cartier“, un altul ce se petrece la „Scara B“, altul ne arată cum „Dentistul Orleanu îi extrage tatălui său măseaua“. Realul pătrunde în poezie prin elemente de o concreteţe agresivă : betoane, rufe întinse pe sfoară, insecticide, trenuri cu navetişti, borcane cu iaurt, macarale, basculante, concasoare, tonomate etc. E universul uniformizat al cuburilor de beton, e o lume desacralizată şi depersonalizată : „O carieră de piatră, o fabrică de ciment, / concasorul muşcă din epoca bronzului, / ceva mai încolo plaja / armatorilor. / Şoseaua cu benzi de asfalt —/ un bătrîn bea rachiu uzo sub pini./ Ne învîrtim o vreme pe lîngă berărie,/ izbim cu pumnul în tonomat / să iasă zeii la iveală, să cînte sferele. / Ieşim plictisiţi sub soarele gol / al amiezii / şi facem autostopul spre alte mistere“. Această viziune naşte cel puţin încă două poeme excepţionale. Din cel dintîi, intitulat „La urechea Veneţiei“, reţin versurile finale, de o abruptă şi transantă brutalitate : „Mergi drept la ţintă. La casa dogilor, la / urechea de piatră a zidului. / Rosteşte-ţi delaţiunea, secretul teribil : «Fii liniştită, Europa se scufundă mai repede !»“. Celălalt, „Ovidiu la Tomis“, e o adevărată apoteoză a derizoriului şi a demitizării ; poemul ar merita să fie reprodus în întregime. Şi totuşi, poetului nu-i e închis definitiv drumul către regăsirea purităţii originare a lumii. Izbucneşte aceasta, mai întîi, prin intermediul privirii mirate, curioase şi inocente pe care copilul o aruncă asupra lucrurilor : „Cînd fetiţa mea clipeşte şi rîndunelele îşi iau zborul / de pe streaşina genelor ei, / cînd se decide să şteargă crusta realităţii / începe cu florile de pe covor : le stropeşte cu apă să crească / şi se deschide o grădină de galben prin care plutim cu toţii, / însă ea pansează rănile cerului unde s-a rănit de pămînt, ascunde în buzunar un nor“. Este, apoi, posibilitatea de a înregistra abaterea de la normă, de a surprinde (în plan poetic, se înţelege), ceea ce scapă inventarierilor, clasificărilor, înserierilor : „Însă mai rămîn concesiva, consecutiva, incidentala / cu tot ceea ce ezitant este şi omenesc, / iar micul lor scîncet — spre fericirea noastră — / poate reconstitui o civilizaţie / (dincolo de «adevărul poemului», / dincolo de faimosul «adevăr al vieţii»)“. Aceasta este şi semnificaţia adîncă a poemului „Marcaje“, ce încheie volumul : într-o lume parcelată, (de)limitată, fragmentată şi „însemnată“ de marcajele de tot felul („Marcaje, / marcaje prin sînge, marcaje prin fier, / marcaje crestate cu foarfeca în urechea oilor...“ etc.), poezia e însăşi libertatea, e ceea ce sparge cadrele rutinei şi ale uniformizării : „Iar poetul ţine firul de plumb pe orizontală, / iar poetul măsoară înălţimea copacilor / căţărîndu-se mereu şi mereu pînă-n vîrful lor, / iar poetul dezlipeşte lumina de umbră, încît ţîşnesc / prin fisură apele stăvilarului, / iar poetul aruncă o frunză în vînt şi într-o altă / lume simultană / se produce cascada“. **Stare de asediu** este o carte originală şi tulburătoare.

Al. CALINESCU

Paul Balahur, **Ce oră bate în Univers ?** Editura Eminescu, 1983.

Dinu Flămînd, **Stare de asediu,** Editura Cartea românească, 1983.

un model paideic

Cu adevărat, destinul popoarelor trece, după Noica, prin cultură, iar popoarele care nu au creat cultură mare — precum hitiţii sau etruscii — au dispărut din istorie. Încep cu această frază din Gabriel Liiceanu, **Jurnalul de la Păltiniş,** un **diarium** al unui posibil model paideic în lumea culturii umaniste nu numai de la noi. Nu am căderea să judec originalitatea gîndirii lui Noica, nici a discipolilor lui. Interesul literar al acestui „jurnal“ depăşeşte faptul comun de cultură. Constantin Noica apare în tripla ipostază de filosof (în „Dialoguri“), de **agent cultural** (ca în fraza de început) şi personaj. În nici una din ipostaze nu e greşit să-l comparăm cu Socrate, a cărui „maieutică“ urmărea să deştepte în oameni „amintirea lucrurilor pe care nu le-au ştiut niciodată“, să „trezească fiinţa lor culturală uitată“, în cazul lui Noica.

Înainte de-a merge mai departe, în citirea **Jurnalului de la Păltiniş,** să spunem că această carte, fiind şi un soi de fişier pentru filosofie, pentru „antrenor“ (C. Noica), pentru „autor“ (G. Liiceanu) şi pentru ceilalţi „discipoli“ (A. Pleşu, S. Vieru, V. Stoichiţă) „un model paideic“, „Istoria unui popor este, deci, istoria **culturii** sale“. Noica, spune Gabriel Liiceanu, a făcut din această propoziţie o propoziţie existenţială. Şi nu numai Noica, dar şi Gabriel Liiceanu, renăscîndu-l pe Noica, ridică piatra aceasta, peste măsura unui om obişnuit, piatra culturii ca esenţă umană. Textele nu se pot comenta acum, la scurtă vreme de la apariţia cărţilor lui Noica şi a acestui **Jurnal...**, fără a se risca împrăştierea în patru vînturi a ideilor. Să nu ne atingem de ele şi să nu încercăm să le facem „pe înţeles“, cîtă vreme nu avem, noi înşine, instrumentele („organele“, ar zice Noica, dar el refuză organul filosofic nu unui cititor ca mine, diletant, ci filosofilor studiaţi în universităţi) necesare înţelegerii. Traducerea filosofiei dintr-o limbă în alta nu diferă prea mult de traducerea ei dintr-o limbă în aceeaşi limbă.

Jurnalul de la Păltiniş e conceput ca o „despărţire de Noica“. „Morala acestor pagini — şi ea aparţine spiritului rector — este că gîndirea reprezintă un act originar al fiinţei umane, care nu poate fi trăit prin delegaţie. **Scenariul literar** e foarte bine pus la punct, de la prima la ultima pagină din jurnal. Gabriel Liiceanu se desparte de Noica (mă refer, în continuare, numai la acest **Jurnal),** iubindu-l pe măsură ce se îndepărtează de imaginea lui. Despărţirea se produce prin apropiere : Liiceanu (cel puţin aşa se întîmplă în scenariul lui) îşi proclamă „independenţa“ în spirit, cînd Noica începe să existe în suflet : odată cu spaima de moarte. Îi rămîne urmaşului să se considere **nemuritor,** etern în spirit. Nu îndrăznesc să înaintez pe linia aceasta. Şi aşa mi se pare că am coborît „dialogul“ într-un limbaj **nespecific,** unde se pedepseşte orice infidelitate.

Strict literar vorbind, **Jurnalul de la Păltiniş** ridică limba la o proprietate a exprimării comună cu plasticitatea. Gabriel Liiceanu scrie unul din cele mai pasionante jurnale ale literaturii române, fără să-şi propună să facă literatură. Pe jumătate, meritul aparţine personajului — Noica, de care nu putem face abstracţie, ori de cîte ori îi sînt citate cuvintele. Fie că judecă lumea, sub specia (spectrul ?) eternităţii, fie că dezvoltă ipoteze filosofice, fie comportîndu-se „în om“, Noica are expresivitatea ideii. Nu are „stil“, în sensul că nu este „om“ („Le style c'est l'homme“). Gabriel Liiceanu are, în schimb, veleităţi literare, temperate de o mare voinţă de ordine şi de rigoare. La prima vedere, autorul **Jurnalului de la Păltiniş** este interesat, mai mult decît eroul lui, de „peisaj“. Să comparăm două descripţii, una, pe care autorul şi-o atribuie sieşi, alta, încredinţată lui Noica. Liiceanu e ataşat de **timp,** Noica de **spaţiu.** Aici se produce, probabil despărţirea dintre ei, în apropierea unuia de timp, pe măsură ce timpul nu-i mai ajunge, în îndepărtarea altuia de timp, cînd simte **limita** în spaţiu. Autor şi personaj fug, filosofic, de coşmarul în care s-au instalat. Între limită şi nelimitare. „La ceaiul de dimineaţă“, spune Gabriel Liiceanu şi nu mai are nici o importanţă ce urmează. „La ceaiul de seară“ etc. Fiinţa e încarnată în formele temporalităţii. Tocmai de aceea visează un **spaţiu** pe care nu-l poate poseda „în fiinţă“, ci numai **descrie** : „Plimbare de neuitat în trei, după masa de dimineaţă, către locul de culă (al cîtelea oare ?), ales de Noica în preajma Păltinişului (o jumătate de oră plimbare de la hotel), pe o pantă blîndă, invadată de soare, în dreapta şoselei, cu deschidere fără hotar, într-o vale lungă, lin-coborîtoare, de partea cealaltă a drumului“. Noica, înghiţit de „scenariul fiinţei“, trăieşte în spaţiu : în faţa focului, în casa unde Blaga a scris, în chilia din vila 23 de la Păltiniş.

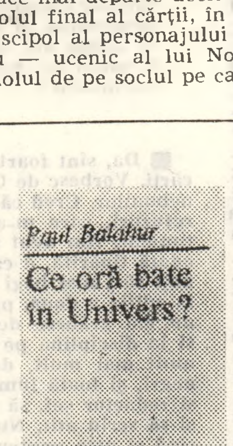
Noica descrie, în permanenţă, un peisaj abstract, un peisaj de idei. Ce nu trebuie să uităm este că personajul-Noica nu este totuna cu filosoful Noica, autorul **Despărţirii de Goethe.** Socrate nu şi-a scris opera. Opera lui e „trans-scrisă“ de Platon. Nu acelaşi lucru se poate spune şi despre Noica, ale cărui idei circulă din textul propriilor cărţi în textul citat din **Jurnal...** Cu toate acestea, într-un fel funcţionează citatul într-un text ştiinţific şi în alt fel în memorialistică. Şi chiar de-ar fi întocmai reprodus, textul din jurnal îşi pierde caracterul **autentic.** Să ne oprim aici speculaţia. Ea ne-ar putea duce mai departe decît am vrea. În capitolul final al cărţii, în care autorul, discipol al personajului (Gabriel Liiceanu — ucenic al lui Noica), coboară idolul de pe soclul pe care el însuşi l-a ridicat, se produce despărţirea de Noica prin apropierea de Noica. Pătrundem, cu acest paradox, în chiar limbajul filosofului.

Să încercăm să ne explicăm : „Constantin Noica se poate considera — şi se consideră, cred — un om fericit. Un om fericit este acela care descoperă în toate etapele şi actele vieţii sale un acord subtil între întîmplările acestei vieţi şi sensul pe care el i l-a conferit“, spune Gabriel Liiceanu. Cum se produce, totuşi, „crima ?“ Şi de ce consimte victima la ea ? Liiceanu descoase filosofia lui Noica şi descoperă în miezul gîndirii abstracte, la baza „ontologiei“, tentaţia pragmatică a Faptei. Mai înainte de a fi metafizică, filosofia lui Noica e fapt social. Şi în acest fapt va trebui să citim o atitudine în istorie. Discipolul vrea să dovedească maestrului că lecţia de indiferenţă nu este posibilă : totul e **deferenţă.** „Profesorul“ e surprins în „flagrant delict“ (frica de moarte, pierdere a seninătăţii). E primul lui „atentat“ la viaţa lui spirituală. Al doilea, „izbutit“, atacă spiritul direct **în operă** şi nu în umbra ei, în sufletul temător. Noica, susţine Liiceanu, îşi întemeiază gîndirea pe Fapta culturală, exact pe acea pedală a spiritului pe care profesorul o interzice elevilor săi, ca fiind o culpă morală, o abdicare de la principiile mari ale cugetării. „Crima“ s-a comis : făptuitorul îşi poate permite să ridice victimei sale o statuie. E ceea ce face, mai departe şi cu îndreptăţire, Gabriel Liiceanu. Autorul îl explică pe Noica prin contradicţiile lui : e ca şi cum avocatul, din nemărturisit orgoliu, s-ar vrea deasupra acuzării şi acuzatului. Ce face, de fapt, Noica ? Se expune la ridicol în abordarea tensiunii **idiomatic şi universal,** foloseşte „culturalismul ca acces la o istorie mai adevărată“ să trezească în oameni fiinţa lor culturală uitată (şi în continuare, ca o despăgubire pentru toate aceste acuzaţii pe care se întemeiază „apărarea lui Noica“ : „Socratismul trebuia deci reinventat şi făcut să trăiască încă o dată, poate mai pur, mai stingher şi mai vinovat, într-o altă cetate a lumii. Noica i-a detectat deci pe tineri în **agora,** din zvon public, şi a instituit cu ei o relaţie în care esenţial era contactul diferenţiat cu spiritul fiecărui elev“).

Despre toate aceste lucruri vom mai vorbi. **Jurnalul de la Păltiniş** este, în primul rînd, o ficţiune memorialistică. Indiferent de cum vom privi, pe Gabriel Liiceanu ori pe Noica, din punctul de vedere al importanţei lor în istoria filosofiei, nu vom putea trece uşor peste paginile de literatură. În ce mă priveşte, regret enorm finalul, acela de dinainte de **Post scriptum.** Filosofii sînt cei din urmă să rîvnească la competiţie, cu atît mai puţin la gloria de memorie scurtă a sportului („Şi poate că, dacă ar exista competiţii culturale, neîngrădite de graniţele dintre limbi, aşa cum există campionatele internaţionale de gimnastică, România ar apărea cu o echipă care ar lăsa o urmă mai adîncă şi mai esenţială decît poate lăsa, în memoria scurtă a lumii, o gimnastă sau un tenisman“). Mai întîi de toate : gimnasta şi tenismanul se adresează direct memoriei timpului, oricît de scurtă. În al doilea rînd, această lume, de memorie scurtă, face obiectul observaţiei şi meditaţiei. În al treilea rînd : Noica nu se sfieşte să pară, cel puţin **să pară,** indiferent la opera unor mari spirite ale lumii contemporane, de garantată glorie antumă, dară-mi-te la succesul atît de meritat, la grecii vechi şi în lumea modernă, de eroii fizici.

Val C.

Gabriel Liiceanu, **Jurnalul de la Păltiniş,** Editura Cartea Românească, 1983.

cronica literară

de la literatură la știință

ntr-unul din studiile cuprinse în *Meandrele adevărului — Literatura în sprijinul sociologiei* — Achim Mihu propune reflecției următorul pasaj din *Sociology as an Art Form* de Robert Misbet: „Nu am nici o îndoială că vor fi sociologi gata să declare că demersul lor va fi anemiat sau distorsionat prin asemănarea lui cu arta, indiferent dacă acest lucru se întîmplă în legătură cu sursa de imaginație sau în legătură cu formula prin care este constituită imaginația. Dar, apoi, vor fi sigur artiști care, dacă vor citi aceste pagini, vor avea în mare măsură aceleași reacții. De mult timp (...) am perpetuat iluzia că arta și știința sînt prin natura lor proprie diferite una de alta. Este timpul să eliminăm această iluzie." Că Achim Mihu este partizanul acestei pe cît de vechi și ademenitoare, pe atît de controversate soluții, nu încape nici o îndoială. Pe de o parte, el se apleacă asupra scrierilor literare pentru că nutrește convingerea că se pretează investigației sociologice, un asemenea demers contribuind la mai nuanțata lor situare și înțelegere, pe de altă parte — atribuie rezultatelor analizei de text o însemnătate ce depășește domeniul literaturii, ridicîndu-le la nivelul concluziilor așa-zicînd științifice. Sub raportul informației sociologice, ficțiunea literară stă, deci, pe același plan cu materialul cules prin anchetele de teren. În *Arborele genealogic*, de pildă, autorul determină modelul familiei postbelice pe baza romanului *Risipitorii* de Marin Preda. Ne-am putea, evident, întreba asupra rostului unei asemenea întreprinderi. De ce, adică, nu pleacă sociologul de la datele sigure ale realului, preferînd mărturia ușor contestabilă a artei? Și de ce nu confruntă în cele din urmă concluziile puțin optimiste ale cercetării literaturii cu acelea spre care l-a condus examenul realității stricte, validînd ori infirmînd viziunea romancierului? Neîndoios că enormul credit acordat de Achim Mihu operelor artistice, adevăratelor opere artistice (căci el își sprijină considerațiile pe un roman de Marin Preda), ne reamintește o binecunoscută afirmație a lui Marx, care nu se sfiise să mărturisească, într-o epocă de cvasiabsență a studiilor sociologice și, în fond, a sociologiei înseși, a fi învățat mai mult din romanele lui Balzac decît din cărțile istoricilor. Că Marx se referea la puterea de creație a autorului *Comediei umane*, în ale cărei pagini se simte pulsul vieții, în care ideile și pasiunile trăiesc, oamenii și vremurile se prefac, obiceiurile se schimbă, performanțe de necompensat prin oricît de metodice și amănunțite studii, se știe. În acest sens, constatarea lui Marx a fost și rămîne de actualitate. În celălalt, care înalță talerul artei nu doar la înălțimea aceluia al științei, dar chiar mai sus, lucrurile se pot discuta. Achim Mihu e de părere că „literatura noastră, din ultimul deceniu și chiar mai mult, reprezintă o imagine a lumii sociale și umane mai demnă de încredere decît cea oferită de științele socio-umane". Cunoașterea artistică e, așadar, mai exactă decît cea științifică. Că, uneori, se poate să fie mai adîncă, nu mă mir. Dar de ce mai corectă în amănunte? Sociologia, ca să rămînem la ea, are o istorie respectabilă, bogată în școli, curente și tendințe ce au îmbogățit și rafinat mijloacele de investigare. Aplicată cu îndemînare pe date incontestabile, o metodă validă de cercetare nu poate conduce decît la concluzii „demne de încredere". Atunci? Aparențele sînt de partea științei, nu a artei. Și, totuși observația sociologului clujean e dreaptă: literatura se dovedește, sub specia fidelității, mai aproape de realitate decît știința. S-ar putea chiar pretinde că fenomenul a atins asemenea proporții încît romanul, el mai ales, a renunțat pe încetul la o seamă de rigori, îndeobște considerate ca fiind evenimente literare, în favoarea altora, ca și științifice, acelea ale anchetei sociologice bunăoară. E bine, e rău? Încercînd să explice situația, Achim Mihu se întreabă dacă nu cumva e vina științelor socio-umane, insuficient pregătite să recepteze realul, dar abadonează ideea, după opinia mea constructivă, punînd pe tapet alte chestiuni: „De ce scriitorii s-au antrenat într-o asemenea întreprindere gnoseologico-critică? De ce societatea acceptă o asemenea situație?" Știu că și aceste interogații își au noima lor, după cum știu și că, uneori, rostirea întrebărilor e la fel de importantă ca darea răspunsurilor. Mi se pare însă că modul tranșant, neeufemistic, propriu autorului, se cădea prelungit și în soluționarea acestei reale și deloc simple probleme. Mai ales că, spre finele paragrafului cu pricina, el ajunge să-i reproșeze literaturii, nu direct, ci cu ajutorul unui citat, altminteri judicios ales, din Slavici, tocmai pierderea din vedere a condiției sale de artă a cuvîntului. Departe de mine gîndul de a nega îndreptățirea reproșului. Dar să fim realiști! Cum să nu-și nesocotească ea demnitatea artistică, dacă în spate i s-au îngrămădit sarcinile neonorate ale atîtor discipline socio-umane? Și bucătăreasă, și spălătoreasă, și doică, și nevastă frumoasă, parcă nu se prea poate! Și, apoi ce contează această infimă pierdere, de natură exclusiv artistică, față de incalculabilele beneficii ale științei?

Mă tem că am dat o amploare exagerată acestor observații, mai degrabă amare decît șicanatoare. *Meandrele adevărului* are însă prețioasa însușire de a invita la dialog. Actualitatea problemelor puse în discuție, dar mai cu seamă spiritul liber, fundamental nedogmatic, în care ea se poartă îndeamnă la confruntarea punctelor de vedere. E, apoi, cu totul remarcabil la Achim Mihu simțul măsurii, calitate destul de rară printre cei ce practică studiile interdisciplinare, în mod obișnuit transformate în agresiuni ale unei discipline asupra alteia. Nici urmă din acel simpatic și primejdios exclusivism al specialistului care jură numai pe rigoarea metodologiei personale. Fertilă în grădina proprie, specializarea își arată limitele cînd sare gardul la vecini, unde fatala îngustime a unghiului sub care percepem realitatea se dezvăluie întreagă. Am văzut matematicieni care își închipuie că au revoluționat cercetarea literară prin aplicarea analizei statistice, după cum am văzut lingviști animați de aceeași convingere pentru motivul că au examinat funcțiile prepoziției *de* în poezia eminesciană. Dar parcă numai științele particulare deformează! Din *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu, document psihologic și performanță literară dintre cele mai neobișnuite, înțeleg că și filozofia poartă, la o adică, răspunderea atîtor deformări de percepție. Arta în general și literatura în special impun o justă apreciere a distanței optime. Nici înălțarea în tăriile abstracțiunii, nici coborîrea în microcosmosul concretului nu strălucesc prin fidelitate. Achim Mihu are simțul distanței, astfel că poziția sa e fertilă în egală măsură, și literaturii și sociologiei. Dacă admite că „se poate vorbi de anumite discipline cu caracter științific ce studiază literatura" și că sociologia e una dintre ele, nu pierde nici o clipă din vedere faptul că demersul său, cu obiective prin forța lucrurilor restrînse, e departe de a epuiza numeroasele straturi ale operei, de a cărei complexitate numai o investigație din mai multe direcții deodată poate da seamă. Sîmburele de relativism, pe care autorul l-a semănat din primele pagini ale cărții, a răsărit și a crescut pe încetul, devenind o bună pavăză împotriva exceselor ...meteorologice. Analizele de text, bogate în observații pătrunzătoare, uneori — cum se întîmplă în considerațiile pe marginea *Adelei* — aruncînd lumini hotărîtoare asupra respectivelor scrieri, descifrînd în amănunte aparent prisositoare semnificații neașteptate, sînt, de altfel grupate cu modestie sub genericul *Experimente*. Nu vreau să insist asupra lor, deși ar merita-o cu prisosință și cred că cei ce se vor ocupa de acum înainte de Nicolae Filimon, G. Ibrăileanu, Marin Preda ori Lucian Blaga le vor valorifica așa cum se cuvine. Nu insist nici asupra întinselor considerații referitoare la componența și preocupările „breslei" criticilor literari așa cum se reflectă ele în publicistica dintre 1974—1976, concludente în măsura în care însăși analiza cantitativă e concludentă. *Meandrele adevărului* este o carte de cea mai stringentă actualitate, pledoarie pentru o gîndire suplă, sustrasă tiparelor și prejudecăților, adversară deschisă a „micului conformism" intelectual, din pricina căruia sîntem de atîtea ori dispuși a subscrie nu numai jumătățile de adevăruri, dar și minciunile convenabile. Volumul depășește, prin aceasta, obișnuitul interes al studiilor interdisciplinare, constituind un posibil exemplu de responsabilă, angajată conduită intelectuală. Căci nu un discurs frumos și principial ne oferă autorul, ci o suită de intervenții *in medias res*, peste a căror îndreptățire e greu de trecut. Așa, de o pildă, cele două articole consacrate lui Marx propun o înțelegere nuanțată, contextuală a afirmațiilor acestuia, avertizînd asupra pericolelor inerente unei receptări superficiale, simplificatoare. Aceeași atitudine, pe cît de larg comprehensivă pe atît de fermă, întîlnim și în paginile destinate schițării personalității lui Marx, unde descoperim un mare studios, sclav al bibliotecii, și al mesei de scris, iubind și suferind, înfruntînd neliniști și boli, animat de proiecte uriașe, deseori împiedicat de multiplele obligații să le ducă la capăt, om prin urmare, cu tot ceea ce e tărie și slăbiciune în acest cuvînt.

Meandrele adevărului este un volum de atitudine, militînd pentru repunerea deplină a adevărului în drepturi, mai bine zis pentru zdruncinarea inerțiilor ce-i întîrzie recunoașterea. Achim Mihu nu scapă nici un prilej ca să-i netezească drumul și polemicile sale (cu H. H. Stahl, cu Ștefan Voicu, cu Z. Ornea, cu Petru Rezuș, cu Pavel Apostol etc.), purtate cu o riguroasă documentație și cu neștirbit cavalerism îi dau un sprijin dintre cele mai consistente. Fie că se ocupă de receptarea critică a operei lui Blaga, Ion Creangă, Gherea, sau de chestiuni mai generale, precum aceea a specificului național, el se situează pe o poziție ale cărei bun simț și bună credință impun oricui are răbdare și interes să-l urmărească. Cît despre îndemînarea autorului în mînuirea recuzitei polemiștilor, despre știința organizării argumentelor și pregnanța unor formulări, un citat e mai convingător decît un munte de glose critice: „Ne bucurăm cu Z. Ornea că «în sfîrșit» a fost publicată opera completă a lui C. D. Gherea. Totuși, printr-o comparație elementară, ni se pare cel puțin cinică afirmația: «O biografie a lui Maiorescu, care să acorde locul cuvenit complexului adlerian al puterii a devenit mai mult decît necesară». O astfel de idee ar putea fi considerată similară cu altă posibilă sugestie doctă, nici ea lipsită de cinism și anume cu aceea de a scrie un tratat de manageament ținînd seama de experiența lui Gherea în conducerea localului din gara Ploiești. Ceea ce pare mai drept este nevoia imperioasă a publicării tot *în sfîrșit* a operei complete a lui Maiorescu. În felul acesta ne vom putea da seama mai bine de compararea unor opere și nu doar din lectura unor notații cine a fost Titu Maiorescu și prin oglindire reciprocă, cinstită, cine a fost Constantin Dobrogeanu-Gherea".

Al. DOBRESCU

Achim Mihu, *Meandrele adevărului*, Dacia, 1983.

stiluri poetice

Există poeți care-și găsesc încă de la debut o modalitate proprie de expresie, cum există alții care ajung încetul cu încetul la o identitate stilistică. Experiența acestora din urmă ilustrează adevărul că literatura, pe lîngă și înaintea celorlalte calități cerute unui scriitor, ține de un mod specific de a exista prin intermediul limbajului. Dacă ar fi să putem traduce poezia în motive, teme etc., care să poată fi povestite, n-aș avea motive să afirm că *Poem în Utopia* este rezultatul unei mutații în scrisul Florenței Albu. Distanța valorică dintre acest volum și cărțile mai vechi ale poetei este însă evidentă. Discursivitatea, tendința de a recurge excesiv, la personificări, la comparații, tentația explicitării ș.a.m.d. s-au dizolvat într-o poezie lapidară, cu o densitate metaforică evidentă. Nu mai este vorba aici de „colectarea" unor elemente poetice fără șansa de a se coagula într-un tot pe care o descopeream în, de pildă, *Roata lumii* (1977). „Sentimentele" sînt aceleași (dar poezia nu repetă, oare, aceeași gamă de sentimente care se repetă nu numai la același autor ci la mai toți?) și totuși parcă ar fi vorba de trăiri diferite. Iată, ca exemplu, una din poeziile cele mai bune din volumul amintit și o alta din *Poem în Utopia*: „Moartea venind prin soare / desculță, colorat, / cu poala plină de pere; // un pas de suverană și / rîsul vine i-l auzi / mult înainte de-a veni; // astfel se-apropie / pe cărarea scaieților mov — / mîna ei bogată de inele și sunete / îmi întinde cea mai frumoasă pară." și, respectiv: „Nu chema. Nu aude nimeni. / Îți imaginezi că exiști, că există / pădurea și țintele din poiană, / și tirul. / Îți închipui că ești de-un veac / în noiembrie. Că ai tăiat / cărări mai adînc, mai departe // Îți imaginezi, doar visezi. / Ești ținta, forma de om, / nimbul însemnat cu cercuri / concentrice; ești punctul / ciuruit de gloanțe — / tîmpla și inima, / limba prinsă în ținte; // ești forma de om / răstignită pe golul morții, / pe golu-nvierii." *(Ținta)*. Fragilitatea dispare, țesătura poeziei devine densă, nuclee metaforice (nu „motive" tratate într-o anume manieră) reliefează de astă dată centrele de greutate. Lirica modernă nu e nici pe departe o modă pe care unii o urmează mai bine și alții mai puțin bine, ci un mod de a fi în rezonanță cu evenimentele care ne înconjoară: „Cum vă invidiez, contingente moderne, / exercițiile voastre zilnice, / în arta războiului! // ...Cititori, voi cereți / rime rare, floricele de stil, reverii, / dar știu, vă trebuie / precizia glonțului, / trubadurii mitraliilor, / trăirea totală, fără drept de apel." *(Artă poetică XX)*. Nici în poezie nu mai este loc pentru „floricele de stil", poezia nu se mai menține în vagul senzațiilor, artele poetice ale secolului devin un fel de „tras la țintă. Nu este vorba însă, în cazul autoarei, de o trecere de la o poetică la alta — respectiv la linia lirică a celei mai tinere generații — cum am văzut în alte cazuri. Volumul de față nu arată o renunțare și o aderare la un stil de împrumut, ci o purificare a discursului poetic.

Aripa lui Bacovia stă din cînd în cînd deasupra textelor din *Poem în Utopia*, fără să împieteze însă asupra vocii distincte care se aude în această carte („Orbește seara-n geamuri / Sunt păsări, sunt cîntece / înfrigurate, / stă să plouă, ne e urît / și-i prea tîrziu / să mai fugim de-acasă... / Nimic nu se întîmplă important / înăuntru, afară. / Se mișcă o salcie-n geam, / bineînțeles, plîngătoare..." — *Provincială)*. Gravitatea întîmplărilor lumii, de care e impregnată lirica marelui predecesor, nu se poate desprinde, ca o coajă de miez, de întîmplările poeziei, oricît de eliptic s-ar exprima acestea. Vîrsta poetului devine autobiografie numai în măsura în care întîmplările intime devin istoria unei semnificații. „Tronez în cer, în vînt, / între averse. / E frig la ultimul etaj, / e frig în Utopia. // Pe zidul îmbîcsit de fum / se scurg / reziduuri, — foste inspirații, / combustia de-acum un an; // spiritul urcă în azur, / un abur mic, o șoaptă / în urechea surdă-a îngerilor. // Și sunt culori de vis, / sunt mări de gheață, / cuvintele, pe oase de elan, coboară, cad, // în alte stări de grație — / poemul dus / de-acum spre crematorii / să încălzească inima aproapelui, / în Utopia... *(Poem în Utopia)*.

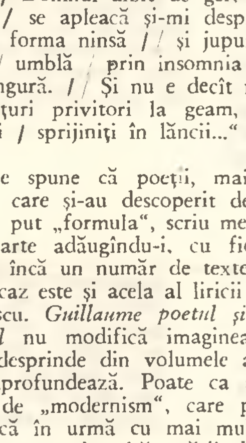
Există destule procedee interesante în această carte, folosite pentru a pune în evidență tensiunea la care aspiră autoarea. Cele mai multe sînt comune întregii poezii moderne. Aș remarca însă felul în care e folosit, din loc în loc, diminutivul. Nici relația afectivă, nici tenta neapărat ironică nu sînt legate aici de el. Pur și simplu, diminutivul devine un mod de a marca deriziunea sau de a emite o judecată sceptică.

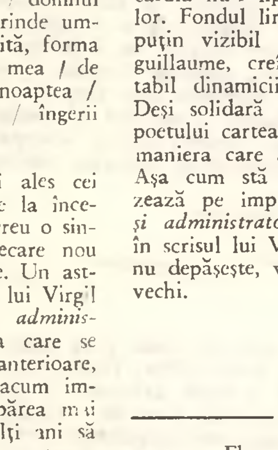
Nu toate poeziile din *Poem în Utopia* se ridică la nivelul celor mai bune piese din carte. În tot însă volumul se află deasupra cărților de pînă acum ale autoarei, arătînd-o în deplinătatea unei maturități exprimate. O „insomnie" creatoare, cum se poate deduce din poemul cu acest titlu pe care-l socotesc potrivit să ilustreze, încă o dată, afirmația de mai înainte: „Și iar singurătatea, / după frică. Și iar / tăcerea nopții. Porumbeii / neliniștiți în somn / de bubuitul inimii. // Domnul albit de ger, / domnul geros, / se apleacă și-mi desprinde umbra, / forma ninsă // și jupuită, forma ninsă / umblă / prin insomnia mea / de una singură. // Și nu e decît noaptea / cu țurțuri privitori la geam, / îngerii spaimei / sprijiniți în lăncii..."

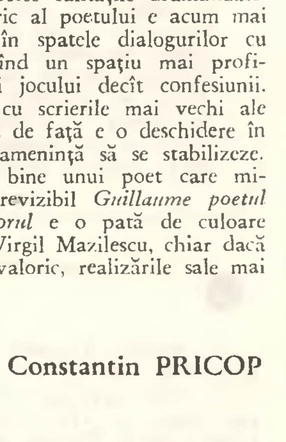
Se spune că poeții, mai ales cei care și-au descoperit de la început „formula", scriu mereu o singură carte adăugîndu-i, cu fiecare nou volum, încă un număr de texte. Un astfel de caz este și acela al liricii lui Virgil Mazilescu. *Guillaume poetul și administratorul* nu modifică imaginea care se putea desprinde din volumele anterioare, ci o aprofundează. Poate ca acum impresia de „modernism", care părea mai puternică în urmă cu mai mulți ani să se fi atenuat datorită uzării de către o parte din exponenții ultimei promoții a procedeelor de orginte suprarealistă. Și de astă dată voi repeta că aspectul formal poate deruta la Virgil Mazilescu, dar nu poate ascunde voința sa de construcție. Apropierea de suprarealism mi se pare încă o dată relativă și posibilă numai datorită unor aspecte exterioare, poetul nepunînd în libertate inconștientul gata să nască imagini mai puțin sau mai mult strălucitoare, într-o ordine aleatorie. Așa cum alții se folosesc de forma sonetului, Virgil Mazilescu adoptă maniera care-i convine cel mai bine (reușita poeziei sale o dovedește), lăsîndu-i mai multă libertate chiar decît are nevoie. Însăși nevoia de a organiza volumul în jurul unui personaj indică elementele de regie de care uzează autorul. Poetul e, în fond, un liric și își cenzurează nu sentimentele ci felul în care acestea se prezintă în fața cititorilor. „Se întîmplă cîteodată să descopăr chiar în ochii lupului din poveste / sentința vreunei lungi și fastuoase dimineți viitoare. / Chiar prin colții lupului albastrul vreunei lungi și fastuoase dimineți / de mult trecute, chiar lîngă lac un mic pește mort; biban sau plătică. // Și mai ce? și mai ce? / chiar lîngă leagănul meu leagănul iubitei mele." Și pentru că tot am vorbit de elementele de regie să amintesc și metoda titlurilor lungi, ca acelea care deschideau capitolele în romanele clasice și-n care se rezuma acțiunea din secțiunea respectivă. Evident, că asemenea titluri (în genul celor întîlnite și în poezia lui Mircea Ivănescu) au aici altă menire — și anume aceea de a da o contrapondere ironică textului în sine. Farmecul unor astfel de jocuri e indubitabil. Problema e pînă la ce punct se pot înmulți elementele de recuzită fără a afecta substanța din spatele lor. Prea prins în preocupările sale scenografice poetul uită uneori de spectacolul propriu-zis și ne face să ne trezim din cînd în cînd într-o simplă expoziție de decoruri, cum e acest, de pildă, următor text (care are, desigur, scuza de a fi fost „scris" de bietul „administrator"): „iepurele s-a născut in anno domini 1412 — bun gospodar / și-a spălat săptămînă de săptămînă ciorapii, cămășile cîte două batiste / mereu îl căutam și nu era nicăieri (vecinul meu iepurele) // închiriază dracului un debit de tutun i-aș fi spus / însoară-te și fă o sută de copii și dă lumii o nouă filosofie / aș! iepurele a murit fără să mă anunțe in anno domini 1417" [*administratorul vrea să pătrundă și el în republica literelor și îi citește poetului (spre marea stupefacție a acestuia) acest text*]. Însă a ieși din regimul ludic, primordial în această carte, înseamnă a-l trăda pe autor. Personajul în sine ascunde, sub masca clovnescă, o semnificație. Nu e vorba de joc (sau nu numai de joc) ci de demascarea unei imixtiuni. Ceea ce un alt autor ar fi transmis mai mult sau mai puțin direct, la Virgil Mazilescu devine un pretext ludic care, chiar dacă dizolvă în bună măsură „satira", n-o anulează. Strădaniile administratorului de a pătrunde și el în republica literelor pun totul pe muchia de cuțit a ambiguității. „Echilibrul scîrbos — universal — negru", din pricina căruia „nici că mai poți / să murmuri ceva să îngaimi o silabă" a fost spulberat: „Subalternul guillaume", „copilul guillaume" ajunge să zboare „cu aripile noastre, cu bicicleta noastră". Că autorul e aproape una cu personajele sale o știe oricine — și asta cu atît mai mult cînd e vorba de „personajul liric". Iată-l însă pe Virgil Mazilescu transformînd strădania de a se despărți de personajul său într-o scenă de teatru absurd căruia nu-i lipsesc calitățile dramatizărilor. Fondul liric al poetului e acum mai puțin vizibil în spatele dialogurilor cu guillaume, creînd un spațiu mai profitabil dinamicii jocului decît confesiunii. Deși solidară cu scrierile mai vechi ale poetului cartea de față e o deschidere în maniera care amenință să se stabilizeze. Așa cum stă bine unui poet care mizează pe imprevizibil *Guillaume poetul și administratorul* e o pată de culoare în scrisul lui Virgil Mazilescu, chiar dacă nu depășește, valoric, realizările sale mai vechi.

Constantin PRICOP

Florența Albu, *Poem în Utopia*, Ed. Cartea Românească, 1983.
Virgil Mazilescu, *Guillaume poetul și administratorul*, Ed. Cartea Românească, 1983.

nicolae țațomir • 70

profil aniversar

Nu numai cele vreo cincisprezece cărți confirmă consecvența într-un crez... Pasiunea pentru poezie, neîntreruptă, se confundă aproape cu întreaga existență a lui Nicolae Țațomir. Farmecul rostirii cadențate l-a marcat definitiv, încă înainte de a fi scandat — în sălile „Liceului Național" — acel tulburător *Eheu, — fugaces labuntur anni* și de a-i fi urmărit trena de melancolie în lumină. A fost unul dintre eminenții discipoli întru arhetipuri ai faimosului magistru de latină Marineanu. Nu numai despre acesta circulă zvonul că *vorbea latinește* dar și despre alții din așezămîntul în care se formaseră Hogaș și Sadoveanu ! ...Că viitorul căutător de *Lebede negre* scria versuri în limba înaintașilor de la Roma și că acele versuri meritau atenție, avea să depună mărturie G. Călinescu, în revista sa de la Iași. De contactele afective cu lumea celor vechi vorbeau atît arpegiile debutantului, într-o modestă publicație din Moldova de nord, cît și cele două cărți de început. Înainte de războiul mondial al doilea, numele lui Nicolae Țațomir — magistrat în regiune, apoi în Iași — putea fi întîlnit în publicații prestigioase, la *Însemnări ieșene*, unde era apreciat de Mihail Sadoveanu și ceilalți animatori ai revistei, la *Jurnalul literar* al lui G. Călinescu, ca și în coloanele altor periodice din țară. Izbucnise războiul, cînd poetul ieșean aduna între copertele unui volum — *Eternul spirit* — apărut în 1940, poeme făcînd elogiul omenescului amenințat. Asemenea multora din generația sa, aripile căutătorului de noi orizonturi urmau, prin forța lucrurilor, să-și rănească zborul, pentru ca după trecerea furtunii să se întindă iarăși pentru explorări înnoite : „Noiembrie încearcă mereu a ne-ntrista... / Noroc de primăvara din tinerețea ta. / / O pîclă plumburie vrea să ne facă rău... / Noroc de ochii limpezi și de surîsul tău...".

Trecut de culmea vîrstei de care vorbea Nemuritorul florentin, Nicolae Țațomir ascultă tot mai atent vocile sub conștiente ale lumilor dispărute, angajîndu-se într-o mai tentantă decriptare a vieții sufletești de adîncime și punîndu-și întrebări despre un destin ale cărui impulsuri îi rămîn ascunse. Poezia lui devine, în fragmentele ei inspirate, un centru de balans între spațiile de intimitate și proiecțiile asupra lumii, opunînd timpului împletit și al războiului mărturiile unui timp interior în căutare de certitudini. Traducînd alternanțele inimii și ale rațiunii, rostirea devine sincopată, alertă, privirea bucurîndu-se de regăsirea coerenței dintre lucruri : „Fructele / Dau în pîrg /, Așteptînd frenetic să le culeagă. / Cu degete de lumină / Viața...". Prins în încheieturi discrete, cenzurat, lirismul se subordonează adesea reflecției, ajungîndu-se — ca la un Paul Valéry — la un fel de obiectivare a sentimentului. Conștiință care problematizează, în mitologia personală a lui Nicolae Țațomir pămîntul se constituie într-un soclu pentru meditație, de unde titluri de volume ca *Un om pe promontoriu* (1961) sau *Cartea mea de lut* (1971). Tentațiile muzicale, romantico-simboliste, au și ele partea lor de contribuție, de unde prezența sugestiei și nostalgia cîntului, subliniată în titlurile volumelor *Carmen terrestre* (1968) și *Elipse orfice* (1976). O mitologie de tip special e cea din *Tainicul arhipelag* (1964), în virtutea căreia, fără să ni se spună ceva despre Cyclade sau despre alte părți ale arhipelagului grecesc, sub ochii poetului se ivesc, abia desenate, fantome ale înaintașilor săi pe linie paternă. Pe scurt, acordurile cele mai pline ale poetului sînt acelea în care timpul — o dată în tonuri clare, altă dată ca sub-limbaj și mister — se răsfrînge în amintire.

Vase comunicante între timpurile mitice și prezent, simbolisme și embleme de tot felul învederează, în cele din urmă, un *esprit de géométrie* tradus într-o caligrafie poetică de reală probitate. Perspective epice cedează pasul viselor astrale ; voluptatea senzorială se asociază intim voluptății reflecției ; privitorul „ca la teatru" se lansează în ieșiri satirice ca adept al unei morale a echilibrului. De cele mai multe ori, deși lăsînd impresia că unifică o multitudine de conștiințe în fierbere legate prin intermediul unui eveniment —, poetul își este interlocutor și co-subiect, dialogurile sale despre destin și istorie plasîndu-se sub semnul unui soare mediteranean ordonator, generator de simetrii. Un roman din 1972 era o evaziune în exotic. Sociabil, căutător de prieteni și metafore, drumurile celui care, timp de decenii, s-au împărțit între catedra universitară și redacțiile ieșene, duc acum zilnic spre publicațiile de aici. Nicolae Țațomir menține în Iașii acestor ani ceva din boema de altădată.

Antrenantul Albert Thibaudet considera că timpul de zbor al unei generații nu trece de trei decenii. Nicolae Țațomir a prelungit, cu mult acest timp. Prospețimea sa sufletească e a unui tînăr, dar care posedă experiența mai multor generații.

Constantin CIOPRAGA

•

D. Nicolae Țațomir este un tînăr poet ieșean. Faptul că este tînăr e îmbucurător, fiindcă ceea ce la d-sa surprinde ca o bună orientare, la un poet matur ar avea sensul unei lipse de inițiativă. Uimitor la d. Țațomir este eminescianismul pe față voit. Dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat înainte de război, s-ar fi zis că e un caz de contaminațiune, de neoriginalitate. Esteticește vorbind, pozițiunea d-lui Țațomir este foarte inteligentă. Un poet tînăr începe prin a imita. Toți imită, unii pe Arghezi, alții pe Blaga, etc. Imitația unui poet mare este cel mai bun exercițiu de personalizare, mai mult este unicul mijloc de a-ți dovedi personalitatea în adversitate.

G. CĂLINESCU

• scrisoare

prietene țațomir,

Mulțumesc mișcat pentru darul volumului trimis. N-aș vrea să răspund cu o simplă felicitare, care de altfel însă n-ar fi de rigoare.

Vreau să-mi exprim cel puțin pe această cale **satisfacția mea estetică deplină** după lectura poemelor și poeziilor d-tale.

Ești într-adevăr un **maestru** al versului, al ritmului variat și bogat ca și al rimei rare, al emoției înalt intelectuale prin care depășești accentuat înălțimea colegilor de breaslă.

Primește **omagiul** meu cel mai sincer deocamdată în forma aceasta intimă,

al d-tale ca și în trecut,

Al. DIMA

1974, mai 14

• de același autor:

LEBEDE NEGRE, versuri, Iași, 1936
ETERNUL SPIRIT, poem, Editura Însemnări ieșene, Iași, 1940
SATIRE, versuri, E.S.P.L.A., 1955
RĂSCOALA, versuri, Iași 1957
UN OM PE PROMOTORIU, versuri, Editura Tineretului, 1961
TAINICUL ARHIPELAG, versuri, Editura pentru literatură, 1964
PE LIMBA LOR, fabule miniaturale, Editura Tineretului, 1967
CARMEN TERRESTRE, versuri, Editura pentru literatură, 1968
MELOS, versuri, Editura Junimea, 1970
CARTEA MEA DE LUT, versuri, Editura Cartea Românească, 1971
MANUSCRISUL DE LA MARRAKECH, roman, Editura Junimea, 1972
POEZII ȘI POEME, volum antologic, Editura Junimea, 1974
ELIPSE ORFICE, versuri, Editura Eminescu, 1976
COSMOGRAME, versuri, Editura Junimea, 1977
NEGRU ȘI VERDE, roman, ediție ne varietur, Ed. Junimea, 1980
ARPEGII MODERNE, versuri, Editura Eminescu, 1981
ȚARA ALBATROȘILOR, versuri, Editura Albatros, 1982
LEBEDE ALBE, versuri, Editura Junimea, 1983

metamorfoze

Zece mii de lumi
Mărșăluind
Prin pulberea de stele
Spre lumea primordială...
Melancolicul Xenofon —
Aedul.

Tu, mare din adîncu-mi, văduvită
De mituri și legende ! O, noianul
De taine și mistere — ascunse-n mine
Pîndind semeața mare dinafară
Să-i umilească-orgoliul nesfîrșirii...

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Curbe-n delfin. Ondule în ondine.
Ogive-n valuri. Spume-n promontorii.
Verzi, algele furtunilor profunde.
Și niciun zeu ! Doar o nălucă-a lunii
Efigie pe-albastra emisferă.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Fiori, melancolii, tristeți, coșmaruri...
O năruire-n sîngele tăcerii.
Verzi, clipele furtunilor profunde.
Și niciun zeu ! Doar o nălucă-n lunii
Efigie pe sumbra-mi emisferă.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Un orizont difuz. Un galben palid
Vibrînd deasupra verdelui în tremur
Cu lungi striații. Stranie osmoză !
Perfid insinuîndu-se din larguri
Spre țărmurile mele, valul geme...

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Celula urlă ca o geamandură.
Mi-s ochii faruri, flacără privirea.
Scrutez hotarul apei și conturul
Făpturii mele lutnic demarcate
Să-ndiguie materia fluidă.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Un sentiment pornește — avangardă —
Să-nfrunte infinitul mării. Iată
Fragila lui argilă cum se sfarmă
Ca o baliză smulsă de taifunuri
Și aruncată — stîrv marin — pe plajă.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Stihii dezlănțuite. Uraganul —
Ciuleandră-a trombei. Mugete de monștri
Nebănuiți în bezna lor larvară.
Paianjeni — crabii. Grele de miasmă
Scoici policrome fără harul perlei.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Deodată calmul. Nevăzut, refluxul
Îmbie fluxu-n leneșe nisipuri
Să somnoleze. Albul și albastrul
Domnesc din nou în pescăruși și brize.
Sunt viclenii mortale-n desfătare.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

În efemer, în marea mea adîncă,
Să-ncapă-ntreagă marea nesfîrșită
Nici ea eternă ? Se măsoară una
Cu milele galactice, iar alta
C-un strop de vis și c-un șirag de lacrimi ?

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

O, melopeea marilor ecluze !
Joc de niveluri. Taina și misterul
Mă urcă-n mine însumi. Nu zădarnic
Primordiala mare dinafară
Nemărginirea și-o cufundă-n mine.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Nimic nu schimb, deși comoara mării
Din mine însumi pare mai înaltă
Decît mitologiile vetuste
Plutind ca un plancton sau împietrindu-și
Viața-n madreporul fanteziei.

Stau fața-n față, mal la mal, cu marea.

Tangaj oniric. Dulci, prelungi vestigii.
Beția contopirii cu vecia
Și nesfîrșitul. Un neptun ce moare
Sorbind din elixirul amăgirii
În fabulosul gol care-l născuse.

Val după val rod stîncile, ca marea.

Simt fluviile cum pulsează-n mine.
Aluviuni de-azur cresc împrejuru-mi.
Aud șoptindu-mi fauna și flora.
Umil mă-nchin miresmelor amare
Cînd trec prin branhii apele vieții.

Val peste val, mă nărui — atlantidă...

Paloarea unui astru își întinde
Înșelătoarea punte. Urc, maree,
S-ajung din urmă-ntîia cosmonavă
Și-ntîiul pas al omului pe lună
Sclipind în noul ev ca un luceafăr.

Frînturi de univers palpită-n pieptu-mi.

Dor ancorele-nfipte-n tîmplă. Doare
Și amfora uitată de milenii
În bezna mea. Mitologii bizare
Se nasc și mor cînd temerare genii
Străpung lucid — ca raza laser — zarea...

Te-aștept de veacuri, Xenofon... Sunt Marea !

coliba

În coliba tăcută a adîncului
Bucuros de oaspeți !

Ci voi nu intrați.

Vă plac mai ales foșnetele
Ghirlănzilor multicolore
Ale cuvintelor de hîrtie fluturînd
La ultimul etaj al zgîrîie-nimicului.

Coliba veciei mele, -nstelată,
Nu cunoaște zăvorul.

Odată, ca niciodată,
Veți pune pe pragu-mi piciorul.

horror

Purquoi le Poëte, qui n'est qu'un enfant en somme... ne prendrait—il de familiarités... avec... l'Horreur... ?

Paul VERLAINE

Am cunoscut-o-n sumbra mahala
Trecînd mereu cu dricul cuiva...

Erau, prin voalul negru, prea frumoase
Și mult prea albe gingașele-i oase.

Ne tolăneam strivind vieții iarba
Și ne jucam — copii — de-a baba-oarba...

Ne contopim atît de bine-acum
Cînd ne-ntîlnim în vise sau pe drum,

Că nu știm care-s eu și care-i ea,
Cine dă vreme, cine vreme ia...

Grafica de Steliana Delia BEIU

aniversări

nicolae breban sau privirea sacră asupra erosului

1.

Cîndva, la mare, cum sta pe dig în «somn» yoginic, chipul lui Nicolae Breban mi s-a părut, transmigrant, a fi un fragment dintr-o scriere ce-și divulga răpirea focului. Pe plajă, **cuplurile** se abandonau caniculei, într-un antum purgatorium. El era **naratorul** și ochiul rafinat, «zeificînd», le scotea din **discursul** artificial, redîndu-le **epicului** în variantă beckettiană, prin «șlefuire» maximă. Deveneau plumb, șpalt, galerii, săli subterane, după disciplina piramidologiei. Fluxul și refluxul, în anatomia ariei albastre, sugerau o dereglare astrofizică. Nu m-aș fi mirat, ca ridicînd un braț, poporul de priviri să-l urmeze, ritualic spre Alpha Draconis.

2.

Nu au **cuplurile** sale obsesia levitației? Nu suferă de un potențial act cosmogonic? Ele își caută mereu «tehnica» ieșirii din individualitatea perisabilă. Refuzînd abisul mormîntului, în spațiul profan, sînt fie axa destrucției, fie pivoții construcției. Dar, în resemnare, Rogulski (aheu la asediul Troiei — Tonia) devine... Estragon, un «zeu» — local, «en quelque sort à la fois **double et un**». Acceptă, parcă, rolul de ithyphall. Prin profunzimea angoasei, însă, își descoperă sentimentul religios, el, — o ființă discontinuă cu «nostalgia continuității pierdute». Ne vin în minte, acum, niște table de lege regăsită: «Ceea ce-i religios, nu-i chestiune de conținut, ci de **intensitate**»; «Nefericirea în dragoste întrece în **intensitate** cele mai adînci emoții religioase». **Intensitatea** nu-i prezența părții sacre? Rogulski se vrea un neglorificat, căutînd «mica lumină fidelă». E un strat codificat în acel daimon — Eros, care se juca, în copilărie, cu perechea de inele în jurul sferei de aur. Încet, încet, intră în jocul alternativ al «interdicției și al transgresiunii». Și, închis în negația sa, nu-și pierde rațiunea de-a fi. Ci, dimpotrivă: se imaginează în propria legendă. De unde va cădea în forma îngerilor de gips.

3.

«O lepră eterică-i erotica» zicea marele-disperat. Scriitura lui Breban e sabia sclipitoare, în dublu avatar.

4.

Spirit insurgent, a refuzat de la început roata olarului în construcția romanului. Însuși **romanul** îi devine călăuză în expedițiile sale. Recitindu-i paginile de erotică abisală, neașteptate represalii interioare te vindecă de uzura celor nouă lumi stratificate.

5.

Cred că la masa de lucru îmbracă tunica lui Nessus. Memoria indivizibilă e radarul oniric în mistere, iar semnele, divizînd un cer roșu de semnale, îi dezvăluie arta turnării bronzului și a grupării alegoriilor morale.

La 50 de ani, poate spune generației: «Sînt mai în vîrstă decît voi cu o zi. De-aceea, nu vă sfiiți de mine!».

Horia ZILIERU

un extra-dry pentru florin mugur sau ce le pasă anilor!

Capitolul I. Hai să fim serioși. Dragă Mugur, nu ți-am trimis de mult nici o scrisoare. Ții minte acel „Cotidian de gingășie", foiță portocalie caligrafiată în exclusivitate pentru tine, zi de zi, aproape un an și ceva, prin 1978—1979? „Azi, 4 aprilie 1978, pe la ora cinci și jumătate după amiază, în timp ce păzeam un ibric galben în care preparam ceai negru, a sunat telefonul și *am știut* că ești tu: fiindcă mă gîndeam la tine, fiindcă vroiam să-ți împușc ediția de crepuscul a cotidianului, doream să-ți vorbesc, să te întreb, să mă liniștești. *Și ai dat telefon!* Azi, 4 aprilie 1978, îmi vine să plîng de bucurie și-mi amintesc de lunile petrecute împreună în localitatea D*** *(Capitolul II. «Sfîntul» la Dolhasca.* În anul 1969, dintr-un accelerat fulminant de seară, un bărbat în jur de 35 de ani coborî grăbit pe peronul gării din localitatea D***, poticnindu-se de ultima treaptă a vagonului. Motanul detectivului Arthur — 1,71 m. înălțime — salută precis, îmbrățișîndu-l în fața chioșcului clandestin de răcoritoare nocturne. Începea nemaipomenita prietenie obligatorie!) în spatele casei, sub părul ce-și lăsa fructele să putrezească-n lenea noastră, pe linia ferată, în drum spre gazda ta *(Capitolul III. Misterul camerei Maricicăi.* Poetul Florin Mugur lucra la un roman. Doctorul Emil Brumaru îl încurca. Iată, vine carbaxinul!), în odăi cu mult mai tinere decît încăperile în care stăm aplecați acum peste hîrtii ce nu ne mai primesc vioi cuvintele. Azi, 4 aprilie 1978, ai avut, la un moment dat, la telefon, o intonație ciudată, de frate mai mare, afectuoasă, blîndă și totodată tristă din cauza întîmplărilor vieții. Prietenia există!"

Capitolul IV. Hai să fim și mai serioși. Dragă Mugur, nu ți-am trimis de mult nici o scrisoare. Ții minte acel „Cotidian de gingășie"... „Am impresia că prea facem caz de vîrstă. La optsprezece ani ne văităm că avem doar atît. Pe la treizeci începem să spunem că gata, s-a dus ce era mai frișcă la trișcă. La patruzeci urlăm de neputință, dar urlăm, bagă de seamă, deci mai putem. Sînt sigur că la cincizeci *(Capitolul V. Zece negri mititei înmulțiți cu cinci?* Hercule Poirot însuși va răspunde, bătrîne, că fac cincizeci!) vom șușoti iar pe la șaizeci... Fiecare anotimp își are mosorelul lui cu ață vernil, grena, gri. Că ața e din ce în ce mai delicată, se rupe și ne lasă cu coatele goale, e altă țipuritură...

Capitolul VI. Duminica (5 februarie 1984), cea mai frumoasă canibală de pe lume, a cărei poză la minut zace-n albume. Dragă Mugur, teoria mea: Robinson nu avea doar un canibal, pe Vineri, ci șapte. Luni, Marți, Miercuri, Joi, Vineri, Sîmbătă și Duminică. Greu să te descurci, mai ales că trei sînt canibale! Prefer, totuși, Duminica. Astăzi. Aici. Cu mașina „Consul" în față. M-a impresionat, de cînd ne cunoaștem, *eroismul tău nespectaculos*, tenacitatea, lupta dură și, în final, izbînda. Pentru că, Mugure, iartă-mi invidia, ești un mare poet. La început n-am înțeles. Însemnai prin carnete și carnețele, amenințai că nu mai scrii o poezie, beai cafele trăsnitoare cu nemiluita, te îmbibai cu tranchilizante, zicei că nu te iubește nimeni, scoteai cărțile altora la suprafață, te supărai și te împăcai: viață, viață, viață. Ai cîștigat. Prețul? Zbaterea neistovită în pînza fină, dureroasă, deasă, a propriului „sistem" nervos. Acceptarea destinului, presimțit, de rouă și zgură.

Capitolul VII. Fruntea și zidul. Studiu exhaustiv al textelor a și b *din opera lui Florin Mugur.* Textul *a*: „De la o vreme am luat obiceiul / oriunde aș fi să-nchid ochii / și să mă sprijin cu fruntea de zid." Două suprafețe, una fierbinte, cealaltă rece, una gînditoare, cealaltă inertă. Textul *b*: „Întîi e bine." Apoi?

Capitolul VIII. În care îmi dau în petec de rips, compunînd un poem ocazional.

Pe cînd jucam rummy american la
Dolhasca
Și Mugur venea de la București ca „să
scrie".
Era în noi o atît de năvalnică
melancolie,
Cînta cu atîta plăcere, în bălțile
orgolioase și magice, broasca!

Mă duceam viforos la spital. Făceam
vizita: copii sub un an și lehuze.
Pe urmă la poștă. Apoi, împreună cu
Mugur, pe calea ferată
Mergeam, din traversă-n traversă, cu
inima beată
De brusturi, de șanțuri, de stîlpii de
telegraf, de vacile moi și obtuze.

Citeam, întinși în șezlonguri, în fața cu
„zidul lui Mayer".
Sultănica, grațioasa cantonieră,
Îl credea pe Mugur un doctor și pe
mine un fraier.
Eleva Milica sosea la canton, desculță
și-n flăcări, și ne zîmbea pișicheră

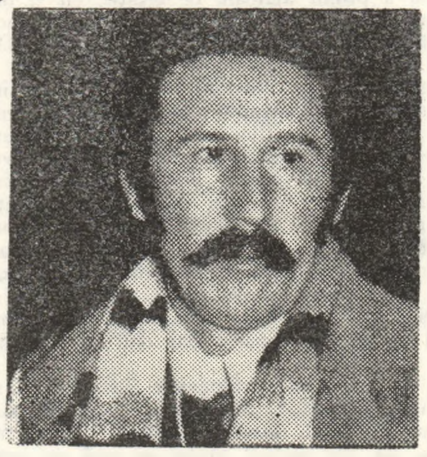
Știindu-se fără pereche.
Într-o noapte de groază domnul Cîrneală
mi-a bătut în fereastră cu un chibrit:
Îi intrase, prin somn, un păianjen obscur
în ureche.
I l-am scos cu ulei și a doua zi,
mîndru, lui Mugur i-am povestit...

Capitolul IX. Da, ai o voce sedativă! Dragă Mugur, nu ți-am trimis de mult nici o scrisoare. Ții minte acel „Cotidian de gingășie"... „Și parcă vroiai să-mi spui ceva dincolo de cuvinte și eu nu pricepeam. Ce? Vino aici. Simt nevoia unei lungi, lungi discuții. Vreau să mă sfătuiesc cu tine..." *50 de ani!* O balenă de timp e în urma ta. Nu ai decît să te întorci și să-ți arunci harponul în Moby Dick!

Capitolul X. „Menage tes méninges", dragă Mugur. Marlowe îți dăruie o portocală șic. Maigret, grav și uman, îți urează să mai trăiești cincizeci de ani. Miss Marple, grijulie, îți croșetează definitiv un suflet larg și călduros. Iar mirobolanta Mavis, „l'as des detectives femelles", te întîmpină în fiece dimineață cu surîsul sub buze. Nu-i O.K.?

Emil BRUMARU

opinii

marin sorescu: un poet din prima linie

Ca să-l putem situa pe Marin Sorescu în cadrul complex al poeziei noastre actuale trebuie să cădem de acord asupra unei distincții. nu neapărat de natură valorică dar, oricum, de incontestabilă evidență statistică. Și anume: există poeți din *prima linie* care își împart (inegal, dar satisfăcător) interesul cititorilor și al criticii, la un moment dat, favorizați de destin, de conjunctură, de dotare, de abilitate etc. și există poeți din *linia a doua* care se mulțumesc să participe la configurarea ansamblului unei literaturi, constituind un fond de resurse imprevizibile (desigur că o dialectică activă guvernează acest aranjament). Iar în ceea ce-l privește pe Marin Sorescu, la două decenii după debutul său, în raport cu toate datele (obiective) pe care le deținem astăzi, el se numără printre poeții din prima linie. Poziție justificată și motivată, deopotrivă, de coeficienți exteriori și interiori.

Scopul tradițional al poeților (conform unei teorii statuate de E. A. Poe în *Filosofia compoziției)* este *efectul.* Și probabil, nicăieri în poezia românească de azi acest lucru nu se vede mai bine decît la Marin Sorescu. Aspectul particular pe care îl dobîndește fenomenul, în cazul nostru, decurge din cultivarea paradoxului și dintr-o dinamică de excepție a gîndirii estetice. De altfel, abatele du Bos făcuse și el observația că una dintre caracteristicile primare ale naturii umane este mișcarea și, deci, artelor le revine rolul de a mișca (emoțional). Or, scopul spre care dirijează Marin Sorescu discursul în mișcare e șocul, mai puțin de factură emoțională și mai mult de contrafacere a firescului poetic, de răsturnare a tabieturilor în care ni s-a așezat spiritul după atîtea secole de poezie, veche și nouă. Așa se explică și tratamentul aplicat unor motive îndelung circulate și amenințate cu simplă ochiadă: „Toate muzeele se tem de mine, / Fiindcă ori de cîte ori stau o zi-ntreagă / În fața unui tablou / A doua zi se anunță / Dispariția tabloului." Descifrăm aici unul dintre motivele exterioare care l-au propulsat pe poet în atenția generală — această complicitate cu tendința iconoclastă instalată în mentalitatea contemporanilor. De unde nu trebuie să deducem, în nici un caz, că ar fi vorba și despre lipsă de respect sau persiflare a valorilor. Mărturie stau poeme precum *Bărbații, Shakespeare, Meșterul Manole, Eminescu* ș.a. Dar Marin Sorescu preferă o viziune care ocolește deprinderile comode și previzibile. Iată de ce, vizavi de activitatea sa de pînă acum, aș risca să afirm că, înainte de a-și aduce contribuția la ceea ce se numește în mod obișnuit poezie (aspect care, oricum, merită discutat în continuare), Marin Sorescu a declanșat în primul rînd un *fenomen poetic* specific. După cum se știe, foarte curînd poetul a avut nu doar cititori numeroși, dar și imitatori, și emuli. și traducători, însă mai important mi se pare amănuntul că a ocupat un teritoriu avid de înnoiri. A apărut ca o prezență incomodă, dar necesară, atît pentru evoluția poeziei cît și a criticii. Căci el creează probleme și forțează înțelegerea lor, ca și cum ar avea mereu în fața ochilor cuvintele bătrînului Voltaire: „Toate felurile de artă sunt bune, afară de cele plicticoase...".

Cercetînd diagrama titlurilor propuse pînă acum de Marin Sorescu (14 în total), reținem că poezia lui nu începe cu *Singur printre poeți* (1964), și nu sfîrșește cu primul volum din ciclul *La Lilieci* (1972). Am făcut apel la aceste două titluri tocmai pentru că poziția și atributele lor marchează un simptom definitoriu al dezvoltării creației sorresciene. După un excelent exercițiu parodic, poetul revine cu un accent oarecum dramatic în *Poeme* (1965), accent depistabil și în volumele ulterioare. Iar atunci cînd toată lumea a crezut că poate să fixeze deja o manieră, el o contrazice flagrant cu *La Lilieci*, dar fără să părăsească definitiv plăcerea versificației *à rebours* la care se întoarce cu *Descîntoteca* (1975) și celelalte. Iată deci cît de riscant este să exprimi o opinie finală alături de acest autor de surprize (realitate valabilă și pentru incursiunile din celelalte domenii: teatru, eseistică, proză, traduceri — să ne amintim de acel neașteptat Pasternak!). Totuși, un element de unitate subzistă în toată poezia lui Marin Sorescu și el decurge din *atitudinea* cu care întîmpină evenimentele. Sub tentativa noutății pe care o urmărește în fiecare carte e sesizabilă o formulă constantă, nețiind de manieră, cum s-ar părea, ci de metodă, de funcția mentală care naște această poezie la limita lucidității.

Marin Sorescu a dobîndit de-a lungul a două decenii o indiscutabilă îndemînare de regizor. Căci nu altceva sunt poemele sale decît niște înscenări concentrate pe suprafața imaginară a textului. Recuzita provine ades din depozitele adînci ale experienței culturale (mituri, istorii, clișee, anecdote, biografii, sentințe etc.) și e animată într-un fel personal, cu resurse proprii și plăcere ludică. Dar să nu scăpăm din vedere faptul că, uneori, desecarea metaforelor prin dramatizare, ironie sau calambur este un gest de autoapărare, cînd poetul se simte atins de unda sentimentalismului, adică de ceea ce pare să acuze mereu prin chiar atitudinea pomenită mai sus *(Descîntoteca* rămîne exemplară în acest sens și, cred eu, cea mai bună carte a sa). Cu volumul cel mai recent, *Fîntîni în mare* (1982), fără să abdice de la modalitatea care l-a consacrat, Marin Sorescu ni se înfățișează mai ferm așezat în existențial. Problematica abordată astfel împinge ironia spre sarcasm („Nu-i nimic. / Sînt cîteva mici defecțiuni / De sincronizare. / Poate vom ajunge, cu vremea, / Să spunem exact ceea ce gîndim / Și să vorbim / Chiar în timpul vieții..."), prin filtrul lucidității își face loc melancolia („Trec pe cer, în formă fixă, / Cocorii, / Sonetele țăranilor..."), viziunile încep să cocheteze cu... (?!) preromantismul („Simt iarba crescînd peste noi: / / Precum peste vechea cetate / De bolți și frontoane, / În care, din veac, dorm — visate / De marmoră — două coloane."). Dar nu lipsește nici poetica locului comun (așa cum o descoperise G. Călinescu („Marin Sorescu are o capacitate excepțională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune"): „Am terminat toate subiectele, / Să vorbim acum despre vreme, / Fiecare dintre noi știe să spună ceva / Despre vreme"; nici subțierea gravității prin înfruntarea și răsturnarea senzațiilor și stărilor prescrise: „O decapitare în piața publică, / Ah, ce roșu pompeian! / Un neg înalt, / Iată o cupolă care adună ecouri. / / Răstigniții pe Via Appia — / Arhitectonic fac foarte bine, / Plus că sună și frumos / Foarte mulți „i", vocale deschise." De altfel poetul nu uită să ne reamintească și principiul prin care s-a individualizat în literatura actuală, privind rolul poeziei ca „sistem de alarmă": „E instalat la granița / Dintre vis și realitate, / Dintre veghe și somn, / Dintre somn de veci și insomnie cronică, / Agățat de-o leghe de veghe / Și se poate trage și cu dinții / Admițînd prin absurd c-ai avea mîinile prinse." Declarația provine dintr-un realism de tip special.

Astăzi, după o retrospectivă sumară în bibliografia lui Marin Sorescu, continui să cred că el rămîne un poet, deși între timp și-a demonstrat posibilitățile în multe alte domenii ale scrisului, devenind un profesionist, în sensul hollywoodian superior. Dar nu va putea nega vreodată că șansa, formația și chiar fondul preocupărilor le datorează poeziei. Frecventa întoarcere la ea e o confirmare.

Emil NICOLAE

eugen barbu:

Nu fusese decît o zi proastă, apăsătoare, provocată de schimbarea vremii. În plină vară, sfîrșitul lui iulie, deodată, o ploaie neagră interminabilă, șiruind pe acoperișuri, disperat, de dimineață pînă seară, de fapt începută cu o noapte înainte cu un val de frig, care mă făcuse, după căldurile de mai înainte, să mă strîng sub o pătură chinezească foarte ușoară și să ascult tamburina de pe țiglele din jur. La Vila diplomaților, de alături, pustie încă, nici un sunet. Numai tuciurii de la subsolul unei case ce trebuia să fie demolată, un glas isteric de fată luetică, făcută la beție, și răcnetele unei țigănci bătrîne apucate de streche, pentru că bea și era singură. Pe urmă, liniște și foșnetul ploii egal, monoton, într-o casă în care nu se auzea decît mișcarea secretă a peștilor din acvariu, lacomi, care înghițeau semințe uscate și plescăiau de poftă, ca oamenii. Pe urmă un trosnet al mobilei ce se usca. Nu erau spiridușii lui *Cheshire cat.* Numai dulapul de nuc care îmbătrînea și ploaia nedorită din cauza căreia meciul de tenis pentru *Cupa Davis* avea să se amîne cu încă o zi. Nu se născuse sentimentul intens de singurătate care trebuia să se ivească abia a doua zi. Noaptea, bănuiam că soarele va reapărea dar duminica neagră ce a urmat m-a contrazis și, cum nu suferearn această zi, mă gîndeam unde să plec; undeva la lacuri, unde ar fi existat puțină umezeală și miros de stuf; voiam deci să fug într-un loc unde ar fi fost mai răcoare, deși abia descoperisem acel București torid de vară, asudat, plin de praf și de miros de benzină, somnolînd senzual în soare, cînd toată lumea era plecată la munte sau la mare și orașul întreg părea înecat de o lumină filtrată; numai să nu fi fost mirosul acela de strîv și de apă coclită, de gunoaie și de motorină arsă. Pe trotuare treceau bătrîni uscați și ei de căldură, parcă niște rufe dezafectate pe o frînghie mișcătoare și fete de doi poli pe care nimeni nu le invitase la Mamaia sau la Predeal, și ele umblau fericite, bete de bere ieftină, băută la Auto-service-uri, în picioare și acum probabil că le venea să-și taie vinele în odăile lor din Berceni sau Balta Albă, pentru că nu aveau amanți și prieteni, nici surori, nu aveau pe nimeni, n-aveau nici măcar buletine de București, din care cauză trebuiau să meargă din cînd în cînd, formal, la Brațele de muncă pentru a-și justifica existența în acest oraș.

La toate astea mă gîndeam cînd ascultam ploaia interminabilă de pe acoperișuri și țipetele țigăncii de șapte sau nouă ani, și burlanele zuruiau, și veniseră zorii tot cu ploaie, dar cu o ploaie neagră, urîtă de noiembrie, cu frig, și mă chirceam sub pătura chinezească, ușoară și pufoasă, caldă și plăcută și mă gîndeam că nu aveam ce face în ziua care urma pentru că eram absolut singur, așa cum îmi doream de multe ori să fiu, cînd simțeam nevoia de a nu vedea pe nimeni, de a citi sau, pur și simplu, de a-mi linge rănile ca un cîine hăituit de hingheri...

Ar fi trebuit să apăs pe butonul magnetofonului, să ascult Adagio-ul lui Albinoni sau Debussy, ceva, *Marea* sau *Norii*, și să nu sune nimeni la ușă; și să nu mă întrebe nimeni dacă nu vreau să scriu un articol la Revista de arhitectură, iar ploaia asta neagră promitea tot ce poate să promită o ploaie interminabilă, mocănească de noiembrie, sosită clandestin din stratosferă, sau, de unde mă-sa sosise, după experiențele celor ce-și fabricau bomba; deci putea să fie o duminică bună, una dintre acele zile fără sfîrșit, cînd ești, și trist, și vesel în același timp; trist pentru că ești singur, și vesel din același motiv: nu intră nimeni pe ușă, nu ți se spune cînd trebuie să faci gimnastică, nu ți se arată cîntarul ca să afli cu cît ai mai crescut în greutate și ce trebuie să mai dai jos, nu tu cuvinte despre colesterol și despre pîine prăjită, de cincisprezece ani aceleași fraze despre rolul gimnasticii și al mișcării mușchilor dorsali, și avantajele yogăi și alte chestiuni dulci despre zarzavaturi, despre binefacerile absenței smîntînei, fleacuri domestice cu care femeile cred că te protejează și, de fapt, te plictisesc cînd ar putea să-ți vorbească despre Ravel pe un disc cu *Ma mère L'Oye* și *Pavane pour une infante défunte*, somnoroasa muzică și voluptoasa cadență a sonatelor și acea dulce, tandră melancolie a lui De Falla din *Noches en los jardines de Espana* care-mi reamintește mereu de nebuna catedrală a lui Gaudi pe care o visez în coșmarurile mele, și din turlele ei plonjează porumbeii sălbatici și-mi ciugulesc ochii. De afară se auzeau rîndunelele și vrăbiile gureșe, și iedera care strîngea imobilul cu brațele sale vegetale, și mereu auzeam țipetele isterice ale fetiței nebune care ziua tundea florile furate noaptea din cimitire de către fiii ceilalți ai țigăncii bătrîne, ca să poată fi vîndute în piețele publice, niște flori stropite și înviate din care se scoate mirosul secret pe care orice cimitir îl imprimă trandafirilor lăsați pe morminte; și iar cîntecul fetiței care era îmbătată înaintea nopții ca să doarmă, și ea, bețiva asta mică, ce tăia florile și le regenera pentru a le vinde în coșuri multicolore în piețe, nu mai plîngea și nu mai auzeam decît ploaia, și nu mă gîndeam decît la Maria Decapitata, la ochii ei de drogată, cu acel păr albastru care, după miezul nopții devenea parcă verde și aspru și strălucea, un păr electric, făcut parcă din *corzile de ghitară despletite* ale poemelor lui Diego, și la ceva lipsit de plăcere, la existența mea ternă, egală, de furnică condamnată să care un fragment de firmitură și să nu vadă soarele, într-un cuvînt nu doream să ies afară din casă, nu voiam să văd pe nimeni; de fapt era altceva pe care nu voiam să mi-l mărturisesc...

Cheshire era probabil la *Roma by night*, în piața Navona. cu prinții ei, cu societatea aia din *Number One*, amestecătură de pederaști, de regizori și de artiști declasați, de cocote la preț mare, care-ți cer pe neașteptate bani de avion la patru dimineața pentru un *safari* la care au fost invitate peste prevederile lor și nu mai au timp decît să meargă la aeroport și, uite, cum e acum dimineață, și băncile deschid abia la ora 9, dacă nu e ziua Sfîntului Cristofor, sfîntul automobiliștilor, pe care Papa l-a ras din calendar, și-o să-l vadă el pe dracu', că, ăștia, automobiliștii, nu se joacă, au și ei patronii lor din ceruri și o să-l vedem pe Sfîntu' Părinte cu cracii în sus, texte de ale lor, și-mi aminteam de Lancelloti, de tichia lui de șef-bucătar și de cele 367 de borcane cu esențe și piperuri cumpărate din Singapore, de serile din salonul lui, cu quartete, cu Mozart și cu Karajan și de palatul acela cu ferestrele mereu acoperite de obloane, de micul bar prin care trecea o fată în pulover negru, ținînd o mică panteră în lanț de aur, înaltă, maiestuoasă, de o frumusețe fără seamăn, care atît făcea, pentru atît era plătită, să treacă pe la miezul nopții, prin bar, cu pantera ei, chipurile ca s-o scoată la plimbare, pentru că ziua probabil dormea, și pe urmă, noi, cu toții, ne uitam spre Piața Navona, la fîntînile lui Bernini care șușoteau din apele lor neobosite, spre locul încărcat de nu știu ce mister, pentru că era plin de confetti, de trăsuri rămase pe margini și de cai somnoroși, de drogați care vindeau brățări de tinichea sub arcadele celor două biserici, de guzgani și pisici ce alergau unii după alții, nu se știe cine după cine, și din echipajele luxoase coborau cele mai frumoase femei din lume, numai peruci și briliante și, de fapt, aceste cele mai frumoase femei din lume erau numai niște bărbați travestiți, crema *Viei Veneto*, amanții sau amantele regizorilor de 65 de ani, care părăsiseră femeile și încercau adolescenți sosiți din cine știe ce provincie italiană ca să facă carieră la *Cinecitta*, prostituîndu-se, murind de foame, cărînd baloturi, măturînd străzile sau încurcîndu-se cu babe milionare, plictisite, capricioase și pline de ifose. Refuzasem să merg cu *Cheshire*, eram sătul de concerte, de publicul snob și afectat din marile săli, același dacă-l vedeai de cîteva ori, umplînd lojile și emanînd către sălile îmbrăcate în catifea și stucatură aurită mirosul lui de descompunere, pentru că numai cine nu avea nările mele de lup nu le simțea cancerele secrete la vezică sau stomacurile puhave, încărcate de icre nege și dospite în șampania cu gust de zeamă de varză și acea inimaginabilă uzură a pieilor bine spălate, dar macerate de eroziuni oculte, de mîncărimi și explozii celulare din interiorul epidermelor hrănite cu loțiuni și spray-uri ce nu-i putea apăra de ceea ce-i surpa cu încăpățînare, cu o violență ce nu putea fi înfrînată de nimic, de nici un medicament, de nici un institut de înfrumusețare; toată această societate de bogați, de trufași, de cinici era ciuruită de boală, de maladii necunoscute, care retrăgea din loji, în proporții îngrijorătoare, contingente întregi de persoane grave, importante: miniștri, dame de rang, prințese, sau, pur și simplu, jucătoare la bursă, dacă nu cumva dispariția lor treptată putea fi pusă pe seama ciupercii ce intra sub formă de praf în vinuri și în menu-uri fine, alegînd din cînd în cînd și cîte o fată fragedă, frumoasă cum fusese Joyce, americana aceea, pe care o iubisem secret, după care m-aș fi dat în vînt și trebuia să aștept ca milionarul ei *hippy* să moară, să-și facă rundele lui la San Francisco sau în *Greenwich Village*, sau în Paris, ori în boatele hamburgheze, pînă mierlea și Joyce avea să rămînă singură, după care m-ar invita la ranch-ul ei de pe coasta sălbatică a Mexicului și poate că acolo, dacă nu s-ar fi ivit vreun alt tînăr miliardar..., dar toate acestea acum erau numai amintire, Joyce dormea în cimitirul din Washington (cimitirul acela în care se intra cu trăsurile pe niște alei asfaltate), nu pentru că ar fi avut vreun accident de mașină, cum bănuiam eu că va sfîrși fata, ci pentru că Ciuperca, strecurată cine știe cum, sub formă de whisky, de citronadă, sau Campari urcase în trupul ei și o măcinsae în mai puțin de cinci luni de zile, după care rămăsese numai o pungă de oase, atît de frumoasă, spunea proaspătul văduv, Duncan, parcă se numea, atît de frumoasă, iar el trebuia să plece în California sau la Malibu, să stea cu prietenii lui, să o jelească și să bea cu ochii înecați în lacrimi, privind spre plaja de argint, dincolo de care ferybotul ducea o lume nepăsătoare, spre niște insule, și el se gîndea chiar la un zbor în Haway și eu îmi aminteam cum o luase, cum o pescuise pe biata Joyce, care de fapt nu era deloc americană; era numai o biată fugită din Europa după ce-și înmormîntase soțul, și el măcinat de cancer, și pe urmă vagabondase prin tavernele din Amsterdam, ducînd o viață de *beatnic*, adică dormind în piețe publice, sau în hoteluri de ultim rang, pînă se ivise nababul; soție, cinci copii mari, om de afaceri pe care le neglija pentru că avea 60 de ani, nu-i dădeai! și care mai voia să prindă ultimul tren din Gunhill, adică să mai jefuiască ceva din tinerețea ei, a lui Joyce, cum îi zicea, deși avea un nume banal românesc, afirmînd că e irlandeză după mamă și nemțoaică după tată, ca să nu-l sperie pe bancher, dar acesta nu se speriase și o luase cu el în America, și o purta în toată lumea, și o ducea unde voia, era cam zgîrcit, nu-i făcuse încă cont în bancă, abia dacă-i oferea cîte un mic bijou, un rahat față de averea lui, dublat de multe promisiuni, cum fac bătrînii, ca să le țină pe puștoaice lîngă ei, pînă dau ortul popii de infarct, în paturile hotelurilor de lux; dar iată că el, vînturaticul miliardar, sau numai milionar, sau numai om de afaceri cu numai ceva lovele, trăise, și ea, Joyce, zăcea undeva într-un mormînt, și-atunci viii și morții se amestecau în mintea mea bîntuită de ploaia neagră a duminicii, o zi plină de plictis, de frig și de singurătate, cînd femeile părăsite, urlă în odăile lor necunoscute, și mă gîndeam încă la Maria Decapitata și la meciul de tenis de la București pentru *Cupa Davis*, ce trebuia amînat cu o zi — asta era sigur — pentru că potopul nu mai contenea și eu nu puteam să ies din casă, și nici măcar telefonul nu suna, să aud o voce dulce, pasată, ca la dublu, prin firele întrețesute ce împleteau orașul în mirifica lor capcană.

Așadar, duminica începuse prost, ploua nemernic, meciul de tenis pentru „Cupa Davis" fusese amînat pentru a doua zi din cauza timpului nefavorabil (crainicul de la televizor ne anunțase în cele din urmă) și acum în loc de Năstase pe ecran apăruse o furnică fără nici un haz, după care, la înghesuială cei de acolo găsiseră o peliculă cu un șerif rătăcit în New York și filmul începuse și apăruse un fel de stewardesă dulce, de bună seamă, mexicană, cu ochii Mariei Decapitata, mă obseda și nu voiam s-o caut deloc, probabil că umbla acum cine știe cu cine sau citea, cum pretindea cîteodată și aștepta să dau un semnal, și eu nu făceam nimic, intrasem într-o inerție scîrbită, abia mă ridicam din fotoliu din cînd în cînd ca să scot ghiață din frigider și să-mi mai torn cîte un sfert de pahar de *Johnny Walker*, și afară tot ploua, ploaia atomică, dreaptă ca niște fire de mătase care țeseau prin ceață bolile viitoare și compromiteau recolta. Mă gîndeam să mă răzbun pentru urmele acelea de dinți de pe fesele ei și-am lăsat pe șerif, și-am bîjbîit după carnetul cu numere de telefon, era un maculator bașoldit de atîta întrebuințare, nu-l foloseam cu atît de mult, cît *Cheshire cat* care avea de ținut minte multe cifre: ale croitoreselor, telefoanele de la studiourile de imprimat, ale dirijorilor din toată țara și din străinătate, numerele coafezelor, depilatoarelor, masoarelor și ale doamnelor care vindeau lucruri din pachet, deși sosea cu geamantanele pline de fiecare dată din turneele ei, dar femeilor, totdeauna le lipsește ceva: un batic, o batistă care să se asorteze cu compleul cutare, un pantof de seară, mai nou, mai altfel, un fular, o poșetă, dar cîte nu le lipsesc, în sfîrșit...

Nenorocirea era alta: că în casă existau mai multe astfel de carnete cu numere de telefon, așa încît era greu să-mi dau seama care din ele erau mai vechi și care mai noi, dar de asta aveam să-mi dau seama mai tîrziu.

Nu știu dacă ați încercat vreodată ce am încercat eu în duminica aceea cu ploaie interminabilă și neagră. Aveam cîțiva amici și mereu le uitam numerele de telefon; lipsisem ce-i drept, o bună bucată de vreme din țară, tot umblînd să ridic pavilioane de expoziții, cînd la Sofia, cînd la Londra, ba și la Ankara, și, deodată, mi-am dat seama că viața curge inexorabil și că un carnet vechi cu numere de telefon nu mai înseamnă nimic după o vreme, devine perisabil ca o salată uitată la soare; un cimitir al amicilor, pierduți pe drum...

L-am căutat întîi pe Țața, pe Puzderică, colaboratorul meu cel mai apropiat la lucrările ultime pe care le girasem în țară în ultima vreme. Țața era un fel de clovn de casă, un mic codoș, un colportor de știri, *urechea* mea în împuțitul tîrg, numit București, el era omul care-mi regla umorile, cu anecdotele lui, cu svonurile pe care le mînuia pe fir, 12 ore din 24; avea o gură spurcată, gură de Tîrgoviște, să te ferească Dumnezeu să intri într-o astfel de moară de cuvinte că te spurca, nu te mai spăla nimeni, trebuia să te duci la curățătorie, să te frece ăia cu prafurile lor, să te scoață iar imaculat, curat, înfășat, cum te-a făcut mămica. De la el puteai afla cu multe zile înainte sau chiar cu cîteva secunde după producerea evenimentului, cine mai murise, cine fugise cu nevasta altuia și cine se spînzurase pentru că nu mai avea cu ce-și plăti gazele (așa ne trebuie dacă nu avem rubrică de *fapte diverse* în ziare); eu cel puțin puneam mîna pe telefon; sunam, țîr! țîr! țîr! ocupat! Țața vorbea, afla vești proaspete, vindea, cumpăra: cîți bani s-au împărțit la *Fondul plastic* și cine și i-a însușit, cine a primit ajutoare de creație, cît și unde le-a băut, la ce crîșmă; de ce s-a spînzurat una la Mogoșoaia deși avea mașină, bărbat frumos și respect social, dacă-ți făcea el panegiricul puteai să te mai înmormîntezi o dată; dar curiozitatea sa nu merge numai în domeniul nostru; Țățuca intra în toate straturile sociale cu investigațiile: aflasem eu că femeia aceea nemaipomenită care făcuse un film prost cu regizorul Cutare cunoscut pentru numeroasele sale lansări de vedete la Buftywood, pentru amorurile lui ancillare și pentru libidoșenia care mergea pe scara gusturilor de la țigănci pînă la doamne de un interes arheologic; nu, nu era gerontofil, era numai crescut de o mamă care-i insuflase complexul Oedip fără să știe, de unde nevoia de a se simți protejat de femei matusalemice, cu autoritatea cărora se încredința; în sfîrșit, deci femeia aceea teribilă cu care se arătase la ultimele premiere ale studiourilor noastre, îl lăsase masc și se cărase în Italia cu un macaronar? Dar cîte nu știa furnizorul Curții regale?

Telefonul, ciudat, nu era ocupat, răspunsese însă o voce stre ină. Eu, afectuos: „Alo, Țățucă!..." „Ce Țățucă, domnule, aici o casă particulară, nu Institutul doamnei Aslan!" „Cum, nu numărul cutare?" „Ba, da, dar vechiul titular nu mai are aceeaș adresă, s-a mutat, eu l-am moștenit, că de patru ani aștept tele fonul..." „Să-l stăpîniți sănătos, dar nu cumva, nu știți dv. nou număr al telefonului?" „Caută la 03, omule, și lasă-mă în pac că de trei luni nu mai am o clipă de liniște din cauza titularului cum spui dumneata!" Tranc!

Afară tot mai ploua a pagubă, țîrîiala aia neagră, ucigașă ploile bombei Haș, scursura ei jegoasă peste omenire. La 03 nu răspunse nimeni. Fetele se uitau la filmul cu șeriful de la New York, probabil, ce să se ostenească ele cu dat informații! Am mai încercat de două ori în dorul lelii, 03, mut ca planeta Marte Ia să citesc eu ceva. Afară se auzea iar vocea bețivei celei mic pe care o bătea mă-sa, niște țipete de înspăimînta lumea; ploai foșnea în iedera opărită de pe ziduri ca viermii de mătase în frunza de dud. Am făcut alt număr. Dacă Țățuca s-a mutat într- casă mai mare, să-i fie de bine, muncise, pusese umărul, merita el un loc mai în față, la Belphegor, omul cel mai credul din lume trebuia să las să se sune de multe ori, pentru că acolo se răspunde greu. O fi pictînd cu capul aplecat spre dușumeaua pe care s aflau pînzele, în patru labe, cel mai ciudat stil de a picta din cît existau pe lume, ori scria cu scrisul lui înflorit, arierat, cine ști ce poem? Cu ce să-l „tratez" eu pe bunul meu amic, care înghițe orice? Povestea cu papagalul de Peru, adus din Argentina parc i-o vîndusem. Nebunul meu drag o și răspîndise în cîteva ceasuri „Ați auzit? *Tăticu'*, ăsta eram eu, *Tăticu'* a adus din Buenos Aire un papagal roșu de un metru, într-o colivie de aur: i-a dat-o u guvernator din nu știu ce Stat al lor. Vorbește latinește și pentr că insulta în permanență un general care preluase puterea de vre

ovidiu genaru

în drum spre casă

Întîi să cumpere pîine de la brutar, apoi vom trece pe la
parfumerie
Din piață vrea mere; cînd ajungem la croitor:
„Numai puțin, să văd rochia asta,
crezi că violetul mă prinde?"
Apoi vrea să-și întîlnească o prietenă,
are să-i spună ceva important.
O urmez. Trecem
și pe la băcan să cumpere smochine. La întoarcere
rămînem o clipă la fîntînă.
Adoră curcubeul. „Hai, dăruiește-mi iasomii!"
Căutăm florăreasa în grădina publică. Obosită,
nu renunță la oboseală. Mă tîrîie ca pe-un cățel în lesă.
Cîte pretexte inventează femeile! O, Doamne!
Această amînare acceptată, acest joc de-a Timpul Pierdut,
ocol ce ne apropie de plăcere și moarte.

portretul lui Z.

Ochi cum n-am mai văzut, aproape violeți; mă mir
cum vede cu dînșii.
Par însă calzi, mistuitori, încărcați de spaime;
ghiocuri de ghicit viitorul, spun unii, priviți-i;
alții cred că și mersul ei n-ar fi un act fizic:
plutește senzual, înfricoșător, prea artistic.
Vine la fîntînă să stabilească legături,
dar frumusețea ei rafinată, perversă, ne alungă.
Ne temem de monologul ei cu umbrele;
atît de frumoasă, nu poate
să aibă și suflet.

învățături către matematician

Să o ascult, deci! Aproape că-mi poruncește. Vrea să mă ajute.
E convinsă că n-am experiență. „Îngăduie-mi
să-ți grăbesc cunoașterea, văd că ești robul fustelor!"
Culeasă de pe buzele ei, învățătura, știu, e și mai prețioasă;
are 40 de ani, vîrsta reginei depline; încă poate să nască.
Sînt ochi și urechi; și am plătit la intrare.
„Asta vreau să te-nvăț, că nici o învățătură nu-ți folosește
despre femei; nici experiența, nici Academiile".

poeziile ei

Îmi citește poemele. Astfel ne petrecem serile alunecînd
impalpabil în lumea reveriei. Delicat
pronunță numele unui vis, umbra dorinței fără corp
traversează-ncăperea. Nu are măsură
poezia, nici înțelegere; beție și beatitudine, tot una-i;
și deși nu pricep cuvintele în sensul lor strict,
lumînarea ce pîlpîie și recitarea mă tulbură
și mă cuprinde o poftă de boală. „Nu-i filozofie, îmi spune,
sînt eu la 20 de ani".
Lumînarea abia mai tresare, cunoașterea se-ntunecă.

duminică cu „cupa davis“

• fragmente din romanul “JANUS“

doi ani, ce s-au gîndit ce-i de-acolo ? Să-l dăm înaltului oaspe, ăsta tot eu eram, pentru că le făcusem planurile pentru „cel mai larg bulevard din lume, („pe cel mai lung din lume“ îl construiseră de mult americanii). Asta în afara sumei colosale pe care o primisem, vorbă să fie ! După două zile, după ce-i vîndusem poanta, îl pun pe Ţăţuca să desfăşoare ghemul mai departe : „Ai auzit, Belphegor ?“ „Ce să aud ?“ „Chestia cu papagalul Patronului...“ „Care chestie ?“ „Pe ce lume eşti ? Toată lumea vorbeşte.“ „Nu mă-nebuni ? Ce-a făcut papagalul ?“ „Păi dacă nu întrebi organizaţia de bază !?...“ Şi-l lăsase să se frămînte cîteva ceasuri, pînă îl găsise celălalt cu telefonul : „Alo, Ţăţucă, spune că mor, adineauri s-a întrerupt telefonul, că nu le mai repară ăştia, mai bine aduceam unele din Uganda că tot erau mai bune...“ „Ei, e chestie mare ! Ştii că Patronul a dus papagalul la ţară, la vilă. Lîngă ea e un cimitir“. „Am aflat“. „Ei, bine, ce crezi că face noaptea papagalul, deşi e legat cu lanţ de un picior ?“ „Ce face ?“ „Fuge şi vorbeşte cu morţii pe latineşte şi oamenii de acolo nu-nghit aşa ceva. A venit popa din localitate, i-a făcut papagalului o slujbă, ăsta nimic ! Au zis că dacă nu se astîmpără, or să-l ucidă şi să-l împăieze.“ „Ce vorbeşti, domnule ?“ „Asta-i treaba, acu, după mine, fie el al dracului de papagal, ăia au să-i ia şi colivia care face 6 000 de dolari !“ „6 000 ?“ Belphegor era sensibil la sume mari mai ales dacă era vorba şi de valută. „Nu mă înnebuni, uite acum îi dau telefon, crezi că e tot acolo, la ţară ?“ „Incearcă şi tu...“ Altă dată îi vîndusem prin alţi interpuşi o gogoriţă şi mai mare : „Tu ştii, zicea intermediarul, tot la telefon şi parcă vînzînd o taină foarte mare, că Patronul tău are gusturi aristocratice ? De la Mateiu i se trage...“ „Mie-mi spui ?“ „Ei bine, ce crezi că a făcut?“ „Spune...“ „Pe omul lui de la ţară îl ştii ?“ „Cum, nu ?“ „Ţin-te ! A ridicat pe deal un pavilion cu un drapel în două culori : alb şi albastru : albul simbolizînd puritatea sufletească şi bleul ridicarea spre ideal, scrie şi în cărţile ezoterice...“ „Mor, mai zi-i...“ „Şi. de cîte ori vine acolo, Costea, omul lui, stă pe ţurţudan şi cînd aude claxonul la barieră, ridică drapelul în semn de salut...“ „Nu se poate...“ „Ba, uite că se poate ! Şi asta n-ar fi nimic, dar şi-a adus şi două tunuri de cireş...“ „De cireş ?“ „Da, de la filmul *Mihai Viteazul*, le-a cumpărat de la Buftea pe nimica toată, că ăia tot le dau la reformă...“ „Şi ce naiba mai face cu tunurile astea ?“ „Ce să facă ? Costea a găsit nişte boambe la Buşteni din hîrtie...“ „Cum boambe din hîrtie ?“ „Uite, bine. Le unge cu smoală, le vîră prin gura tunurilor şi le îndeasă cu un şomoiog, vîră nişte praf de puşcă, de unde şi l-o fi procurat, şi aprinde fitilul : Sfffffîîîrrr ! Şi boamba tună de sparge văile din jur ! Autorităţile s-au sesizat, dar te pui cu nebunu' ?“ „Mă omori... Nu se poate, iau primul tren şi merg să văd tunurile...“ „Stai că mai e...“ „Ce mai e ?“ „Mai e, că dacă vine noaptea, a tocmit patru inşi cu masale — ştii ce-s alea masale ?“ „Cum să nu ?“ „Ei, şi ăia patru stau pe pod cu masalele aprinse ca să-i lumineze lui drumul...“ „Ca-n filme !“ Fusese consultată Ţăţuca numaidecît pentru că ştirea era prea de tot : „E adevărat ?“ „Adevărat“, confirmase acesta.

Telefonul tot mai suna, mă hotărîsem să închid cînd auzii vocea răguşită a nevestei lui Belphegor : „Alo, cine e ?“ Ii spusei numele... Există o cioară moartă-n coteţ, glasul aspru, aproape insultător : „Ady nu mai locuieşte, cu mine, am divorţat...“ „Cum aşa ?“ „Bine, a părăsit domiciliul şi stă la alta, am avut alaltăieri a doua înfăţişare.“ „Nu ştii unde-l găsesc ?“ „Habar nu am“. Ştia ; care femeie părăsită nu ştie unde i-a fugit soţul, dar nu voia să-l văd. „Sunt dezolat“, spusei, încercînd să îngaim ceva de consolare, dar telefonul făcuse *clanc !* Adică fusesem concediat. Nu mai însemnam nimic pentru ea, voia să-mi arate că nu o mai interesez din moment ce ei se despărţiseră... Ploaia continua să ciuruiască acoperişurile. Nici tu tenis, nici tu humor, numai nişte urmăriri ca în filme care nu mă interesau, unde mai pui că şeriful avea şi o mutră oarecare, noroc că mai exista mexicana aia la care mai trăgeam cu ochiul, cum era ea terorizată de o bandă de traficanţi de droguri cărora trebuia să le slujească cu credinţă, dacă nu voia s-o facă tăiţei şi aşa mai departe.

Am dat să citesc o pagină din Steinbeck, nu era chip, tipul nu mai corespundea plăcerilor mele livreşti ; ceva cu o casă de curve : La La *Est de Eden*, rahat cu perje, cu copii, cu presbiterieni, cu Salinas şi alte chestii. La ora asta ar fi fost bun escrocul de Felix Mesiodax care-mi datora de 25 de ani o sumă bunicică, luată, chipurile, pentru a unge un şef de cabinet pentru a-mi oferi o casă pe măsura mea, casă pe care o obţinusem singur după 17 ani de aşteptare, timp în care locuisem într-un hol somptuos, ce-i drept, complet impropriu pentru nevoile mele, dar, odată obişnuit cu escrocheriile lui, şi ştiind să te fereşti, nu-i mai dădeam nici un franc, ori de cîte ori încerca să facă mutra aia de cerşetor de lume bună, cel mult o masă la *„Capşa“*, cînd avea *Cheshire* vreun concert ca să n-o înjure pentru că era vestit pentru umorile lui, pentru mutra de suferind pe care o avea, ascultînd cele mai frumoase concerte pe care le bălăcărea în cronicile lui muzicale dintr-un ziar central, citit mai ales pentru rubrica *Decese, Vînzări, Cumpărări.* Era temut, se făcea astfel pentru că nu avea nimic sfînt ; gazetar de modă veche, obişnuit cu şantajul nu se ştia *să se lase atins*, primind plicurile sau mesele gratuite cu aerul că-ţi face concesii. Dacă voiai să nu citeşti a doua zi în pagina a doua a ziarului că *„orchestra condusă de maestrul Cutare a fost fîsîită sau cînta ca Taraful şapte gîşte, din Găeşti“*, trebuia să-ţi iei măsuri din timp, cînd era vorba de solişti, aceştia erau descrişi cu voluptate în stilul domnului Saint Simon, făcîndu-se mici istorioare în jurul persoanei în chestiune, ba, chiar insinuîndu-se cine ştie ce măgării pe care cu greu puteai să le desminţi, dar nici să-l prinzi şi să-l vîri în Justiţie nu puteai pentru că era şiret, ştia să evite capcanele stilistice care l-ar fi făcut vinovat de calomnie, aşa încît, cei mai mulţi preferau să se predea, să stea cu el la masă, să-i trimită cadouri, mai ales că se ştia că frecventează miniştri şi oameni importanţi, pe unii cunoscîndu-i de multă vreme, iar pe alţii, amuzîndu-i cu humorul lui negru şi mai ales cu cinismul pentru care era renumit. Puteai să cînţi dumnezeieşte un Schumann, el declara la gazetă că ai o ureche mioapă, vorba unuia, în special, pe femei le teroriza cu o îngrozitoare cruzime, cele mai multe se culcau cu el, mai ales dacă se aflau la începutul carierei pentru a scăpa de tirania pe care o exercita. Ferească Dumnezeu să nu-i fi cedat că nu mai scăpai de condeiul lui : *„Interpreta sonatei ne-a făcut să regretăm că zidurile Atheneului Român între care au răsunat atîtea interpretări celebre au avuţ neşansa de a lăsa să fie auzită între ele una din cele mai lamentabile versiuni din cîte ne-au fost date să ascultăm. Păi străbunicile noastre care nu aveau pianele bine acordate, cum sunt cele din zilele noastre, ar fi scos efecte mai fericite aseară din Steinweinl care ne-a fericit urechile, în acelaşi loc, sub degetele lui Rubinstein şi a altora. Există momente cînd gospodinele ar trebui să se întoarcă la sarcinile lor fireşti şi să lase podiumul celor talentaţi cu adevărat...“* Şi cîte şi mai cîte ! Te mai puteai ridica după o astfel de blagoslovire la lumină ? Erou al multor scandaluri cu răsunet, Felix Mesiodax reuşise să se strecoare printre toate dificultăţile : în urmă cu vreo cîţiva ani, trimis de un ministeriabil în Italia, pe banii Statului, reuşise să înşele pe un coleg de cronică muzicală de la *Stampa* care-i împrumutase o mare sumă de bani cu care cumpărase o blană de leopard pentru o balerină de 24 de ani de la Operă, de care era îndrăgostit lulea, boem bătrîn, la 60 de ani, umblînd ca un rîmător pe sub fuste, împuşcînd polul, dar mereu găsind credite cu talentul tapeurilor ce descoperă mereu alţi naivi, alţi clienţi care le oferă bani, nemaivăzîndu-i niciodată. Oraşul se înteţise de svonuri pentru că în Bucureşti poţi să aduci orice în geamantan şi să nu se afle, chiar un elefant, dar cînd e vorba de o blană de leopard, e ca şi cînd ai ieşi gol pe Calea Victoriei, pentru că şi vameşii sînt oameni ; au neveste care află chestiunea şi nevestele au şi ele prietene şi ce să vorbească ele la o cafeluţă, pe la cinci după masă, decît despre blana de leopard adusă de pîrlit, cum o fi luat-o, şi cu ai cui bani, şi, mai ales, cine-i pusese o *proptă* pentru scutire de vamă pentru că nimeni nu-l vedea pe erou scoţînd măcar un leu din buzunar, fie el şi în cinstea unei iubite ; el credea în amor, dar în amorul pe credit, şi din svon, se făcuse o ciulama de nu se mai vedea om cu persoană şi, în cele din urmă, cea de-a doua nevastă sau a treia, cine mai ştia, cam dusă, cam prăbuşită, cam fără dinţi în gură, şi ea, o fostă stea a muzicii, aflase de blana de leopard şi totul se borşise : Mesiodax avea cu ea doi gemeni, dar ce mai contau gemenii cînd în viaţa lui picase crăcoasa de balerină pe care *propriu-zisa* o aşteptase la *Intrarea artiştilor* la Operă, într-o seară pentru a revendica ceea ce socotea ea, că de drept, i-ar aparţine : blana de leopard ! Totul se desfăşurase ca în cele mai rele comedii de salon : ploua, dama în blana de leopard, ceea ce stîrnise *legitimei* o furie de tigresă : două palme bine aplicate, smulgerea, ca la poliţie, a *obiectului* de care fusese frustrată şi, de aici să te ţii bîrfă în tîrg : „I-a dat, dragă una ca la *karate*, a pus-o jos, a călcat-o în picioare, că e bătrînă, dar la cele 75 de kilograme ale mătuşii, ce să facă puicuţa pe care o bate vîntul, că ştii balerinele se ţin numai cu ceaiuri şi cu te miri ce, nu ca asta, care a cîntat la Scala şi mînca numai fripturi de vacă pentru a sparge urechile broscarilor, cum făcea şi *Callas* cînd nu era cu mangafaua de grec, armatorul ăla, dragă, nu ştiu cum îi zice...“ Tot oraşul povestea fazele meciului de *Checiancheci*, de parcă ar fi văzut totul la televizor, dar autorul acestui conflict scurt şi brutal se prefăcea că nu ştie nimic, continuînd să spună bancuri şi să mănînce bine ; nu ştiu cît îi plăcea să mănînce bine, nu, nu asta era ; îi plăcea să fie ascultat, avea o gură de petece, ceva de groază, nu bîrfea, îngropa orice reputaţie cu nonşalanţă, era o canalie perfectă, inteligentă, cu şarm, cît nu-i intrai lui în colimator te fermeca, şi cea mai mare primejdie în această îndeletnicire era că nu stătea pe loc ; îl găseai duminica prin provincie, pe la arhierei sau episcopi, ba chiar la masa Mitropolitului, care era şi el om, şi gusta povestioarele încărcate de humor ; îl aflai, cînd la Rîmnicu Vîlcea, cînd la Tismana, stătea cu popii şi le bea vinul, era un fel de a spune, pentru că se îmbăta repede, nu ţinea. Medicii îi făcuseră o ocluzie, avea maţul scurt, cum îl comenta Ţăţuca ; „Patroane, Felix al Dumitale a început să miroasă a mort, cîrîia el în pîlnia telefonului pe la 11 noaptea.“ „Cum aşa ?“ „Păi ai uitat ? Nu ţi-am spus eu că Sică, înainte de a muri, mi-a mirosit a mort ? Dar Victoraş nu ţi-am povestit eu că mai are puţin şi ne lasă ? Nu i-am mirosit eu înainte de a-şi da ortul popii şi te-am înştiinţat că o să-i găseşti la pagina a treia cu biografia oficială în chenar negru ? Aşa că fii şi dumneata generos cu el, mai invită-l la o masă, ştii că se dă în vînt după aşa ceva...“ „Nu-l chem, Ţăţucă, că mai îmi fură ceva de pe birou ; are năravuri din astea. Cere cărţi cu împrumut şi pe urmă le găseşti la anticar şi el se miră cum au ajuns acolo, pe mulţi i-a pîrlit ! Ca să nu-ţi mai spun ce-ţi aud urechile după aia : că i-ai dat scovergi uscate, că puiul era ars şi că supa de ceapă parcă era servită la cîrciuma *Mai bine aici decît vis-à-vis,* aia de la Cimitirul Belu. Nu i-a făcut *tort,* pînă şi lui Conu Aurel, după ce l-a îndopat o seară întreagă şi i-a mai şi dat bani de taxi, că obiceiul ăsta îl are : „Dă-mi de maşină că e tîrziu şi nu mă duc acasă pe jos, că-s boeros“. Ce crezi că a lansat în oraş : Mă, da prost se mai poartă Aurică ăsta, ştiam eu că e sgîrcit, dar friptura pe care mi-a servit-o parcă mai fusese mîncată o dată, cumpără carne stricată de la Abator, ce le mai rămîne ălora pe sub haine cînd fură...“ Numai că Felix Mesiodax rezista cu ocluzia lui, cu maţul lui scurtat de vreo două ori ; bea binişor, nu scăpa o masă, lua la rînd toate teatrele, toate redacţiile de ziare în care se găseau în permanenţă ce boarfe voiai, de toate calibrele, de toate stilurile : melancolice, alumeuse, păguboase, interesate, sofisfisticate, gata să se dea în bărci şi cu morţii, paraşute, fecioare bătrîne, văduve, nu alegea. Dar într-o ocazie o făcuse de oaie şi cîţiva ani nu-i mai răspunsesem la telefon şi nu-l mai primeam în casă : asta se întîmplase înainte ca unul din gemeni să-i fugă în America, făcînd declaraţii la posturile de radio, spurcîndu-ne şi făcîndu-ne cum îi venea la gură. Era pe vremea cînd una dintre prietenele lui cele mai bune, soţia unui amic al său, venise la el într-o dimineaţă şi-i spusese disperată că soţul ei fusese arestat şi că nu ştia nimic despre el. „Las' pe mine ! o asigurase, ştii cît am ţinut şi ţin la Ionel al tău. Am prieteni sus-puşi, îi *calc*, storc de la ei ce-au supt de la mamele lor şi tot aflu“ (asta se întîmpla în vremea cînd, cum aveam să aflu mai tîrziu, se îndrăgostise de o puştoaică, pentru că boala asta o avea, cădea pe o coristă sau vînzătoare de magazin cu nuri ce-i intrase în raza luminării şi pînă nu o punea jos, nu se astîmpăra). A fiert-o vreo trei săptămîni pe soţia prietenului său cel mai bun şi după asta s-a prezentat într-o bună dimineaţă la uşa ei : „Olimpio, parcă aşa-i zicea femeii, ştiu unde se află Ionel al dumitale“. Aia, disperată : „Ei ?“ „Cunosc.“ „Bun, şi ce facem ?“ „Intîi discreţie, că dacă se află, am rupt-o-n fericire amîndoi.“ „Unde e ?“ „La Canal ! De acolo nu mai scapă decît cu picioarele înainte.“ „Atunci ?“ „Atunci, îmi faci rost de un pachet cu mîncare şi de o sumă bunicică, vinde ce mai ai prin casă, bijuterii, ţoale, nu te uita, că nu e de joacă ! Trebuie să-i mituiesc pe cei de sus şi ăştia nu se uită la fleacuri, înţelegi : cer ediţii rare, un Pallady, ceva mai de soi, să nu miroasă, să nu aibă aspectul unei mituiri că mă dau afară pe uşă şi Ionel al dumitale nu mai scapă.“ In trei ceasuri avea pachetul şi o sumă considerabilă cu care s-a dus întins la Madame Haş, o doamnă care vindea numai lucruri italiene şi franţuzeşti la preţuri exorbitante pentru că se găseau rar. După o săptămînă s-a înfiinţat iar în faţa victimei : „E-n regulă ?“ „Ce face ?“ a întrebat femeia. „Pe dracu face !“ „De ce ?“ „Păi nu ştii ce-i acela proces politic ?“ Femeia ştia, nu mai era nevoie să-i spună ci-

(continuare în pagina 10)

Premiul revistei „Convorbiri literare“ la festivalul de poezie „Laudă-se omul şi ţara“, Sighet, octombrie 1983

ştefan bratosin

doar văd

foarte bine cum se crapă
de ziuă şi piatra se umple de
ferestre
aud cum se împuşcă raţe sălbatice
în bălţi şi îmi închipui poveşti
cu nuferi zdrenţuiţi de alice
simt cum aduce vîntul miros
de izmă peste oraş
şi nu mă mir
că prinsă între amintiri
le tremură mîna bătrînilor

peisaj cu femeie

într-o zi
pe pînza aceasta neterminată
nu voi fi decît bănuială
adînc îngropat în culori
doar tu
sub un cer dărăpănat
te vei vedea de departe
în mijlocul cîmpiei
ca singurul stîlp rămas dintr-o casă

biografie comună

mai fierbi o durere mai
încălzeşti o bucată de
carne
mai aprinzi o ceartă
piatra se înnegreşte de fum —
noaptea nu se mai vede —
se împiedică de ea trecătorii
îi doare înjură
te dau la o parte din
drum

terapie de toamnă

mi se uită frigul în suflet
prin crăpături
inima s-a zgribuluit lîngă zidul de piatră
e aproape ziuă —
se aud căruţele ţăranilor porniţi la tîrg —
bărci de fum coboară
cu sloiuri în oase
îmi e fiinţa pădure pustie
se prăvălesc frunzele
în toată părţile
ca o muzică într-o veche sală de dans
iubirea scheună ca un cîine
în pieţele goale :
mă vindec de tinereţe

vasile popa

începere

La gîndul căutătorului
patria trece-n fiinţă,
simţi pasărea de suferinţă
la marginea zborului,

pretutindeni ornice scad
aşa ca o încîntare,
simţi sîngele apei aprinse în vad
viind în seminţe solare,
la gîndul meu se cheamă
patria sfîntă şi nepereche,
simţi pasărea care destramă
indefinitu-n ureche,

pretutindeni ca pentru sine
dealuri se desprind de vecie,
la marginea zborului patria
începe să Fie.

din înnoire

Naştere-n cîmpiile mele,
ochii ciutelor se cercuiesc —
sub umbrele veacului
crizantemele lacrimei cresc,

aşa înnoire în vîrste,
loc pentru alint,
crizantemele lacrimei de-nfiorare
în ţarine roşii se mint,
în cîmpiile mele s-a nins
cu clopote vechi,
ascultă sub salbele apei soarele
peşti cenzuraţi în perechi,

aşa înnoire s-a vrut
peste iarnă şi glie —
nu mă mai ştiu, crizantema care s-a stins
naşte-n cenuşă pasărea de mărcţie.

preaplinul

E chemarea fiinţei, mijlocul loc
al frunzei care învie —
preaplinul argilei vindecă risipa
seminţei în euritmie,

o încîntare de trupuri, jocul adus
la înspicarea fertilă,
e numai semnul teribilul Plus
cu vraja care moare sub filă.

aproape

Cîntul pămîntului — negru,
aprinsul blestem
pe buzele-frunzele-apele
în care te chem,

şi o însingurare de ceas,
poate nu mai eşti, nu mai sînt
sau limfele somnului
abdică în ce am rămas,

parcă atît de aproape
te-am ştiut, te-am ucis,
o, suferinţa tăcutului
nu mai încape în vis.

Casa memorială „Otilia Cazimir"

otilia cazimir

●

90 de ani de la naștere

portret după busola inimii

1.

Duduia Otilia ni se «înfățișează», cînd o privim prin adîncimi de amintire, în transparența unui *peisaj* ce nu-și modifică «ce qui se passe dans l'âme du saint». Semnele exterioare îi tălmăcesc, fără a o înstreina de tot de tiparele «existenței», o singurătate *emancipată*. Tulburată de-o insomnie activă.

Pretextez și *acum* o nesupusă mirare de *întîrziere* și o însoțesc în greșeala spațiului ce-o așteaptă sceptic și cu rezervă egală. Felul în care atinge ființele (lucrurile), însuflețindu-le elanul de castitate, se înscrie într-un maximum de *stil*. Dar aburul iernii nu mai compune nimic pe lumina ce-și retrage umilința. Unde mai este acel sympozion de pînde extatice? Monotonia încordată e complexată de surmenajul tăcerii.

Cine-a spus că oboseala e «instrument de cunoaștere?»

2.

Balanța «improvizației», fără consecințe, înclină spre un text pe care l-am numi *absența intermitentă*. E ca și cum am expia fraza după principiul *compunerii catenare* (ca-n sumeriană): substantiv / adjectiv atributiv / substantiv la genitiv / sufix pronominal / indicatorul pluralului / și postpoziția.

A fost un semn fonetic al claustrării. Iar în cercul marilor săi contemporani o *figurare*. Iașul îi era *locul*, în înțeles heideggerian. Casa și preajma reprezentau «aria» lingvistică. Erezie și idolatrie. În mitologia erosului, ca o lizibilă epistemă, își sună elipsele «anarhistul» iberic al seismelor sentimentale: poetul T.

3.

Nimic nu e mai plicticos — se pronunța un critic — decît paradisul zugrăvit sau povestit.

Cum să-i narăm poezia? Ieșind din susceptibilitatea «froissée», nu ne mai solidarizăm cu «maniera animistă». De la intimitate la îndoială, prin îndrăzneala cu patos lin, poeta și-a surdinizat interogația. Coeficientul de luciditate estompează «panoplia» cu arme sentimentale. Trecutul e un mod de existență, erodat de dialogul concesiv. «Beteala» ironiei neutralizează lamentația și jena «complicată» simplifică ambiguitatea. Copilăria se inhibă în spontaneitatea secundă; remușcările iau plasma translucidă a ferigii de gheață; ardoarea nu atinge prăbușirea, dar nu naufragiază în romanța leșinoasă. Vilegiatura fructelor — acordată la tăceri nedefinite — își «consumă» aureola de carne muritoare. Aromele pulsează un chin inutil, putreziciunea invocă serul, fragila materialitate suferă de greșeli convertite. Prin transparențele «fatalității», amurgul — adjectival exagerează zădărnicia. Tablourile sufletului delicat, exersîndu-și «des leçons de patience», sînt epurate de melancolia frivolă.

Capodoperele: *Natură moartă*, *Pelerinaj sentimental*, *Melcul*, *Căpițele de fîn*, *Taină* își păstrează întreagă intensitatea inițială. Ritmul vital le menține atomii «inalterabili».

4.

În anii agresivi ai «pactului» cu celălalt tărîm, lupta miraculos cu zeul care-și înscrie semnele oracolului înlăuntrul somnului: *măsura bucuriei*. Cultivîndu-și tăcerea absenței, își înconjura preajma cu simboluri de *dregători*: leul, taurul, corbul și dragonul. Parcă poseda, rezistînd, cataloagele lui Tiamat, zeitate ce se opune agresivității cu fețele-i două: una masculină / alta feminină.

Îi revăd emblema *mîinilor*. (Eliade își divulgă, într-o pagină de jurnal, îndrăgostirea declanșată de lungimea neobișnuită a degetelor *mîinii* unei femei. Claudel vorbind de Ysé din *Le partage de midi*, zice: «Il y a une telle force de paralysie dans *la main* d'une femme!») Mîna sa se subordona unui travaliu antropogenetic, atunci cînd mîngîia portretul poetului T. O adoram, aproape liturgic, cum potrivea lemnele (ca niște pasaje din traduceri impuse de viață) pe «textul» minor al focului suferind. Mîinile sale, — raze în blînd rozarium.

5.

Cîntecul de lebădă? Acolo, unde «veșnicia mică» nu se aseamănă cu hulubăria de vorbe opărite.

Mîndră, își apăra substanța luminii. Anemia nu-i atinsese harul. Și rîdea de climatul reveriei, în care flașneta poate deveni «instrument wagnerian». Părea o streină, peste care trece, în difuză atingere, apusul intimidînd iluzia privirii. Era însăși umilința împăcată. Repetam, traumatizat: «Mai esențial e cînd te dezlegi de toate».

Timpul (enfin brûler))nu ne șovăie retina în a-i scînteia, în posteritate, trecînd peste avataruri, o aducere aminte întru fidelitatea neobturatei prețuiri.

H. Z.

Grafica de Steliana Delia BEIU

nicolae sava

scrisoare de duminică

Domnule v-a căzut privirea strigă un tînăr cu care îmi încrucișasem pașii în plimbarea de seară într-adevăr în urmă rămăsese spațiul acela neobișnuit de gol prin care trecuse privirea lui deja o împăturisem o pusesem cu grijă în buzunar să o citesc în liniște acasă cu întreaga familie ca pe orice scrisoare de duminică.

proces de conștiință

Seara după ce toți ai casei sînt plecați pentru murit puțin trec în vîrful picioarelor în camera unde stă atîrnat calendarul și asigurîndu-mă din toate direcțiile posibile hîrști rup ultima filă și o pun în buzunar lucrul acesta dîndu-mi o satisfacție deosebită... cînd mă culc pun cu grijă talismanul acesta sub pernă dar de fiecare dată găsesc dimineața în locul acela puțină cenușă cînd răsare soarele deja am uitat totul nu vă pot dovedi cu nimic dar jocul e al naibii de pasionant de fiecare dată.

ultimul poem celebru

În fața am o biografie și o sobă de teracotă care nu îmi inspiră nici un vers celebru pentru începutul acestui poem provizoriu despre prietenie dar iată de mama mi-e dor și de prietenii ce-mi aruncă soarele în depresiunea din care vă mint sistematic (e în firea lucrurilor pasivitatea păstrată cu grijă conștiința niciodată solicitată prea mult) vai mie umblă fleaura fericirea mea personală zădarnic îl compătimește mama pe un dumnezeu în fiecare seară cînd în fereastra mea nu bate nici un titlu de poem nici o rază de lună și atunci cu durere îmi spăl mîinile și recunosc că niciodată n-am băut ceai de mentă și nu mai iubesc bariera din marginea orașului unde am sădit pe timpuri plopi fotografiați în ziare hei rup profesorul nostru suplinitor și vinovat că nu-i fotogenic din lipsă de mutră hei rup cu greu îmi mai recunosc acum prietenii printre oamenii care înghit cuțite deschise fac tumbe și alte exerciții de gimnastică artistică în birouri ministeriale trag la țintă vie eu cu ochii deschiși deschiși deschiși... vînzătorii de ochelari falimentează pe urmele mele dar eu mint sistematic cu nerușinare și forță sînt crezut iubit aplaudat inventez stări sentimente și oameni pe care nu i-am cunoscut niciodată voi fi din nou aplaudat și din nou alte stări sentimente și oameni din nou aplaudat numai laude și aur cuvinte și aur pentru mine cel impertinent de liniștit cruce crescută într-un oraș de provincie fără statui dar eu mint în continuare cu nerușinare și forță fără să mă sfîșii de durere fără să-mi torn cenușă în cap vai mie fericit cititor de mă vei vedea mergînd pe stradă puțin aplecat să știi că duc în spate o mare greutate.

duminică cu „cupa davis"

(urmare din pag. a 9-a)

neva. „Și cum îl salvăm?" „Îți spun eu mai încolo, deocamdată nu sufli un cuvînt, nimănui, despre mine și cei pe care-i mituiesc. că vedem pe dracu' amîndoi". Plecase. După cîteva săptămîni se înființase iar: „Ce vești?" „Cam bolnav." „L-ai văzut?" „Cum să-l văd? Cine pătrunde acolo? Regim de exterminare! Mai trimite-i un pachet să văd cum i-l strecor, dar trebuiesc bani mulți. cît poți de mulți, sunt gardieni, plus judecătorii ca să facă recurs, o să te sărăcească treaba asta, dar dacă e vorba de soțul tău, ce contează, nu?" Femeia s-a înființat iar cu pachetul și cu suma de bani. Începuse să vîndă mobila și covoarele din casă, nu se uita, ce era în pachet mîncau gemenii și fosta divă pentru că vremurile erau grele pe atunci; el nu se atingea de așa ceva, spusese cînd îl luase la rost. „Ar fi fost ca și cînd aș fi mîncat din cadavrul ăluia. Am și eu scrupule, nu înțelegi? Există lucruri pe care nu poți să le faci." Înțelegeam? Cum naiba să nu înțeleg! Cu banii fugea, grămadă, la Madame Haș și mai cumpăra, ba un bijou, ba o rochie, ba un mantou, altfel generos cu iubitele sale! Au trecut așa vreo doi ani. Femeia ajunsese să spele pe la cucoane, devenise servitoare în toată regula, nu o mai cunoșteai, slăbise, nu dormea noaptea. Trimitea mereu bani și pachete, ba, Felix al meu susținuse că are nevoie și de îndemnizație de tren pînă la Canal, unde obținuse un permis special ca să-l vadă pe soțul ei de la prieteni suspuși. „Cum arată? E sănătos?" îl implorase femeia să-i spună: „Ei, cum să fie? Ca la pușcărie, a slăbit, are 43 de kilograme, au norme de lucru, mîncarea e proastă, toți banii se duc pe țigările ce trebuiesc date sentinelelor, vai de capul lui, nu știu dacă rezistă..." Nevasta aceluia plîngea nopți întregi, de cîteva ori voise să se sinucidă, o ținea numai ideea că fără ajutorul ei, i-ar fi fost și mai rău soțului.

După un timp aflase de la alte neveste de deținuți că regimul de la Canal se mai îmbunătățise. Dăduse-n primire Tătuca, se schimba calimera. Unii sperau să se întoarcă într-o bună zi acasă. Parcă ar fi existat și posibilitatea unei vizite acolo. Felix Mesiodax sperase că femeia ostenise de atîta așteptare, dar ea i-a spus într-o zi că se va duce singură la Canal, deși trebuia să aibă o autorizație specială pe care el i-o promisese contra altor sume și pe care nu i-o adusese încă, pretextînd că Ionel al ei are regim special și că trebuia multă prudență pentru a nu-i agrava situația. Cînd disperata i-a spus că mai rabdă cel mult o săptămînă și se duce și se așează în fața gheretelor sentinelelor și nu pleacă de acolo pînă nu-și vede bărbatul, Felix Mesiodax își dăduse seama că gluma se îngroșase. „Dar nu ai să știi în ce lagăr se află!" „O să-mi spui tu, doar ai fost la el și l-ai văzut." „Nu mai e acolo, i-am pierdut urma, îi mută de colo-colo, de frică să nu evadeze. Mai bine ți-ai vedea de treabă." „Nu o să-mi văd de treabă. sunt hotărîtă să merg din loc în loc și să-l găsesc. Altele cum de și-au văzut soții?"

Și-atunci, ce credeți că a făcut? Avea un prieten la Morgă, l-a sunat la telefon: „Alo, uite ce e, am nevoie de o urnă cu cenușă." „Ai înnebunit?" „N-am înnebunit deloc, un amic de-al meu, regizor, vrea să pună o piesă în scenă și are nevoie de o urnă". „Și de ce-i trebuie una adevărată?" „Intreabă-l pe el, băga-l-aș! nu mă întreba pe mine! Mi-o aduci?" I-o adusese. A doua zi era în casa amicului său cel mai bun: „Vreau să-ți dau o veste proastă." Femeia se albise, dar era pregătită pentru orice și el știa asta. „Ți-am adus bărbatul acasă" și-i întinsese urna. „Nu se poate!" făcuse proaspăta văduvă, smulgîndu-și părul din cap. „Ți-am spus doar că nu o mai duce mult, că avea regim special! Femeia abia scăpase din acest șoc. Plînsese o săptămînă. așezase urna într-un dulap și începuse să-i facă pomenile răposatului: de trei luni, de șase luni, plîngea împreună cu copilul, avea un băiat căruia îi arătase cenușa tatălui lui. Comedia a ținut pînă într-o dimineață, cînd falsul răposat a sunat la ușă. Femeia numai că n-a înnebunit, văzîndu-l. A avut un atac de inimă, abia a scăpat. Bărbatul ei nu înțelegea nimic la început. Abia cînd i s-a arătat urna, a priceput. Felix Mesiodax a stat ascuns mai bine de o jumătate de an pe la popi, pe la Rîmnic sau pe la Tismana, bînd și mîncînd, și povestind ce farsă făcuse femeii. Pe urmă se întorsese ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat la București, evitînd cît putea întîlnirea cu „mortul", care tot apucase să-i tragă o bătaie bună la „Capșa", într-o după masă, față de toată lumea care-l cunoștea. Povești bucureștene!

Dar să ne întoarcem la duminica neagră, cînd tot ploua și țiganca aia mică nu mai termina cu țipetele, și nici meciul pentru „*Cupa Davis*" nu se dăduse și se terminase și filmul cu cow-boy-ul la New York și ni se transmiteau știri despre războaie locale și numărul victimelor ultimului taifun cu nume de damă, ba am mai aflat că un avion luase foc la aterizare și că muriseră 243 de persoane, numai vești bune dau ziarele și radioul: cutremur, cancer. sinucideri de industriași, falimente, accidente de cale ferată, anxietate, balamucul, *bomba*, șomajul, iată ce ne așteaptă, nu mai e nici o salvare... Și, brusc, hotărîi că pentru că nu aflasem cine o mușcase de fese pe Maria Decapitata, trebuia s-o pedepsesc, dar cumplit, nu așa, trebuia să chem o femeie la mine, să-i dau niște whisky și să fac gimnastică suedeză cu ea, să se sature cînd o să afle de la văru-său, Pavel, pe care aveam să-l chem numaidecît, să se mai lase sărutată acolo, în locuri atît de intime! Mi-am luat deci carnetul meu bașoldit cu numere de telefon; fac numărul acelui tînăr fin și indiscret, căruia îi sugeram că mă confesez, tocmai pentru ca el să povestească mai departe ce isprăvi mai făcusem eu de cînd nu o văzusem. Deci, aștept, ascult țîrîitul lung și repetat și-mi spun, iar am dat în bară, probabil că am telefonat la Spitalul nr. 9, dar, în sfîrșit, aud o voce: „Alo!", „Da." „Aș vrea cu Pavel..." Tăcere. Cineva își înghițea cuvintele. „Nu am făcut numărul care trebuie?" întreb prevenitor. „Cum, nu știați?" Numărul era bun. Recunoscui și vocea tatălui lui Pavel: „A murit, acum trei zile într-un accident de mașină, el cu soția, lîngă Predeal, era ceață..." N-am mai ascultat. Am pus ușor telefonul în furcă și am ascultat sgomotul ploii în iedera de pe casă, cum ar mușca viermii de mătase din frunzele de dud, *mașina de cusut a ploii*, cum scrisese un poet într-o carte cu coperți galbene...

scriitorii şi colecţia „lyceum“

Din iniţiativa lui Spiru Haret, unul dintre cei mai remarcabili oameni pe care i-a avut vreodată şcoala românească, în 1908 s-au pus bazele unei colecţii liceale de carte care avea drept scop îmbogăţirea cunoştinţelor elevilor cu deosebire în domeniul limbii şi a istoriei româneşti. Materializarea acestei idei intra în atribuţiile Casei şcoalelor. Pentru început G. Bogdan Duică a prezentat ministrului instrucţiunei publice un proiect de felul cum trebuia să arate această colecţie. Casa şcoalelor s-a adresat unui număr important de scriitori care s-au angajat să întocmească una sau mai multe lucrări. Cei mai mare parte dintre ele au apărut după 1910 şi, la vremea respectivă, au constituit utile instrumente de lucru în mîinile şcolarilor. Despre unele dintre aceste culegeri de texte, studii monografice, ediţii de autor etc., se cunosc puţine lucruri şi cele mai multe dintre ele, după cum am constatat, lipsesc din bibliografia celor care le-au întocmit. Aşa după cum se poate observa din corespondenţa pe care o reproducem mai jos, la această acţiune au participat nume prestigioase ale literelor române. Iniţiativa de acum 75 de ani a lui Haret a dat roadele aşteptate iar lucrările apărute atunci constituie un început fructuos al unei colecţii care se bucură de aprecierea specialiştilor şi astăzi.

D. IVĂNESCU

I

Biblioteca gimnazială

Domnule ministru,

Declaraţiile dumneavoastră au produs căldura în sînul comisiei programelor, au produs speranţe.

Ca aderent al noii „biblioteci liceale“, daţi-mi voie să vă atrag atenţia la felul de a înjgheba după modul meu de vedere.

Principii : 1) Biblioteca este monopolul „Casei Şcoalelor“ 2) Ea trebuie să aducă „Casei“ un venit, din care să se cheltuiască cu publicaţiile ulterioare. Deci 3) elevii *plătesc* cărţile şi directorii le plătesc după ce au depus la „Casa“ preţul lor. (Altfel : vor tipări librarii ori dascălii şi vor lua 2 şi 3 preţuri !). 4) Elevii *săraci* (şi nesilitori, nu numai silitori) primesc gratuit cartea, care nu va fi de şcoală, ci de cetire (Un început de îndrumare spre gratuitatea mijloacelor).

Realizarea. 1. Se va începe cu cărţile necesare limbii române, istoriei şi religiei (în ordinea aceasta).

Deci autorii ar *pierde dreptul* abia de la ediţia IV înainte. Ar fi greşit să li se ceară renunţarea de la început, deoarece atunci n-ar fi destul de zeloşi poate şi în tot cazul nu şi-ar mai bate capul cu perfecţionarea ediţiei.

Preţul iniţial al autorului s-ar hotărî deci după prezentarea manuscriselor. Ministerul ar putea stabili deci minimul, de ex. 200 lei, dar nu şi maximul, pe care ministerul l-ar hotărî din caz în caz.

Aşa văd eu începutul

P. S. Ca să înceapă odată, s-ar putea fixa maximul de coale pentru primele volume, oricît de mic ar fi maximul acesta, ar fi un progres.

Cu distinsă consideraţie şi devotament

G. B. Duică

2.XII.1907

[Rezoluţie]

18.VIII.1908

Se aprobă ideea şi i se va da curs Se vor cere d. B. Duică un plan concret cum şi cu ce carte va trebui începută această lucrare. Şi se va repartiza pe mai mulţi ani (trei sau patru) ; dar se va începe imediat. În fiecare an, Casa Şcoalelor va prevedea în buget suma necesară, iar pentru anul acesta, dacă lucrarea va înainta destul de repede pentru ca să fie nevoie a se face plăţi înainte de 1 april 1909, se va cere credit. În această colecţie, pe lîngă cele propuse de d. B. Duică, se va face să mai intre : a) cărţi de citire pentru licee, făcute conform programelor noi şi spiritului lor ; b) o crestomaţie istorică (poate va fi tot una cu lecturile pentru cl. IV şi VIII, propuse de d. Duică) ; pentru aceasta se va avea în vedere d. Enache Ionescu ; c) cărţi din autori clasici latini, francezi şi germani ; d) o crestomaţie de scriitori vechi români, cronicari, etc. (a se vedea dacă nu este aceeaşi propunere ca a *d-lui* Duică de pe contrapagină sus) ; e) o carte de cîntece populare pentru şcolari. Unele cărţi cu cuprinsul acesta au fost deja imprimate de diverşi editori, de ex. de Socec. A se vedea dacă unele din ele nu ar putea figura în biblioteca ce proiectăm, fie şi cu oarecari schimbări. Doresc ca lucrarea aceasta să fie înjghebată bine, aşa ca să poată continua în mod regulat în anii viitori. Pentru aceasta, trebuie ca întregul plan al lucrării să fie bine alcătuit şi bine studiat chiar de acum. Va fi consultat şi d. Bogdan Duică, sau, dacă se va crede de cuviinţă, se va forma o comisie de doi sau trei membri, împreună cu d. B. Duică.

Haret

Arh. Şt. Bucureşti, fond Casa şcoalelor, dosar 4/1910, f. 2—3. Original.

II

Domnule administrator,

Alăturat vă depun colecţiunea de *Balade*, pe care mi-aţi cerut-o, prin adresă, s-o alcătuiesc pentru uzul şcoalelor secundare, curs inferior, drept carte de cetire extraşcolară.

Am adunat şi am aranjat peste 60 de balade, care vor forma un volum de 10 coale de tipar. Bine ar fi fost să fie şi mai multe, dar n-ai de unde le lua, fiindcă literatura noastră e cam săracă în acest gen de poeme.

Primiţi, vă rog, asigurarea stimei mele.

George Coşbuc

III

Domnule administrator,

Am onoarea a depune manuscriptul de *Poveşti alese* cu alcătuirea căruia aţi binevoit a mă însărcina şi vă rog să binevoiţi a dispune mandatarea restului de lei 250 cît s-ar cuveni pentru zece coale de tipar.

Primiţi, vă rog, domnule administrator, asigurarea devotamentului meu.

Mihail Sadoveanu

27 octombrie 1910

Arh. Şt. Bucureşti, fond Casa Şcoalelor, dosar 4/1910, f. 64. Original.

IV

Domnule administrator,

Am onoarea a vă înainta lucrarea cu care am fost însărcinat *Nuvele istorice* şi vă rog a dispune să mi se achite restul sumei de lei 200 ce mi se mai cuvine.

Primiţi asigurarea deosebitei mele stime

D. Anghel

Voi complecta numărul de 200 pagini de tipar şi voi face corecturile singur.

D.A.

Domnului administrator al Casei Şcoalelor

Arh. Şt. Bucureşti, fond Casa Şcoalelor, dosar 4/1910, f. 73. Original.

V

11/12.1910

Domnule administrator,

Depunînd astăzi cele două lucrări, cu care mi-aţi făcut onoarea să mă însărcinaţi, *„Călătorii“* pentru clasa IV-a, şi *„Discursuri academice“* pentru clasa a VI-a, vă rog să binevoiţi a aproba să iau restul sumei ce mi se cuvine, adică 750 lei (şapte sute cinzeci lei).

Primiţi, vă rog, încredinţarea respectului meu

Em. Gârleanu

str. Berzei 17

Domnului administrator al Casei Şcoalelor

Loco

Arh. Şt. Bucureşti, fond Casa Şcoalelor, dosar 4/1910, f. 4. Original.

VI

Domnule administrator,

Am onoarea a vă înainta lucrarea *Tablouri culturale din trecutul românilor*, lucrare ce mi-aţi dat însărcinarea să fac prin adresa dumneavoastră cu nr. 34 833 din 9 octombrie 1910, şi vă rog să binevoiţi a dispune ca să mi se mandateze restul sumei ce-mi revine.

Primiţi, vă rog, domnule administrator, încredinţarea deosebitei mele stime.

Şt. O. Iosif

VII

17 aprilie 1912

Domnule administrator,

Am onoarea a depune aci alăturat manuscrisele mele *Mihail Kogălniceanu* şi *Nicolae Bălcescu*, comandate de Casa Şcoalelor prin adresa nr. 36 316 din 19 octombrie 1910. Cum lucrarea întreagă împreună cu *I. Eliade Rădulescu* şi *Costache Negruzzi* se ridică la circa 800 lei şi cum din suma aceasta n-am primit avans decît suma de lei 250, pentru a putea sfîrşi la timp, vă rog să binevoiţi domnule administrator a dispune să mi se mai acorde încă un avans după cum veţi aprecia dumneavoastră.

Primiţi, vă rog, domnule administrator, asigurarea deosebitului meu respect.

Ion Minulescu

Arh. Şt. Bucureşti, fond Casa Şcoalelor, dosar 4/1910, f. 86. Original.

fişier didactic

marin preda

N.B. Am introdus, în bibliografia care urmează, ediţia princeps şi, acolo unde a fost cazul, ediţiile revizuite şi adăugite. Pentru întregirea bibliografiei pot fi consultate monografia lui Ion Bălu şi eseul lui M. Ungheanu **Marin Preda, vocaţie şi aspiraţie.**

Întîlnirea din pămînturi, **nuvele, Ed. Cartea Românească (Bucureşti), 1948 (ediţie revăzută şi adăugită — în 1973, Ed. Eminescu, Bucureşti)**

Ana Roşculeţ, **Editura de stat pentru literatură şi artă (Bucureşti), 1949**

Desfăşurarea, **E.S.P.L.A. (Bucureşti), 1952**

Moromeţii, **E.S.P.L.A. (Bucureşti), 1955**

Ferestre întunecate, **Ed. Tineretului, (Bucureşti), 1956**

Îndrăzneala, **Ed. Tineretului (Bucureşti), 1959**

Risipitorii, **Editura pentru literatură (Bucureşti), 1962 (ediţia a III-a revăzută, definitivă — E.P.L., 1969)**

Friguri, **Ed. Tineretului (Bucureşti), 1963**

Moromeţii, vol. II, **E.P.L., (Bucureşti), 1967**

Intrusul, **E.P.L., (Bucureşti), 1968**

Martin Borman, **dramă în trei acte, E.P.L. (Bucureşti), 1968**

Imposibila întoarcere, **Ed. Cartea Românească (Bucureşti), 1971 (ediţia a II-a, revăzută şi adăugită — Ed. Cartea Românească, 1972)**

Marele singuratic, **Ed. Cartea Românească (Bucureşti), 1972**

Moromeţii, I, II, **ediţia a III-a, revăzută şi adăugită, Ed. Cartea Românească (Bucureşti), 1972**

FLORIN MUGUR : Convorbiri cu Marin Preda **Ed. Albatros (Bucureşti) 1973**

Delirul, **Ed. Cartea Românească (Bucureşti), 1975**

Viaţa ca o pradă, **Ed. Albatros (Bucureşti), 1977**

Cel mai iubit dintre pămînteni, I, II, III, **Ed. Cartea românească (Bucureşti), 1980.**

Marin Preda e unul din cei mai mari publicişti contemporani. Gazetăria lui tăioasă, „vizionară“, lucidă şi patetică în acelaşi timp, constituie punctul cel mai înalt al conştiinţei morale contemporane şi este comparabilă, pînă la un punct, cu publicistica lui Eminescu şi Caragiale. *Imposibila întoarcere, Viaţa ca o pradă*, dar şi alte fragmente, risipite în ziare, se numără între capodoperele literaturii sale. De altfel, ca şi în cazul lui Eminescu şi, mai ales, Caragiale, articolul de ziar e parte refuzată din opera de ficţiune : trimite necontenit la temele operei, dacă nu se constituie de-a dreptul într-un jurnal al ei. Nu numai atît : prin preocuparea pentru compoziţie, articolele sînt pagini de literatură. La Caragiale, multe din paginile publicate, de pildă, în *Moftul român*, cu referire directă la starea socială şi politică pot fi citite azi ca pure opere de ficţiune, corp comun cu momentele şi schiţele.

Nuvelele din perioada de tinereţe, multă vreme socotite un preludiu la *Moromeţii*, nu „anunţă un scriitor, ci îl *afirmă. Calul, Înainte de moarte, Colina, La cîmp, O adunare liniştită, Întîlnirea din pămînturi*, altele, sînt piese excepţionale şi alcătuiesc o operă nuvelistică *de sine stătătoare*, de importanţa şi originalitatea *Moromeţilor*. S-a spus şi pe bună dreptate că în aceste nuvele se prefigurează Romanul. Aserţiunea trebuie luată ca ipoteză de lucru, în genetica operei lui Preda, nicidecum ca judecată de valoare. Ca orice alt scriitor, Preda se pregăteşte, în opera pe care o scrie, pentru opera viitoare.

Ce reprezintă azi *Moromeţii ?* Romanul s-a impus prin excepţionala creaţie de personaje. Ilie Moromete fascinează şi azi pe cititor. Lumea satului se estompează puţin cîte puţin, caracterul „monografic“ se erodează văzînd cu ochii. Cititorul de azi ştie că acţiunea romanului se petrece în Siliştea—Gumeşti la sfîrşitul deceniului patru şi recunoaşte, în drama lui Moromete, procesul „derualizării satului“, temă obsedantă a publicisticii lui Preda. La douăzeci de ani după apariţia *Moromeţilor*, Al. Paleologu vedea în lumea satului lui Preda un „model citadin“. Eugen Simion îl compară pe Ilie Moromete cu Socrate. Valeriu Cristea atrage atenţia asupra „spaţiilor de joc“ din Moromeţii. Personajele romanului sînt actori de geniu, ce interpretează nişte roluri, identificîndu-se şi distanţîndu-se de „personajul din text“. Lumea din roman nu se mai iveşte din istorie, ca dintr-o oglindă, ci din cuvinte. Ficţiunea este, în sfîrşit, conştientă de ea însăşi. În *Moromeţii*, Preda instalează „personaje de hîrtie“ într-un „teatru al lumii“. Pe măsură ce se îndepărtează „iluzia de viaţă“, se consolidează ideea de joc literar *(in-lusio* înseamnă *intrarea în joc)*. Opera nu mai este raportată la realitatea pe care o transfigurează, ci la literatură. Ilie Moromete nu mai poate fi comparat cu Ion, pe motivul originii ţărăneşti comune. El face parte, mai degrabă, din familia de spirite a lui Don Quijote. Tradiţia literară a lui Moromete începe cu Socrate şi apoi cu ţăranii lui Slavici, Duiliu Zamfirescu sau Rebreanu.

Scrierile de „raftul al doilea“ din opera marilor scriitori sînt, după părerea mea, mai importante decît izbînzile literare ale autorilor buni şi foarte buni. Este interesant de observat că şi *Risipitorii* şi *Intrusul* şi *Marele singuratic* şi *Delirul* au inaugurat direcţii în dezvoltarea prozei de azi, ori au venit în replică la moda literară. Se ştie bine că Preda a scris *Risipitorii* pentru a-şi dovedi (un pariu !) „profesionalitatea“. Se pare că un fragment abandonat din *Moromeţii* a fost sîmburele din care a crescut *Marele singuratic*. În partea de ficţiune, *Delirul* este o variantă de autoportret. Epuizînd biografia lui Nicolae Moromete, Marin Preda transferă asupra lui Ştefan a lui Parizianu, o dată cu spiritul lui Nicolae, fragmente din biografia lui. Cele două destine se întîlnesc, literar vorbind, în aceeaşi epocă şi în acelaşi mediu. Unul e replică la celălalt. Critica literară este nedreaptă cu aceste cărţi şi cu altele, minore în opera unui mare scriitor, de prim rang în istoria literaturii. *Cel mai iubit dintre pămînteni* este la antipodul artei din *Moromeţii :* pare, mai degrabă, o sinteză a căutărilor de după 1970. În privinţa acestui roman, prea aproape de noi prin data apariţiei (1980), părerile sînt împărţite. Lui Preda i se reproşează creaţia personajului central, Petrini, de-a cărui dotare filosofică (Petrini este profesor de filosofie şi autor a două tratate) se îndoiesc cei mai mulţi dintre comentatori. Reproşul e uşor de făcut, mai ales că personajul-narator nu include în corpul naraţiunii cele două tratate, ci numai se referă la ele, de multe ori în conversaţii cu diletanţi. Preda nu se vrea filosof şi nu face nici din Petrini un filosof, ci doar o instanţă morală. Din punct de vedere compoziţional, romancierul a avut nevoie de o conştiinţă care să judece, la un anumit grad de abstracţiune, realul. Petrini este această conştiinţă. De altfel şi T. Mann a fost acuzat de „vulgarizarea“ şi „denaturarea“ teoriei lui Schönberg, în muzică *(Doctor Faustus). Cel mai iubit dintre pămînteni* are toate şansele de a rămîne în istoria literaturii prin simplificarea extremă a raporturilor omului cu universul. Naratorul romanului descoperă, sub feţele tranzitorii ale realului, sub fardul modernităţii, un mod arhaic, „păgîn“ de împăcare cu soarta. Aş zice că Ilie Moromete îşi ia, aici, revanşa. Desigur, lumea nu e stabilă, nici seculară ; are dreptate Nicolae Manolescu, atunci cînd spune că Ilie Moromete e victima unei mentalităţi arhaice şi anarhice, „informată de o experienţă prea veche ca să nu fie, ea, cea mai bună din toate“. Ilie Moromete „se bazează“ (vorba lui : „pe ce te bazezi ?“) pe faptul că omul e neschimbător. De aceea nici nu se apără de agresiunea timpului : el are de apărat ceva mai de preţ decît mica proprietate privată. Preda nu citeşte prezentul ori trecutul apropiat. El dă la o parte pieliţa timpului şi povesteşte drama lui Petrini cum ar scrie viaţa lui Socrate. Prin aceasta se deosebeşte de ceilalţi scriitori contemporani.

Val CONDURACHE

■ **„Disocierile pe planul analizei şi intenţia de a redescoperi psihologia rurală, în alternarea de forţe divergente, în filozofia sufletului simplu, refractar, ironic, neliniştit, candid şi energic pînă la izbucniri violente, conferă naraţiunilor sale o originalitate de necontestat în cadrele mai largi ale prozei de analiză“.**

Eugen SIMION

■ **„Dramaticul spectacol al operei lui Marin Preda este, după cîte se pare, cel dintre** vocaţie **şi aspiraţie. Vocaţia îi cere să scrie** Moromeţii, **dar aspiraţia îl îndeamnă să părăsească filonul primei descoperiri şi să tindă către altceva. Cartea cea mai iubită,** Risipitorii, **cartea aspiraţiei scriitoriceşti, nu egalează însă cartea vocaţiei scriitoriceşti a lui Marin Preda,** Moromeţii. **Tensiunea secretă a operei, mărturisită de necontenitele prefaceri şi rescrieri, este tensiunea luptei dintre vocaţie şi aspiraţie“.**

M. UNGHEANU

■ **„Descoperim de la început la Marin Preda două posibilităţi ale universalizării : mai întîi prin certitudinea complexităţii caracterului ţărănesc apoi prin definirea lui în funcţie de dimensiunea universală a umanului ca mecanism biologic arhaic posibil de întîlnit oriunde în lume“.**

Marian POPA

■ **„...**Moromeţii **reprezintă în literatura noastră specimenul exemplar al romanului citadin, fiindcă satul de acolo are o structură de „cetate“ în accepţie clasică. Relaţiile sînt în acest roman de o natură perfect civilă, în înţelesul juridic (şi balzacian) al termenului şi totodată perfect civică, adică politică în sensul lui Aristotel (...). Traducînd exact şi desfăşurînd implicaţiile acestor termeni, rezultă că** Moromeţii, **ca prototip de roman citadin, înscris în coordonatele juridicului şi politicului, reprezintă un model de civilizaţie“.**

Al. PALEOLOGU

■ Dacă Moromeţii **este capodopera de tinereţe a marelui scriitor, trilogia de astăzi (**Cel mai iubit dintre pămînteni, **n.n.), sumă a căutărilor şi a reflecţiilor de o viaţă, este capodopera maturităţii sale. Eveniment literar de consecinţe încă imprevizibile, cu ample deschideri spre universalitate, eveniment în viaţa naţiunii,** Cel mai iubit dintre pămînteni **este cea mai profundă şi răscolitoare carte a clasicului nostru contemporan, expresie a forţei de creaţie româneşti, unul din momentele de apogeu ale literaturii române“.**

Lucian RAICU

adolescenţa la post restant

● Îmi scrie *Ana* (trăieşte şi învaţă într-un cămin de copii, deşi mai are în viaţă un părinte, un tată, constrîns însă, ca în poveste, de noua soţie să-şi trimită copiii sub aripa ocrotitoare a statului) despre cele cîteva bucurii memorabile ce i-au înstelat existenţa : *Am fost o dată, în tabără, la Eforie Sud şi marea sclipea verde cu vapoare mici şi albe înşirate la orizont. Altă dată la munte, la Suceava. Dar era frig. Ultima oară la Piteşti, tot într-un cămin. Aici a fost cel mai frumos. Ne-au dus într-o pădure, Trivale, am cules fragi. Şi am fost şi la ştrand.* Lacrimi ascunse-n bucurii. Capul sus şi totdeauna drept, draga mea. Bucuriile se vor înmulţi, de îndată ce-ţi vei propune un ţel cu scadenţă mai îndepărtată.

Nu-i nimic, *Gigele*, deşi ai reuşit să faci mai mult de 60 de absenţe, *imposibil de motivat*, după cum singur te lauzi — ai chiulit, nu glumă, fie vorba între noi şi ceilalţi cititori —, noul „Regulament pentru activitatea elevilor din învăţămîntul primar, gimnazial, liceal, profesional şi de maiştri“ îţi acordă o şansă, cîtă vreme e aplicat... experimental. În el se precizează — foarte imprecis — doar că „elevii *pot fi* (s.n.) exmatriculaţi“ în asemenea cazuri. Ori vagul *pot fi* se traduce printr-o avalanşă de contestaţii cu care vei dobîndi eventuala sentinţă a cancelariei sau a inspectorului şcolar. Calmează-te, ţi se va scădea numai nota la purtare, represiune cu care v-aţi deprins precum o ciudată specie de peşti cu reziduurile industriale în exces din Rinul poluat. ● Nu, nu sînt de acord cu tine, *Paula*. Bun sfatul citat după Shakespeare („Acolo unde nu e vreo plăcere, / Nu-i nici folos. Într-un cuvînt, signore, / Să învăţaţi doar ce vă e pe plac“), dar numai pentru Lucenţio, fiul lui Vincenţio, proprietar „a trei corăbii mari/Şi două nave mai mici, douăsprezece/galere-n bună stare...“ şi încă a trei case în Pisa turnului înclinat. Dar pentru tine, şi pentru alte cîteva miliarde de locuitori ai Pămîntului, passe-partout-ul de intrare în era cosmică rămîne instruirea, educaţia permanentă. Ca mijloace ultraspecializate, recepţionează, de pe orice canal mass-media, dar în special de pe al şcolii, informaţii. ● *Cici* (de ce nu Cic sau Ci ?) *Pt. că (sic !) s-a stricat yala mi-a dat 3 la chimie. La toţi (sic !) cîţi eram acolo. Nu-i drept. Dacă nu mi-l şterge, mă duc la director, şi dacă nici aşa, atunci...* Ei ce se va întîmpla „atunci“ ? Fii atent să nu confunzi proprietăţile bazelor cu ale acizilor. Cînd eşti prea furios se topeşte şi „bruma“ selectivă, citită peste rînduri, în timpul pauzei mari. ● *Marilena* dragă, soluţia constă în diversificarea urgentă a temelor de o conversaţie. Altfel *John* (în actul de naştere şi în buletin e notat româneşte „Ion“ nu ?) sastisit de *pălărioare, gentuţe de lînă, cizmuliţe cu ciucuri* etc., va renunţa curînd să te mai invite la o plimbare sub clar de zăpadă. Dacă ţi-a lăudat atît de mult „De veghe în lanul de secară“, împrumutîndu-ţi-o, înseamnă că-l admiră pe Holden, ale cărui păreri în ceea ce priveşte orizontul spiritual şi intelectual al fetelor coincid cu ale sale.

CORESPONDENT

contexte

critică şi angajare*)

Critic al actualităţii, C. *Stănescu* este dintre cei ce nu-şi pot permite ceea ce aş numi luxul ignorării, deşi a ignora, bineînţeles în baza unor criterii valorice, înseamnă în fond un mod de a opta, de a lua atitudine. C. Stănescu nu doar se „înscrie la cuvînt", ca să folosesc formula pe care el însuşi o foloseşte, şi tot în ghilimele, în legătură cu un critic despre care scrie în volumul său nu demult apărut : *Jurnal de lectură*. El este unul dintre relativ puţinii critici care iau cuvîntul nu numai cînd vor ei, ci ori de cîte ori este necesar să o facă. Asemenea combatanţi, cu toate că se află în terenul cel mai fierbinte şi cel mai vizibil al bătăliei, sau poate tocmai de aceea, trebuie să facă, în fiecare moment, pe lîngă dovada talentului, competenţei, şi pe cea a lucidităţii, obiectivităţii, nuanţei şi discreţiei. În fine, contexul în care critici, precum C. Stănescu, proiectează cu consecvenţă cărţile, evenimentele ce se circumscriu fenomenului literar la zi, nu e numai cel al literaturii, al culturii, ci mult mai larg. Este chiar contextul istoriei contemporane.

O astfel de perspectivă vine tocmai dintr-un respect nemărginit pentru literatură, pentru marea ei forţă de influenţare şi reprezentare, pentru locul de exponent al scriitorului. Într-o arenă, aşa de cuprinzătoare, criticul nu se poate înfăţişa oricum. Există o ţinută (minimă) obligatorie impusă de actul oficierii critice, un cod al bunelor maniere care trebuie respectat. Un cod impus de rumoarea adesea inhibantă a vastei arene, de civilizaţia dialogului, civilizaţie care nu este o problemă de formă, ci de fond ; şi care e definitorie pentru prestigiul scriitorului şi pentru climatul propice evoluţiei sănătoase a literaturii. Oricum, stridenţele şi teribilismele sînt repudiate din capul locului. Aşa se explică de ce, dacă criticilor de factura şi audienţa lui C. Stănescu nu le este permis luxul ignorării, cum spuneam la început, în schimb nici ei la rîndul lor nu pot fi ignoraţi.

Jurnal de lectură este cartea unui comentator care scrie cu aceeaşi disponibilitate despre toate genurile literare : poezie, proză, critică şi istorie literară. Cele trei texte despre Ion Gheorghe (primul — un excelent eseu intitulat *Cato, poetul...*, celelalte două — ample cronici la volumele *Cenuşile* şi *Elegii politice*), compun un portret de referinţă al poetului — „structură funciar dogmatică", obsedat de reînvierea şi retrăirea în diferite modalităţi a mitologiei claseimamă, ţărănimea. Preocupat de viziune, de descoperirea unghiului şi a tonului specific lirismului importantului poet, criticul nu se lasă derutat de „zgura" epică, de proza masivă şi colţuroasă. Împreună cu cititorul dispus să înţeleagă, capabil să accepte efortul şi disconfortul tonic pe care le presupune pătrunderea în universul operelor autentice şi profunde, criticul are satisfacţia descoperirii unor privelişti de o inegalabilă frumuseţe şi forţă evocatoare, ca în faimosul poem *La căpătîiul gigantului*, unde, precum într-o pictură primitivă, personajul „intră cu violenţă în tablou (dealtminteri aşa cum a şi trecut, nu o dată, prin istorie), întunecă orizontul, disproporţionîndu-l". În *Elegii politice* lirismul puternic al lui Ion Gheorghe, poet înhămat la „jugul lumii", se înscrie în „linia marilor legislatori", a poeţilor „vizionari şi profetici". Polemic, C. Stănescu respinge opinia după care el ar avea o viziune statică, naturalistă, sămănătoristă ori poporanistă asupra lumii ţărăneşti şi că ar fi un utopic care doreşte să oprească timpul, să încremenească ţăranul şi satul într-un moment revolut al dezvoltării societăţii. Autorul *Megaliticelor* e un „poet chtonic", scrie C. Stănescu, reuşind în continuare o caracterizare care se reţine — „cu o puternică conştiinţă a timpului devastator. Ion Gheorghe obţine rezultate memorabile atunci cînd evită manevrarea «metafizică» a unor noţiuni impenetrabile — mai mult bizare decît lirice — şi îşi fixează ancora imaginaţiei în concret, transformînd ascensiunea în incursiune, zborul în coborîre din înaltele vămi". O definiţie inspirată dă şi titlul unui eseu consacrat lui Adrian Păunescu — *Un „macedonskian" după Bacovia...* Criticul identifică mai întîi „spiritul de revanşă, supravieţuirea în absolut, obsesia destinului postum" care sînt „*figurile* dominante ale conştiinţei poetice macedonskiene". Artist militant, Adrian Păunescu e „un exponent al esteticii cîntăreţului robit de istoria celor mulţi, de comanda socială, nu neapărat şi nu întotdeauna aceea expusă, ci, îndeosebi, cea resimţită intim, de propria sa conştiinţă". (A se vedea că în comentariile lui C. Stănescu revine des cuvîntul conştiinţă.) Lăsîndu-se captat de fluxul rostirii poetului, criticul îşi păstrează mereu privirea clară, detectînd, în poezia lui Adrian Păunescu, momentele de maximă intensitate, de mare rezistenţă, dar şi pe cele minore, cu efect efemer şi chiar superfluu, căci „Cum destule evenimente se sting repede spre a lăsa locul altora, grăbite să ardă în veşnica vîltoare a prezentului, inspiraţia poetului aleargă după ele şi mai suflă şi în cărbuni stinşi". Angajat pe linia întîi, unde nu se poate dormi decît cu riscul suprem, mereu cu mîna pe trăgaciul inimii şi cu timpla pe cuvinte ca un ostaş pe armă, „cîştigat tot mai mult pentru luptă, confruntare, dramatism şi încordare existenţială, Adrian Păunescu este, notează cu dreptate C. Stănescu, un poet al condiţiei umane, una dintre forţele care, cum spune undeva Camus *ţin să se epuizeze* într-o excepţională aventură a cunoaşterii".

Fără discriminări şi neţinînd seama de opoziţiile, uneori false, din viaţa literară, C. Stănescu observă mai ales viaţa literaturii. Analizele sale din secţiunea rezervată prozei privesc autori ilustrînd stiluri, orientări şi formule dintre cele mai diverse : Eugen Barbu, Dumitru Popescu, Ion Lăncrăjan, Dinu Săraru, Paul Anghel, N. Popescu-Bogdăneşti. Judecata de valoare referitoare la *Săptămîna nebunilor*, pentru a da cîteva exemple, priveşte limba de o savoare unică. *Nişte ţărani* este un „roman realist, pitoresc şi teatral". În *Zăpezile de-acum un veac* se relevă „simţul istoric al autorului, precum şi modernitatea viziunii asupra unor fapte şi oameni de care ne desparte mai bine de un secol". Asemenea definiţii şi aprecieri, cumpănite, nuanţate, înlesnite de un gust rafinat şi exprimate cu claritate sînt multe în *Jurnal de lectură*, inclusiv în textele ce au ca subiect cărţi de critică şi istorie literară semnate de Eugen Simion, Valeriu Râpeanu, Pompiliu Marcea, Adrian Marino, Mircea Iorgulescu, Ion Dodu Bălan, Ileana Vrancea. În ce priveşte volumul acesteia din urmă, *Între Aristarc şi bietul Ioanide*, C. Stănescu scrie unul dintre cele mai pertinente comentarii critice, comentariu aşezat, de altfel, sub o sintagmă mai mult decît sugestivă : *Un „dosar" de cadre...* Speculaţiile şi afirmaţiile nedrepte ale autoarei, menite să demonstreze că mitul lui G. Călinescu ar circula în literatura română „în mod ilicit" — am reprodus expresia lui C. Stănescu —, sînt întîmpinate cu oportune puneri la punct şi clarificări. Semnificativ, criticul îşi alege, cu abilitate, fără ostentaţie, ca partener de dialog, nu atît pe autoare cît pe cititorul care ar putea fi dezorientat de imaginea denaturată a marelui critic propusă de ea.

Jurnal de lectură este cartea unui critic incomparabil mai laborios decît o pot arăta cele trei apariţii editoriale ale sale de pînă acum, inspirat, pătrunzător, incitant.

Constantin COROIU

---

* Titlul volumului lui Mircea Iorgulescu mi se pare cel mai potrivit pentru aceste însemnări.

noutăţi editoriale

● *Urmuz — „Pagini bizare"*, Editura Eminescu. Prefaţa şi tabloul cronologic de Constantin Crişan. Volumul cuprinde scrierile ediţiei întocmite de Saşa Pană în 1970, cu variantele lor în limbile engleză, franceză, germană, italiană, rusă, şi spaniolă. Inspirate ilustraţiile cărţii semnate Ion Marcu.

● *Mihai Giugariu — „Mesagerul"*, Editura Eminescu. Roman al problemelor, pe de o parte incluse epicului, pe de alta impuse principiilor narative. Acţiunea desfăşurată în 72 de ore, intervalul unui proces juridic, lasă, prin densitate, deplin loc de desfăşurare formulei alese de scriitor.

● *George Bălăiţă — „Nopţile unui provincial", Editura Junimea.* Volum ce reuneşte proze semnate de scriitor, de-a lungul anilor, în reviste literare şi în cotidiene. După cum mărturiseşte autorul, „caracterul lor este mai degrabă literar decît publicistic".

● *Alexandru Paleologu — „Alchimia existenţei"*, Editura Cartea Românească. Studiile şi eseurile din acest volum ne aşază în faţa frumuseţii la care pot ajunge, ceea ce numim curent, notaţiile cotidiene pe marginea unor evenimente, relaţii umane, cărţi, vieţi.

● *Mircea Horia Simionescu — „Toxicologia sau dincolo de bine şi dincoace de rău"*. Volumul, apărut la editura Cartea Românească, continuă experimentul literar al cărţilor anterioare ale scriitorului sub forma, de data aceasta, a unor pseudo-memorii în care experienţa literară capătă sensul dominării vieţii prin înţelegerea ei.

● *Ioan Grigorescu — „Al cincilea punct cardinal"*, al III-lea volum din ciclul „Spectacolul lumii". Adevărat tratat pentru însuşirea ştiinţei de a călători cu greutatea unicului bagaj al moştenirii culturale universale.

● *Louis-Ferdinand Céline — „Moarte pe credit"*, Editura Cartea Românească. Cea de a doua mare lucrare a scriitorului francez, apărută în 1936, s-a tipărit acum în prima traducere românească sub semnătura Mariei Ivănescu. Studiul introductiv, care face o bună amplasare a romanelor în spaţiul etic al literaturii franceze, aparţine lui Dan Grigorescu.

M.A.

urme pe zăpadă

cîinele

Intru şi astăzi în parc. Aceleaşi alei troienite, aceeaşi linişte albă, care îmi învăluie sufletul. Hobby-ul meu de iarnă, lungile plimbări de unul singur, ca un fel de purgatoriu pentru ziua următoare. Este ca şi cum aş lăsa la poarta parcului, ca pe nişte încălţări noroite, sîcîitoare întrebări, obsesii, orgolii, angoase, adică zgura de-o zi, adunată în mine ca în orice om. O închipuire...

Îmi caut în buzunare ţigările şi dau peste covrig. La intrarea în parc, vînzătoarea de la chioşc m-a recunoscut şi mi-a întins covrigul fără să mă mai întrebe ce doresc, de parcă ar fi ştiut că nu-mi voi putea face plimbarea fără să cumpăr covrigul ei. Covrigul îmi aminteşte că iar nu voi fi singur. Asta se întîmplă aproape de-o săptămînă. Intru în parc cu covrigul în buzunar şi îl aştept să apară. Un cîine... Prima dată a ieşit de sub un brad, scuturînd zăpada, şi m-a însoţit, de la distanţă, în toată plimbarea. Nici atunci şi nici după aceea, cînd am început să-i aduc covrigul, nu s-a apropiat de mine sub zece paşi. A respectat mereu distanţa asta şi, în privirea lui, am desluşit o teamă imensă, a vietăţii ce simte în permanenţă pericolul. Un cîine vagabond, care acum, după cît se pare, nu s-a mai prezentat la întîlnire. De obicei, îl găsesc la întretăierea asta de alei, unde este aşezat bustul astronomului. Şi-a ales singur statuia şi, de fiecare dată, mă aştepta stînd cu spatele spre marele învăţat din bronz, balansîndu-şi spre el coada stufoasă, ca de vulpe. Curios, nu bănuiam că absenţa lui mă va intriga. E ca şi cum un prieten drag nu s-ar fi prezentat la ora fixată. Ei drăcie, îmi zic, am ajuns să-mi tulbure liniştea asta, şi aşa precară, un cîine vagabond ?... Îmi aprind ţigara şi cînd ridic privirea, văd, tocmai în capătul aleii, doi inşi venind spre mine. Încurcat de întrebarea ce mi-o pusesem mai înainte, mă aşez pe-o bancă şi aştept. Cei doi se opresc în faţa mea şi îmi cer un foc. Unul are gulerul paltonului ridicat şi o căciulă neagră, roasă pe margine. Pare înfrigurat. Celălalt, dimpotrivă, şi-a descheiat scurta şi îşi trece degetele prin părul lung, stăpînit de o mînă de parcă s-ar sufoca de căldură. Le întind chibritul şi din prima vorbă scoasă de cel cu scurta descheiată, care încerca primul să-şi aprindă ţigara, îmi dau seama că sînt băuţi. Probabil că vin de la restaurantul din marginea parcului, ori, ameţiţi, s-au rătăcit pe aici. Oboseală mare, vere, zice cel care a luat chibritul şi nu-mi dau seama dacă mi se adresează mie sau tovarăşului său. Ce-ar fi să ne odihnim şi noi o ţîră. Tovarăşul ne face loc, nu ?... Se aşează fără să mai aştepte încuviinţarea mea. Îl urmează şi celălalt. Tocmai vreau să mă ridic cînd apare şi cîinele. Ca de obicei, tot în faţa statuii, balansîndu-şi coada stufoasă. Aşteaptă să-i arunc covrigul, să-l mănînce în tihnă şi apoi să mă însoţească prin tot parcul. Întîrzii cîteva clipe şi atunci cel cu căuciula zice, mirîndu-se lung ! Mă, asta-i cîinele nostru, de-acasă !... Dar de cînd, mă zice celălalt în batjocoră, de cînd creşti tu cîini la bloc... E cîinele, nostru, continuă cel cu căciulă, cîinele nostru de-acasă, din sat... Nu, nu mă înşel... Îl vezi ?... Negru, stropit cu alb pe bot şi pe labe... Au murit bătrînii, s-au risipit toate, tata, şi cîinele se risipeşte acum în oraşul asta... Prostii, zice celălalt. Parcă numai un cîine e scurt de coadă sau are coada lungă, ca ăsta... Ai vedenii, vere... Cum să vină cîinele vostru tocmai aici, de la cincizeci de kilometri ?... Nu, zice cel cu căciula, sughiţînd. El este... Şi se scoală, strigă un nume, Bălţatule, se aşează iar la loc şi iar îl strigă, întinzîndu-i mîinile goale. Spre surprinderea mea, cîinele scheaună uşurel, îşi linge pernuţa unei labe se întinde la pămînt şi începe să se tîrască spre noi. El este, exclamă cel cu căciulă. Din toţi cîinii satului, numai Bălţatul nostru ştie figura asta... Celălalt rîde : Ia-l la bloc. Îl beleşti în baie şi-ţi schimbi căciula, că tot s-a cam rebegit... Du-te-n... izbucneşte cel cu căciulă. Nu mai ai nimic sfînt... Măi, Bălţatule, vino mă, miroase-mă, recunoaşte-mă !... Cîinele s-a oprit la vreo cinci paşi. Acum îi văd mai bine ochii. Ca ai unui om trist şi înspăimîntat. Şi adulmecarea lui e stăpînită de tristeţe. Şi de spaimă. Întinde botul, amuşinează în aer, apoi şi-l retrage la loc şi ne priveşte, clipind cînd şi cînd. Ultimul a murit bătrînul, zice cel cu căciulă, ca şi cum ar vorbi cu el însuşi. Cînd a murit mama, Bălţatul încăpea în căuşul palmelor mele, atît era de mic... Nu ţi-au plăcut noii stăpîni, aşa-i ? Numai că nu poţi vorbi, dar eu înţeleg tot, absolut tot. Sughiţă aruncă ţigara şi îşi aprinde alta. Ceea ce nu înţeleg eu, mai zice el, este cum de-ai ajuns tu pînă aici... Ca tine, zice celălalt, rîzînd gros şi cu aceeaşi batjocoră în glas. Cel cu căciulă parcă nu-l aude. Se ridică iar de pe bancă şi întinde mîinile spre cîine. Acesta îl aşteaptă nemişcat. Dar cînd s-l atingă cu vîrful degetelor, ţîşneşte fulgerător într-o parte, mîrîind. Pe dracu, zice cel rămas pe bancă lîngă mine. E cîinele vostru cum sînt eu mitropolit... Aşează-te la loc, vere, dacă nu vrei să umbli după doctori, să scapi de turbare... Cel cu căciulă îl înjură şi vine dezarmat spre bancă, cu mîinile bălăngănindu-i-se pe lîngă trup. Pe faţă i se preling două lacrimi mari. Şi le şterge cu dosul palmei, scuipă şi celălalt zice : La chef nu-mi place, vere, te turteşti repede şi te-apucă plînsul ca pe muieri. Cîinele vostru, hai ?... ha, ha... Cel cu căciula se opreşte în faţa mea, mă priveşte cîteva clipe încremenit, apoi zice : Înţelegi, domnule, totul s-a risipit... Dar mă mir cum de-a ajuns el tocmai aici. De asta mă mir... A venit ca tine, cu trenul, ha, ha, la clasa a doua... Cel cu căciulă rămîne un moment cu mîinile în aer, pe urmă le bagă în buzunarele paltonului şi, fără să mai rostească un cuvînt, ne întoarce spatele şi-o porneşte, legănîndu-se, spre poarta parcului. E băiat bun, zice cel de lîngă mine, fruntea brigăzii noastre, însă cînd bea, îl apuca jalea... Asta-i meteahna lui... Ne scuzaţi... Pleacă şi el. În urma lor, arunc spre cîine covrigul. Se apropie atent de covrig, îl amuşinează, apoi începe să-l sfărîme cu dinţii. E singurul zgomot în toată liniştea asta albă. Dinţii lui, sfărmînd covrigul. Cînd termină de mîncat, mă ridic şi eu şi-o pornesc încet. Nu mai vine după mine. Cu coada între picioare se îndreaptă în direcţia opusă...

Şi astăzi intru din nou în parc. N-am mai cumpărat covrigul. Nu mai am pentru cine să-l cumpăr. Spre prînz, în centrul oraşului, am văzut cîinele negru, stropit cu alb pe bot şi labe. Era un ghem de carne sîngerîndă. M-am încredinţat că el era, în momentul în care măturătorii străzii l-au aruncat într-unul dintre cărucioarele lor. Coada lui stufoasă, ca de vulpe, atîrna pe marginea căruciorului.

Sînt iar singur şi-mi închipui că liniştea asta albă îmi învăluie din nou sufletul.

Corneliu ŞTEFANACHE

consemnari

autori şi cărţi

colocvii semiotice

Activînd pentru o perioadă de timp în Italia, Marin Mincu întîlneşte în cercurile universitare peninsulare o atmosferă de puternică efervescenţă spirituală, cauzată de ecloziunea şi proliferarea spectaculoasă a „modelului semiotic". Faptul că semiotica a „prins" aici foarte bine îşi are în parte explicaţia în dominanta croceană care a menţinut critica italiană în limitele unui estetism adesea superficial. Semiotica literară vine deci acum ca reacţie împotriva unui model critic desuet.

Cartea lui Marin Mincu *) este totuşi mai mult decît o carte de interviuri. Autorul conduce în fapt un colocviu despre semiotica literară în general, avînd drept invitaţi pe specialiştii italieni ai domeniului. El punctează esenţial, dovedindu-se un perfect cunoscător al putinţelor şi slăbiciunilor modelului semiotic. Remarcabilă mi se pare la M. Mincu absenţa acelui optimism de sorginte scientistă, el privind şi întrebînd cu detaşare din afara cercului (se poate citi *careu*) semiotic. Aş putea spune chiar că Marin Mincu nu pledează ostentativ pentru semiotică, ci încearcă o descriere obiectivă a semioticii literare actuale, a tendinţelor şi căilor pe care ea este susceptibilă de a le urma în dezvoltarea sa ulterioară. Cine vrea deci să opteze pentru analiza semiotică este liber s-o facă, iar dacă mulţi refuză încă nu este nici o supărare, deşi, pentru cel ce conduce discuţia, a respinge în totalitate cercetarea semiotică înseamnă „a vehicula inhibiţii şi complexe de intolerabilitate care nu fac altceva decît să întîrzie un proces cultural normal". Semiotica, oricît de supăraţi am fi în faţa exceselor sale iniţiale, pătrunde treptat în poetica şi critica literară, operînd, mai din necesitate, mai din snobism, transformarea unei mentalităţi teoretice.

Dezvoltare a structuralismului lingvistic, dar avînd, în timp, premise teoretice cu mult mai îndepărtate, semiotica îşi revendică în anii '70, mai ales în occidentul european, un statut de adevărată *characteristica universalis*, arogîndu-şi astfel dreptul de a organiza şi un model de analiză a textului literar. Ea cunoaşte o dezvoltare spectaculoasă mai întîi în Franţa, prin lucrări datorate lui Greimas şi emulilor săi, dar şi prin contribuţii provenind de la membri sau simpatizanţi ai „grupului" *Tel Quel*, numele Juliei Kristeva fiind aici unul de referinţă. În estul european, deşi semiotica poloneză nu poate fi nicidecum neglijată, modelul care se impune cu cea mai mare autoritate este cel al semioticienilor de la Tartu (Estonia), conduşi de Iuri Lotman. Acest model este repede însuşit de o parte a semioticii occidentale, el dovedindu-se mult mai fecund decît cel al şcolii greimasiene. Intenţionînd o critică a noţiunii de *cultură* (aceasta văzută ca un complex mecanism semiotic de stocare şi prelucrare specifică a informaţiei), mult mai atent la dialectica relaţiei creator — societate — istorie, modelul lotmanian permite dezvoltări mai ample şi mai profitabile pentru analiza fenomenului literar.

Semiotica italiană, aşa cum reiese din cele spuse de principalii săi reprezentanţi, este mai aproape de modelul lotmanian şi se opune în multe privinţe semioticii franceze (greimasiană), căreia îi contestă abstractizarea excesivă ce scoate modelul semiotic de sub incidenţa istoriei. Sub acest aspect, semiotica italiană se dovedeşte mult mai „umanizată", în sensul că atunci cînd se trece la analiza operei literare, se ţine seama atît de faptul că ea este un obiect unic, elaborat de un subiect particular, cît şi de acela că actul de creaţie care emană de la acest subiect se împlineşte pe un anume fond cultural, de care pînă la un punct depinde, dar pe care, dialectic, în acelaşi timp, îl contestă.

Mărturisesc că sînt printre acei care au avut mari rezerve faţă de modelul semiotic aşa cum apărea el, într-o fază iniţială, la Greimas sau Bremond. De aceea sînt multumit să găsesc în afirmaţiile lui Avalle, Segre, Agosti o critică a acestui model. Excesiva abstractizare şi formalizare de care-i acuză aceştia — şi nu numai ei — pe francezi este reală şi nu a putut duce prea departe. Demersul semiotic nu este însă epuizat, chiar dacă unele din căile sale s-au dovedit a fi fără ieşire. Trecînd de la „modă" la ştiinţă, semiotica, ajunsă la vîrsta reflecţiei mature, îşi revizuieşte începuturile şi tinde, cred, deocamdată, să evolueze către o teorie a mentalităţilor culturale. De fapt Lotman şi chiar Kristeva (a cărei *semanaliză* nu poate fi totuşi întreprinsă fără o prealabilă critică a ideologemelor culturale) au enunţat deja premisele acestei evoluţii în virtutea căreia semiotica apare ca o tentativă teoretică de tipologizare a culturilor în individualitatea lor istorică. În acest context general, semiotica literară poate evolua la rîndu-i către o teorie a *mentalităţilor scripturale*. Astfel, ea îşi propune să distingă acele elemente comune care, la nivelul scriiturii, definesc o anumită paradigmă literară, pentru ca, ulterior, avînd ca *normă* aceste elemente comune, să încerce să descrie fiecare operă particulară ca tentativă scripturală unică de modelare a realului. Subscriu aici întru totul afirmaţiilor lui Cesare Segre, care, în dialogul cu Marin Mincu, mi se pare a avea opiniile cele mai juste în privinţa evoluţiei semioticii. El este cel care, după ce contestă raţionalismul excesiv al semioticii occidentale, afirmă : „Poate că într-o zi *computerele* vor şti să recunoască invariantele ; dar nu vor putea realiza niciodată, decît ca pură entropie, *jocul invariantelor şi al variabilelor, care este realizat de artist ca persoană istorică*" (subl. aut.). Ideea de *mentalitate scripturală* mi se pare implicit cuprinsă în noţiunea de *persoană istorică*, pentru că orice scriitură particulară are în structura sa profundă elemente care denotă apartenenţa sa la o mentalitate scripturală generală. Segre adaugă de fapt în acest sens : „Dacă există nişte sisteme modelizante culturale, există desigur nişte subsisteme pentru fiecare ideologie în parte ; care, între altele se realizează prin nişte *écritures* aparte." Orice subiect-autor face parte dintr-un grup social a cărui coerenţă este menţinută de persistenţa unui ideologem cultural. O mentalitate scripturală care-şi exercită, mai mult sau mai puţin subtil, presiunea asupra scriitorului, poate fi decelată aici sub forma unui *model general şi istoric de scriitură*.

Dintre cei intervievaţi de Marin Mincu asupra destinelor semioticii literare, îmi mărturisesc încă o dată simpatia pentru Cesare Segre. Dacă la Eco deplina încredere în valabilitatea propriei construcţii teoretice determină răspunsuri tranşante, fără replică, dacă la Maria Corti frapează un soi de optimism juvenil în posibilităţile semioticii, există în schimb la Segre o anumită reţinere, de cea mai bună extracţie intelectuală, în a avansa opinii prea tranşante, prea optimiste. Se ghiceşte în răspunsurile sale acea îndoială atît de caracteristică eruditului, „oboseala" celui conştient de nesfîrşita trecere a modelelor epistemice, de succesiunea lor ciclică în progresul infinit al cunoaşterii.

Desigur, multe ar mai fi de spus despre cele „vorbite" în cartea lui Marin Mincu. Mă opresc însă aici, recomandîndu-o celor interesaţi ca pe un excelent îndreptar de semiotică literară.

Iulian POPESCU

---

* *Marin Mincu*, Semiotica literară italiană, *Univers, Bucureşti, 1983*.

MIRON CORDUN:

„Bacovii"

Bacovii (editura *Cartea Românească*, 1982), cea de-a patra carte a lui Miron Cordun, după *Curtea Veche*, premiată pentru debut de Uniunea Scriitorilor în 1974, *Duminica pe drumuri* şi *Serbările*, îmi semnalează un autor demn de tot interesul, deşi — pînă acum — prea puţin răsfăţat de critică. Fapt regretabil, dacă stai să calculezi cîtă cerneală curge pentru a decreta genii nişte autori despre care nu se ştie încă dacă au talent ori, dimpotrivă, pentru a contesta talentul acelora ce şi l-au ilustrat cu asupră de măsură.

Fără îndoială, Miron Cordun este un autor de autentică stirpe bacoviană, şi cînd spun asta nu mă refer, în primul rînd, la repetata invocare a numelui autorului *Lacustrei* (titlul volumului, al unui ciclu şi al mai multor poezii), ci, mai ales, la anumite constante imagistice, simbolice sau de tonalitate. Nimic făcut, construit, totuşi, în acest volum, bacovianismul autorului este unul de structură şi nu unul programatic, calculat.

Cu excepţia unor reminiscenţe (v. *De luni pînă duminică*, *Îndărăt* ş.a., din primul ciclu) tradiţionalist-gîndiriste, preluate — probabil — prin Ioan Alexandru, de care poetul are grabnică nevoie a se dispensa întrucît nu i se potrivesc, volumul acesta propune o poezie melancolic-sfîşietoare, un fel de cîntec pur al trecerii, destrămării, trecerii, ca în frumosul poem *Domnul septembrie* : „Cai în septembrie. Copiii mari / călări pe cai. Copaci, copaci... / Te osteneşti în rondul lui septembrie / şi nu mai ştii cu tine ce să faci. / Şi nu mai ştii de unde te mai ştii, / ţi-e greu pămîntul alergat, ţi-e bine — / domnul septembrie ţi-e frate bun : / nu vede fierul / ruginind pe tine. / / Tu, cel mai cal din caii fără rost, / copil mai mult decît se vor nebunii, / închipuind roata morilor de vînt — / te duci în cer, / te dai pe roata lumii..." sau ca în prima jumătate a poeziei *Crinii tigraţi* (păcat că nu i-a suprimat şi autorul finalul) : „Prea frumoasă pentru mine era / Ca o tigroaică ferindu-şi tigrii era. / Dacă ţi-e foame, ziceam, / dacă prea sfinţilor tăi copilaşi / le e foame, ziceam, / sfîşie-mi carnea, reîncarnează-mă / în preasfinţii tăi copilaşi — / cară-mi căldările sîngelui."

Cel de-al doilea ciclu *(Numirea numelui. Cronici de ev mediu)*, prin tonul excesiv grandilocvent mi se pare nepotrivit, dacă nu autorului, cel puţin volumului de faţă, în vreme ce al treilea *(Bacovii)*, centrat în întregime pe metafora scrisului / metafora cărţii („să vadă scribii să cunoască / de cum se cade să se nască", în *Căderea cărţii de la zei*, „scriitor scriindu-şi leneş cartea / peşte stors de icre, / şarpe ştirb", „Cu patru cărţi de patru vieţi, / cu patru inimi — ca odată / cînd patru arme îşi trăgeau / din patru vieţi vieaţa toată", „bolnav de cărţi, copil din cărţi", „la plîns de carte, la plîngere-n carte"), mi se pare punctul cel mai de sus al creaţiei lui Miron Cordun. Voi relua excelentul poem *Cartea de carne* (superb titlu !, ar exclama Eugen Barbu) : „Cartea ar fi carne, şi ar fi / de răpit cu armele — îşi spune / cela ce prin carte se apune / ostenitul de la fiare vii / Cela ce de rupere se dă / dintr-o parte-a lumii-n cealaltă, / şi e firea lumii mai înaltă / şi e fiara lui mai slobodă. / / De vînare-i cartea, şi ar fi / de vînarea armelor — îşi spune / cela ce prin carte se apune, / ostenitul de la fiare vii."

După *Bacovii*, Miron Cordun este un autor asupra căruia critica ar trebui să se aplece cu mai multă atenţie.

Liviu ANTONESEI

CORNELIU OSTAHIE:

„Experienţe pe sufletul viu"

În urmă cu vreo zece ani, student fiind, Corneliu Ostahie (care semna atunci Corneliu Ostahie-Cosmin) publica în „Dialog" cronici filozofice precum şi poeme care frapau prin austeritate şi rigoare formală. Plecat la Bucureşti, făcînd — aşa cum spune Alex. Ştefănescu — figură de „moldovean surîzător şi absent, rătăcit printre bucureştenii aflaţi într-o continuă agitaţie", s-a manifestat, prin reviste, cu excesivă parcimonie. Poezia lui a evoluat însă subteran, ieşind la suprafaţă prin (doar) două cărţi, mai întîi **Recif** şi acum **Experienţe pe sufletul viu** (editura Eminescu), volum care ne îngăduie să apreciem că într-adevăr e vorba de o evoluţie, şi încă una destul de radicală. La mijloacele versului clasic, Corneliu Ostahie recurge tot mai rar, deşi atunci cînd o face, rezultatele sînt remarcabile, ca în acest „desen" în acelaşi timp delicat şi tensionat : „scădea o umbră luneca un grind / hotare încă mărginind ceva / şi peste noi zidind în nemişcare / se prăbuşea lumina cea mai grea / / numai o pată de adînc pe zarea / haloului de clipe nălucind? / e prea puţin dar cum trecem în urmă / scădea o umbră luneca un grind". Altfel, poezia lui dă senzaţia de discurs lăsat în libertate, mizînd pe discontinuitate, pe schimbarea rapidă de planuri, pe aglomerarea de imagini disparate. Ca şi la alţi poeţi de azi, un Mircea Ivănescu, un Leonid Dimov, narativul nu e decît o mască, un pretext sau un impuls iniţial. Împingîndu-se în prim plan (un ciclu se cheamă „Proba de narcisism"), poetul se priveşte lucid şi, uneori, nu fără o amară ironie. Parantezele şi pasajele între ghilimele creează un joc metatextual ce complică şi dilată ţesătura discursului. O temă privilegiată e aceea a relaţiei dintre aparenţă şi realitate. Ciclul intitulat „Muzeul straniu" este prezentat chiar de autor ca fiind „istoria unei ficţiuni", iar „descrierile" care îl compun drept „rodul imaginaţiei mele (trebuie să spună, uşor înclinată spre farsă şi ceremonial)". Cert e că poetul resimte acut şi prin toţi porii sensibilităţii sale agresiunea realului, poezia fiind, în acest fel, o formă de apărare, de ocultare (fie si provizorie) a unui impas existenţial. Însăşi discursivitatea e un mijloc de exorcizare : „împrăştii cuvinte în jurul meu şi meditez la dispersia lor", declară poetul. Dispersie ce configurează o lume în acelaşi timp vidă şi prea-plină, imaginară şi reală, fantomatică şi concretă, evanescentă şi derizoriu-banală. Acest univers poetic straniu, în care poetul evoluează parcă dezorientat şi temător, este, cred, defintoriu pentru momentul actual al poeziei lui Corneliu Ostahie, care ne avertizează, dealtfel, în nişte „ Propuneri pentru paradis" : „sînt sigur că nu vă e gîndul la mine altfel m-aţi păzi / altfel aş înţelege cum nu vă e teamă cum de nu vă trece prin minte / că s-ar putea să ating măruntaiele beznei că s-ar putea să întreb / ceva nedesluşit cu spatele rezemat de aparenţa stabilităţii, oricînd / eu aş putea să fiu o pierdere gravă, pentru echilibrul închipuirii / să ies afară din joc să mă sprijin de un perete adevărat...".

Al. C.

SILVIA ZABARCENCU:

„Nicăieri în oraşul acesta"

Apărută anul trecut la Editura Eminescu, *Nicăieri în oraşul acesta*, cartea Silviei Zabarcencu reuneşte între coperţile ei două microromane *(Nicăieri în oraşul acesta*, care împrumută şi titlul cărţii şi *Thalassa...! Thalassa...!)*, care surprind complexitatea stranie a vieţii unor oameni pseudoexilaţi în paradisul acela de ape, stuf, nisipuri, peşti şi păsări care este Delta Dunării. Fără a avea nota fantastică predominantă în romanul *Treizecişitrei* al lui Tudor Dumitru Savu, cele două proze ale Silviei Zabarcencu se apropie de creaţia scriitorului clujean prin fineţea şi adîncimea observaţiilor ca şi prin meditaţiile pe care sufletul deosebit şi modul specific de viaţă ale pescarului le stîrnesc în sufletul cititorului.

Nicăieri în oraşul acesta este romanul unor destine solitare izvorîte parcă din *Noaptea de sărbătoare* a lui Cesare Pavese. Aproape toţi eroii — întîlnim în acest roman amestecaţi în vîrtejul dramelor existenţiale, ţărani, pescari, pictori de geniu, profesori şi femei părăsite, diaconi si bătrîne de mahala — au mentalitatea însinguratului dar personajul cel mai reuşit este bătrînul pescar Moisei — un solitar retractil la orice încercare de apropiere din partea semenilor — mutilat sufleteşte de imposibilitatea de a iubi. „Dar pe cine am iubit eu vreodată ?" se întreabă el pentru ca apoi să concedă : „Am rămas singur". Toate personajele acestui roman (ca şi majoritatea celor din *Thalassa...! Thalassa...!)* suferă de boala incomunicabilităţii şi ele par că vor să închege imaginea solitarului absolut.

Realizat ca o proză problematică (chiar dacă tema alienării omului în societatea modernă este arhicunoscută), scris cu nerv şi fineţe în acelaşi timp, romanul este mult superior prozei care i-a fost alăturată, *Thalassa...! Thalassa...!* Neşlefuit, făcînd paradă de erudiţie (chiar titlul ne trimite la Xenophon din Efes) avînd personaje schematice, necristalizate, cu o scriitură facilă şi neglijentă adeseori, microromanul acesta este mult inferior primului. Singura lui reuşită este maniera caricaturală în care a fost realizat personajul Izabela Drumaru, demnă urmaşă în această privinţă a Justinei Putet din atît de gustatul *Clochemerle* al lui Gabriel Chevalier.

Valeriu STANCU

ION DAN NICOLESCU:

„După mîne, o zi..."

Romanul *„După mine, o zi..."* începe baroc, cu fraza abundînd în comparaţii şi arhaisme, pe alocuri ivindu-se şi regionalisme — toate conlucrînd la reconstituirea atmosferei de epocă. Ion Dan Nicolescu stăpîneşte un limbaj în care retorica îşi are locul ei bine definit. Cu toate acestea, nici epicul şi nici, mai ales, construcţia romanului nu sînt suficient de pregnant conturate. Acţiunea debutează nebulos şi nu se limpezeşte pe deplin nici în finalul naraţiunii. Pe de altă parte, numărul impresionant de personaje, multe dintre ele abia schiţate, nu servesc la descifrarea intenţiilor prozatorului, fiind simple artificii în recuzita romanului. Episoadele interesante din punct de vedere al epicului sînt rare (un exemplu în acest sens poate fi scena în care vizirul Abdulah discută cu vornicul Artemie, fost călugăr). Acestea alternează cu altele, terne (vezi vînătoarea la care participă Voico Voievod).

Cu toate că autorul este un prestigitator al cuvîntului, o acţiune condusă pe cărări arhicunoscute nu poate face decît să indice un moment mai puţin inspirat al unui prozator de talent care păcătuieşte, aici, prin supunerea, reflexă, la concluziile pe care le reclamă o acţiune aflată în impas. Cîteva scene pitoreşti, unele admirabil construite, nu pot salva lipsa de consistenţă a acestui roman, a cărui miză vizează exclusiv efectele de limbaj.

Firul epic se limitează la uneltirile unor boieri despre care nu aflăm prea multe. Figura lui Voico Voievod, probabil un arhetip al micului tiran, se dizolvă în frazeologia stufoasă a dialogurilor, spectru inconsecvent al unui trecut probabil. Unica figură memorabilă este aceea a călugărului Artemie, devenit ulterior voievod. Personalitatea sa, în jurul căreia gravitează de fapt acţiunea, poartă semnul hazardului, a cărui victimă este în final.

Romulus NICOLAE

GEORGE STANCA:

„Poeme pricinoase"

„Bezmetic năuc senzual" este acest George Stanca, după cum, cu o perfectă cunoaştere de sine, se autodefineşte în al doilea volum al său. Poate, în perimetrul liricii noastre de azi, doar la Dan David am mai întîlnit o aşa fericită (conştientă)... inconştienţă în abordarea poeziei, un aşa apetit lexical, un aşa de senzual libertinaj vizavi de orice dogmă estetică şi lingvistică. În cartea sa, care în nici un caz nu plictiseşte, trăiesc într-o promiscuitate totală arhaismele fonetice şi lexicale cu neologismele cele mai ţipătoare, regionalismele cu termenii în frac ai limbii literare, rime din cele mai pestriţe, licenţe de tot soiul, îmbinări năstruşnice, apelative greu de imaginat. Ritmurile de baladă, de cantilenă, de pastel, de sambă, de doină, de urătură, chiar de Urmuz şi Brumaru pe ici pe colo nu sînt jenate de coexistenţă. Veşnic atins de săgeata lui Cupidon, poetul închină adoratelor imnuri de iubire în toate manierele, cînd îmbrăcat în costumul epocii Văcăreştilor, cînd în cel al unui student de azi, cînd în cel al supercivilizatului sastist de toate dar numai de dragoste nu. Fără îndoială, spiritul de tot ludic al lui George Stanca face, în mare parte a volumului, echilibristică pe o muchie de cuţit. Şi, inevitabil, de multe ori piciorul îi scapă în zona gratuitului pur, unde, dînd probabil de o atmosferă priincioasă şi familiară lui, întîrzie peste poate. De altfel, poezia lui păstrează şi nuditatea gravităţii, atingînd cote valorice vizibile ca în : „mă simt atît de tînăr, / încît aud cum mineralul / invadează superbul păr al / mătuşii Vetuţa / asfixiată în buncăr la / patru aprilie patru'ş'patru / şi cum din moloaze răsar / maci morfeici" *(Juneţe)* ; „îmi place să fiu singur ca o literă / culeasă greşit într-o pagină" *(Astenie*, 3) ; „trăim înalt prea sfîntă doamnă / ne mai respiră aerul de toamnă / ne mai aşteaptă-n colţuri calzi rechini / ne mai prostituăm şi noi pe doi ţechini" *(Undă)*, *Căderi* ş.a. Uneori, în timpul lecturii, aveam impresia că autorul, în laboratorul său, procedează astfel : îşi scrie întîi poeziile într-un limbaj „normal", apoi, făcîndu-i-se jenă de atîta seriozitate, de atîta sobrietate, se-apucă şi scrie parodiile propriilor sale poezii, în codul amintit mai sus. Unele breşe de îndoială, de neputinţă, de tristeţe în atmosfera de jubilare continuă, de veşnic joc a poeziilor sale ar putea să îndreptăţească o astfel de temerară presupunere. Dar cine ştie, cine ştie ?

Mariana CODRUŢ

RADU LUPAN:

„Text şi context"

Radu Lupan traduce masiv din literatura americană, versifică, scrie un roman şi o monografie. Ceea ce reuşeşte autorul în eseurile adunate sub titlul *Text şi context* nu surprinde pe nimeni. E lăudabilă intenţia de a populariza literatura străină la noi, şi Radu Lupan reuşeşte s-o facă, dacă nu prin eseuri, măcar prin traduceri. Analiza unor opere îngăduie cunoscutului traducător să pătrundă în intimitatea textului şi să verifice funcţionalitatea echivalenţelor româneşti la textele americane. Nu întîmplător majoritatea interpretărilor au ca obiect cărţile unor reprezentanţi de frunte ai culturii universale, pe care i-a cunoscut şi s-a grăbit să-i tălmăcească. Cum era şi firesc, tonul domol păstrează limitele bunei cuviinţe, reface itinerarii spirituale, invită la meditaţii. Observaţiile sale, comune de altfel, au în vedere aspectele generale ale operei, motivaţia unor atitudini, condiţiile social-istorice. Informat, autorul volumului *Text şi context* jonglează cu o terminologie critică modernă, bine însuşită, numai că se sfieşte în faţa necunoscutului, preferă altceva, se simte bine în spaţiile deja marcate, cu atît mai mult cu cît poate invoca nume celebre. Uneori extaziat în privinţa opiniilor unor idoli, ezită să-i citeze, şi frazele curg în torentul unui discurs care nu-l reprezintă. Nimeni nu ar putea să-l învinuiască pe Radu Lupan de opacitatea critică atîta vreme cît el însuşi nu şi-a propus încă să trăiască o asemenea aventură. El are menirea de a informa cititorul mai puţin familiarizat cu literatura americană, de a-i sugera cîteva punţi de legătură (punţi de natură livrescă), de a-i forma gustul pentru un univers spiritual inedit. Invitaţia sa, elegantă, protocolară, susţinută de cîteva demonstraţii convingătoare, poate fi uşor acceptată.

Autorul se distrează cu un aparat de filmat cu care surprinde conflicte sociale, măştile crunte ale personajelor, ţinuturi aride, situaţii ridicole. Preferinţele sale s-au oprit de data aceasta asupra unor scriitori foarte cunoscuţi, Faulkner, Hemingway, Dos Passos şi Salinger. Interesat să descopere elemente biografice în opere, autorul volumului, întreprinde incursiuni atrăgătoare în diferite ţinuturi, se hazardează să stabilească imediat relaţii şi să le comunice cu nevinovăţia unui adolescent aflat în prima lui drumeţie. Astfel, Faulkner văzut în *Lumina lui august*, prilejuieşte eseistului o serie de discuţii despre „calitatea de pilot" şi aceea de „navigator" a marelui scriitor. Comprimarea istoriei, în urma transformărilor rapide care le absorb fulgerător pe cele anterioare, îl derutează. Dar totul se reface din mers. De pildă, universul faulknerian i se dezvăluie în drumul de la *Lumea Sudului* către miturile copilăriei şi tinereţii. Atras de lumea încrîncenată a comitatului Yoknopatwpha, ostenind pe căile greu accesibile ale acestuia, Radu Lupan îşi aminteşte numeroase lucrări consacrate celui care semnează povestirea *Ursul*. În eseul intitulat *Vă mai amintiţi de Hemingway ?* traducătorul român atrage atenţia asupra „caracterului biografic" al operei acestuia, absent chiar şi sub forma transfigurării, abia ghicit în reacţiile omului şi problemele de comportare, în formarea unui destin. Din creaţia lui Dos Passos analizează *SUA* cu influenţele ei asupra noului roman francez, în ceea ce priveşte tehnicile narative, opera care a investigat din perspectiva dramei omului modern, disocierea dintre omul social şi cel individual, existenţa inumană şi absurdă. Într-un alt eseu intitulat *Biografia ca ficţiune, ficţiunea ca biografie*, autorul, sătul de acest lung pelerinaj constată că nici o explicaţie deterministă nu va stabili cu exactitate relaţia dintre viaţa autorului şi scrierile sale.

George BĂDĂRĂU

CRINA DECUSEARĂ-BOCŞAN:

„Povestiri despre Cuza Vodă"

Înscris în sfera literaturii didactice, menite în mod deosebit să educe şi să instruiască prin exemple şi printr-un sens formativ evident, volumul de povestiri al Crinei Decuseară-Bocşan („Povestiri despre Cuza Vodă", Editura Ion Creangă, 1984), îşi onorează în mod meritoriu obligaţiile. Aşa după cum o arată şi titlul, povestirile reunite aci ilustrează viaţa Domnitorului Unirii, surprinsă în momente de o aparte exemplaritate. Este vorba de relevarea unor definitorii trăsături de caracter, proprii celui rămas în memoria urmaşilor drept o personalitate profund integrată în frămîntata istorie a ţării noastre. Copil fiind, nu va răbda înşelăciunea nici într-un simplu joc („De-a v-aţi ascunselea") şi va preţui cinstea, vrednicia, într-ajutorarea („Unde-s doi, puterea creşte"). Ajuns Domn, el va ţine la mare cinste virtuţile poporului, relevîndu-le şi răsplătindu-le cu orice prilej şi stăruind ca şi cei din jurul său să procedeze la fel, fie că este vorba de justiţie („Judecată cu socoteală"), de probleme ale învăţămîntului public („Şoseaua"), fie de felurite pricini, în cazul cărora abuzul sau nedreptatea se cereau sancţionate pe dată („Ce nu ştie Vodă"). Fireşte, ne-am putea întreba cît este fapt autentic şi cît este ecou de legendă în întîmplările narate. Dar aceasta are, în cazul de faţă, mai puţină importanţă. În fond, avem de a face cu o culegere de pilde, în care autoritatea domnitorului cîntăreşte mult, dînd astfel o amplă reverberaţie faptului relatat. Mai trebuie spus că volumul este scris într-o manieră de binevenită simplitate şi francheţe a finalităţii, aceasta din urmă vizînd cu prioritate înnobilarea sufletească a micului cititor. Beneficiind de aura istorică a eroului povestirilor, volumul se recomandă în mod firesc ca o utilă lectură de educaţie patriotică şi cetăţenească. În notă, agreabile, ilustraţiile Ilenei Nicodim.

Alina NOUR

„Synthesis"

Noua fasciculă a revistei *Synthesis* (X, 1983, 103 p.) oferă două grupaje de texte : unul pe direcţia ei principală, ocupîndu-se de *perspective comparatiste* ; celălalt regrupînd cîteva intervenţii la o masă rotundă consacrată relaţiei dintre *istoria literară şi istoria mentalităţilor*. Se recunosc în amîndouă preocupările istoricului Alexandru Duţu, cel care „face" revista de la începutul ei şi care-i imprimă constant acea notă de seriozitate şi de rigoare ce a impus-o în lumea comparatismului. Ultimele numere, îndeosebi, marchează o mai decisă orientare spre dialogul cu istoria ideilor şi mentalităţilor, domeniu în care Al. Duţu a adus deja contribuţii importante, cea din urmă fiind o sinteză cu privire la raporturile acestei istorii, astăzi foarte vitală, în unele zone ale lumii, cu literatura comparată. Revista *Synthesis* a reuşit să disciplineze asemenea preocupări şi să imprime o direcţie fertilă, de orizont interdisciplinar şi de metodă cît mai riguroasă. Zece ani de apariţie constituie deja un răstimp semnificativ, la capătul căruia noua fasciculă dă seama, fie şi diminuată ca număr de pagini, de maturitatea demersurilor comparatiste din România şi nu mai puţin de larga deschidere cultivată de redacţie. Întîiul grupaj adună cîteva texte în care exigenţele studiului istorico-literar sînt racordate la acelea impuse de o gîndire sistematică, fie că e vorba de analiza unor relaţii artistice, concepte sau epoci culturale. Raportul dintre naţional şi universal, atît de frecvent abordat în secolul nostru, e repus în discuţie sub unghiul unei dialectici a noţiunii însăşi (Viorica Nişcov), alături de o lectură semiotică a povestirilor lui Creangă prin prisma modelului „Todorov" (Doina Petrache-Lemny), de o paralelă între „lumea interioară" a lui Novalis şi aceea a lui Al. Phillippide (Iosif Cheie-Pantea) sau de noi contribuţii româneşti cu privire la fenomenul Renaşterii şi Barocului. Preocupările romănistice precumpănesc aici, chiar dacă perspectiva e comparatistă. Celălalt grupaj valorifică parţial o „masă rotundă" pe tema relaţiei între istoria literară şi istoria mentalităţilor. Un text incitant subscrie, în acest cadru, Yves Chevrel, care evocă exemplul pătrunderii naturalismului francez în spaţiul german pentru a urmări, după o sugestie lansoniană, tranziţia de la istoria receptării la aceea a mentalităţilor. Nu mai puţin incitantă e analiza propusă de Gerhard R. Kaiser pe marginea unor metafore din epoca modernă. Este evident aici efortul de a transcende comparatismul literar în direcţia istoriei ideilor şi mentalităţilor, după cum studiul despre „imagerie" subscris de Daniel-Henri Pageaux încearcă acelaşi lucru în direcţia unei antropologii culturale, nu fără a atrage atenţia, în ce priveşte metoda, că aceasta trebuie să rămînă la dispoziţia istoricului : „Cercetarea condiţionează metoda, nu invers, fiindcă ceea ce vrem noi e să explicăm şi nu să verificăm sau să dovedim. Dacă vrem să relansăm studiile comparatiste, îndeamnă autorul, să ne străduim a nu le cantona în analize pur estetice şi să reafirmăm dreptul cercetării istorice, dacă prin istorie înţelegem desigur acea ştiinţă umană care datorită unor prodigioase progrese metodologice, vorbeşte despre viaţa oamenilor sub toate aspectele şi modalităţile ei" (p. 88). A explica, iată care trebuie să fie deci ţinta unei cercetări ce nu se pierde în tehnicism şi care nu-şi deturnează rosturile de dragul metodei. Sînt probleme discutate şi la ultimul congres al Asociaţiei internaţionale de literatură comparată (New York, 1982), congres asupra căruia informează sumar Andrei Corbea. Cîteva note şi dări de seamă încheie, în acelaşi cadru larg şi totuşi bine conturat, această nouă fasciculă din *Synthesis*, pe care un text sintetic despre cultură, educaţie şi cooperare, semnat de Mihnea Gheorghiu, o deschide în acord cu marile comandamente ale lumii de azi. Nu se poate lăuda îndeajuns rîvna editorilor de a ţine la curent pe specialişti cu noile studii comparatiste, puse în relaţie sistematic cu directive înrudite ale cercetării. Ecoul favorabil pe care buletinul *Synthesis* l-a stîrnit de la început printre slujitorii acestui domeniu, interdisciplinar prin excelenţă, e o garanţie a sincronizării eforturilor româneşti cu ceea ce comparatismul are astăzi mai elevat.

Al. ZUB

un dialog cu hervé bazin

președintele academiei goncourt

„printr-o egală apărare a adevărului și a libertății să asigurăm pacea și cultura“

● *Nu pot spune care-mi este „rangul“ printre romancierii contemporani. Constat doar că sînt foarte citit din est pînă-n vest și socot că acesta este în fond visul oricărui scriitor. De aceea le mulțumesc cu modestie celor treizeci de milioane de cititori ai mei, fără a ști de ce ei sînt atît de mulți. Într-adevăr, îmi displac clasamentele și clasificările și după cum știți nu se prea ține cont de ele. Din păcate, acestea țin de o anumită modă literară (una-i chiar de ultima oră fiind socotită chiar importantă :* noul roman, *care n-are nimic nou în plus, nereușind să cîștige publicul cititor, poate numai pe unii critici ori universitari). De fapt nu se scrie după o rețetă. Se scrie pentru că există ceva de spus, considerîndu-se a fi util și altora. Imaginația furnizează intriga, realul restul, în fine fiecare se recunoaște și se pune în cauză. Literatura, pentru mine, este o cură de adevăr (adevărul, pentru a fi frapant, trebuie să fie foarte răspicat spus. De unde importanța stilului și a forței narative.)*

— Cele mai multe din romanele Dvs. surprind prin atmosferă și detaliu, prin faptul divers căruia i se conferă nebănuite potențe narative, faptele fiind redate *în* și *prin* veridicitatea lor. Cum pregătiți noile cărți ?

● *Sînt, de altfel, după opinia mea mai multe genuri de opere, demne de a fi luate în seamă. Dau o atenție specială coerenței textului, generat de inspirația socio-familială, de „dificultățile raporturilor cotidiene“. Toată seria Reseau, începută cu* Vipera sugrumată, *este extrasă din această sursă,* Preafericiții de pe insula dezolării, Un foc devoră un alt foc *sînt romane socio-politice, în timp ce volumele* Cu capul de pereți, Pe cine îndrăznesc să iubesc *și* Ridică-te și mergi *sînt greu de situat într-o anume configurație a inspirației operei mele.*

Ceea ce mi se pare bizar este că din 1932 pînă-n 1947 am scris doar poezie, sub severul toiag al lui Paul Valéry care-mi sublinia „densitatea“, asigurîndu-mă că voi fi mai în largul meu în proză. Din această lungă experiență a ieșit Zi, *ce a primit premiul Apollinaire în 1947, dar după această dată, ca urmare a concentrației expresive dobîndite într-un alt domeniu, am devenit romancier începînd cu anul 1948.*

— În ultima vreme mi se pare că se înregistrează un declin al poeziei, pe primul loc trecînd proza, bucurîndu-se de o largă audiență în rîndul cititorilor. Cum vă explicați acest fenomen ?

● *Mă întrebați de ce poezia este puțin în declin în acest secol, dacă o comparăm cu imperiul celei din veacul trecut. Gîndesc că nu este o greșală a cititorilor, ci a poeților ce au devenit extrem de absconși. În chiar limba sa un poet ajunge să fie comentat, adesea tradus, spre a putea fi înțeles de toți. Imagini, idei, metafore se ciocnesc între ele, în unele poeme, că se ajunge să fie descifrate doar de o „elită“. Poezia modernă se înăbușe singură. Observați că ea și-a conservat partizani tocmai în punctul unde și-a păstrat o suficientă limpiditate și o anume grijă pentru mesaj.*

— Care este după opinia Dvs. situația prozei în Franța și-n Europa, în momentul cînd cea din America de Sud cucerește noi teritorii, cititori și chiar premii importante ?

● *Mi se pare un fapt normal că-n unele țări considerate mici sau de dată mai recentă există o literatură deosebit de viguroasă. În Europa, cu cîteva excepții, au triumfat formaliștii indiferenți la impactul social. În ultimii ani se înregistrează totuși la tinerii scriitori o detașare de acest gen de literatură și o reîntoarcere la „personaje, situații, narațiune“. Foarte important în această direcție mi se pare a fi apariția cărții* Starea lucrurilor, *un veritabil manifest semnat de 40 de nume.*

— Ce vă doriți cel mai mult, acum, cînd aveți un statut de mare scriitor ?

● *Iată ce-mi face o mare plăcere : bunul simț revine. Personal, nefăcînd parte din nici o școală, continui să fac ceea ce am făcut dintotdeauna. Voi termina în curînd* Abecedarul, *jurnal intim ce împrumută foarte simplu forma unui dicționar. Apoi o să vadă lumina tiparului* Școala părinților *(se vrea un roman despre educația copiilor). Voi termina apoi ciclul Reseau (am epuizat deja trei teme : copilăria, tinerețea, maturitatea). Va veni evident și bătrînețea. Un alt roman,* Dulapul, *un volum de nuvele* sînt deja prevăzute.

Revenind la întrebare, ceea ce îmi doresc cel mai mult nu s-a schimbat : printr-o egală apărare a adevărului și a libertății să asigurăm pacea și cultura. Dumneavoastră știți că acesta a fost angajamentul meu de 35 de ani. Cîteodată lucrez singur, cînd scriitorul are în mînă condeiul, alteori mă asociez acelora care doresc ca prin scris să schimbe în bine lumea, să fie mai bună și mai dreaptă, altfel decît cea pe care am descris-o în opera noastră.

— Vă mulțumesc.

Interviu realizat de
Ion DEACONESCU

brize

borsalina

Mă tot țin de-un an să-mi vîndă borsalina de culoarea nalbei uscate, dar... E drept că-i stă și lui într-un fel, dar îmi tot spun că pălăriuța asta îmi este destinată, de ce ?, mie. E cel mai gras om din oraș, oricum cel mai gras dintre grașii pe care i-am văzut vreodată. De cîte ori îl întîlnesc, mă apropii de el și-l fac să-mi zîmbească, îl salut complice, iar el îmi răspunde cu acea bonomie standard, bonomia oamenilor foarte grași. Sifonul, de care nu se desparte niciodată, ca de-un baston sau ca de-o servietă, pare, în mîna lui, dintr-o lume a lucrurilor mici și neadevărate. Nici burta de elefant leneș, cu care navighează legănat pe trotuar, nici mîinile ca două pîini, nici degetele-cremvurști, nici ceafa în trei rînduri grele și bine rase, nici nasul cărnos, nici urechile lucioase, nimic din toate astea nu-mi stîrnesc mirarea, cum mi-o stîrnesc hainele de pe el. În fond, sînt hainele unui om foarte gras, la ce m-aș aștepta ?, dar de cîte ori mă uit la pantalonii lui, la bretelele, la bluza, la cureaua, la pantofii lui albi, sau portocalii, sau albaștri, care scîrțîie ca ușa de la șifonieră, simt un fel de neliniște. E neliniștea, nu neapărat speriată, în fața unei lumi necunoscute, ale cărei elemente nu vor să se supună înțelegerii de-aici. O lume din altă parte.

Dar ceea ce nu vreau și nu vreau să accept ca aparținîndu-i, e năstrușnica borsalină, care, pe capul lui, pare altceva, aparține altcuiva. Încă îl mai opresc și-i propun tîrgul, dar răspunsul lui este, invariabil, zîmbetul mare și rotund, care mi-a devenit atît de simpatic și pe care-l și provoc, nesătul, de cîte ori se ivește prilejul.

Ei bine, acest om extrem de gras, cel mai gras din oraș, intră în casă la el prin cea mai îngustă ușă din oraș. Flancată de ușile vecine, între prăvălia cu găteli pentru nunți și cea de umplut sifoane, ușa aceasta te contrariază prin îngustimea ei incredibilă.

Da, prin ușița aceasta i-a fost dat lui să intre și să iasă. O viață.

Scumpul de el, parcă l-a blestemat cineva !

Val GHEORGHIU

protagonistul

Chipul său se voia hirsut, asta a fost și este, pesemne, rostul bărbii sîrmoase, de cupru, dar privirea e mereu aidoma unei dimineți frumoase. Să fie de vină lumina albastră, ce vine din adîncuri de fîntînă ? Cu putință să fie adevărul în asta, dar numai o fărîmă din el, de bună seamă. E sufletul lui păcătos de bun și sensibil la tot ce-i omenesc, nimic din aceasta nefiindu-i străin. De aici și tresărirea lui la cea mai ușoară atingere, reacția lui spontană, dar profundă, totodată. Apariția lui pe scena Teatrului Național n-a avut nimic senzațional. Prezența lui era a unui bun profesionist, și nu e lucru puțin de bună seamă, dar nimic mai mult. Era unul dintre coriști, unul din cohortă. Pînă a ajunge pe podiumul solistului mai era. Distanța, la prima vedere, nu părea mare, dar un pas, aici, e uneori cît pămîntul. Saltul de la cumsecădenia de început a jocului său actoricesc nu s-a produs brusc, spectaculos, ci discret, aș spune, cîștigînd centimetru cu centimetru. De asta este practic imposibil de spus cînd a început să irumpă în scenă forța actoricească a lui Sergiu Tudose. Am constatat cu toții, cred, la un moment dat că ne place să-l privim, că ne retransmite, nu o putere nouă, simțirea turnată în cuvinte, în replici, în personaje. Datele jocului nu s-au schimbat, n-a intervenit o ruptură, ci s-a șlefuit ceva ce era mai de preț, acea intensitate a trăirii, acel firesc ce ține de intimitatea ființei sale. Nu doar experiența dobîndită i-a îngăduit să facă pasul cel mare, ci mai ales temeinica lui muncă de cunoaștere, căci Sergiu Tudose e un actor deschis spre celelalte arte. El nu se bizuie numai pe vîna sa de actor, el știe, a înțeles, bine că aceasta ar putea seca oricît de bogată ar fi, dacă nu este întreținută cu valorile cele mai înalte ale simțirii. Registrul lui e larg, și el reușește admirabil să dea măsura acestei înzestrări, atunci cînd are o partitură ce-i poate pune în evidență calitățile. Un asemenea rol, în care Sergiu Tudose nu joacă, ci trăiește, e cel al lui Zilov, din „Vînătoarea de rațe“ a lui Alexandr Vampilov. Zilov creat de Sergiu Tudose e atît de adevărat, trăirile lui au atîta naturalețe, încît uiți imediat că ești la teatru, simți că ești părtaș la o scenă de viață. Actorul joacă cu atîta voluptate, cu atîta dezinvoltură, cu atîta sinceritate, că se realizează osmoza. În sala cea mică, Sala studio altfel nici n-ar fi posibil. Distorsiunile se simt fulgerător și sancțiunile sălii sînt prompte și aspre. Dar „Vînătoarea de rațe“ e un spectacol în care toată echipa actoricească e pe aceași lungime de undă cu protagonistul. Vampilov vorbește cu adevăr despre adevărul vieții și actorii respectă cu sfințenie acest adevăr. Sergiu Tudose cu deosebire. Zilov, e, cred, pînă acum rolul carierei lui actoricești, o carieră aflată sub o zodie fericită. E binemeritat pentru aceasta și premiul A.T.M., conferit pentru interpretarea rolului Zilov, o recunoaștere în fond a unei personalități actoricești inconfundabile.

Gr. I.

posibile motivații ale unui succes

Succesul spectacolului ieșean **Vînătoarea de rațe** e, desigur, în primul rînd, unul al opțiunii repertoriale. Vampilov e, în teatru, ceea ce e Șukșin sau Valentin Rasputin în proză, ce a fost, la vremea lui, Evtușenko în poezie și e Tarkovski în film — ca să rămînem în teritoriul culturii căreia îi aparține. Dar în arta dramatică, piesa nu hotărăște destinul reprezentației. Același text, în premieră absolută la Botoșani, a rămas inert și anonim. Aprecierea asupra programului repertorial e, cel mai adesea, de ordin cultural, al politicii specializate și nu dobîndește preț decît în funcție corelativă.

Așadar,, reușita ieșeană e a reprezentației cu această piesă, bine aleasă, care a configurat un **climat** social. Și a dat efigie artistică unui personaj cehovian-gogolian, un arlechin dramatic, Zilov, conferindu-i statut de **tip** configurativ pentru o realitate morală cu subteraneități de bolgie. Nu sînt acestea și datele piesei ? Citesc, într-o carte inteligentă, subțire și foarte personală, de veritabilă literatură critică, următoarea observație (a lui Val Condurache — în capitolul „Lectură și zile“) : arta interpretării, în teatru, ne răpește dreptul la iluzie, ne constrînge să renunțăm la „lectură“, la voluptățile pe care ea ni le procură, făcîndu-ne prizonierii unei lecturi care nu ne mai aparține în nici un fel“. Dar, mă întreb, nu există oare și împrejurarea — de care vorbea Barrault, cînd, într-o noapte, a rămas în scenă, în patul lui Volpone, copleșit de fantasme — de a fi invadat de alte iluzii, benefice, devenite, de la un moment dat, **proprii,** eliberate de orice sevirtuți față de sursa originară ? Regizorul Nicolae Scarlat n-a citit piesa pentru noi, obligîndu-ne la o anume accepție a ei. Ca toți regizorii autentici, de viziune și concepție, el ne propune un univers asupra căruia urmează să deliberăm în deplină constiință de sine și în interiorul căruia să visăm, să încercăm identificări, delimitări, retracții. Ne lasă pînă și libertatea indiferenței — dar ca atitudine, dacă pot zice astfel, față de lumea descrisă. Nu însă și pe aceea a dezinteresului. Fiindcă tensiunea coliziunilor si zbaterea eroului, pasionalitatea demersului ideatic ne îndeamnă dacă nu să străbatem peisajul sufletesc arătat pe căile propuse, măcar să-l conspectăm cu angajare.

Sergiu Tudose s-a relevat ca talent pătrunzător și imaginativ în multiple împrejurări. De cîte ori a creat făpturi scenice sub călăuzire regizorală autorizată, personalitatea sa a apărut într-o lumină nouă. Așa s-a întîmplet, de pildă, cu strălucitorul rol din **Căpitanul din Köpenik.** Cum unul din fetișurile criticii invalide e că regizorul creator tiranizează actorul și-l desfigurează, țărcuindu-i fantezia, marionetizîndu-l — viziune amintind de cea a șamanilor din arhipelagul Papua, care socotesc că supunîndu-se zeului tunetului, adică neadăpostindu-se cînd tună, oamenii își pot pierde unul din mădulare, sau mai multe — avem acum, aici, din nou prilejul să observăm că o regie inventivă îl ipostaziază pe actor, dezvălindu-l si edifică ansambluri cu sigiliu. Căci izbînda ieseană la care mă refer e nu numai a protagonistului, ci a echipei, de excelentă organizare, ea dînd o tipologie și sugerînd cu finețe etiologii ale cazului.

Totul s-a realizat într-o sală mică, unde domină pînza de sac, într-o lumină tulbure, misterioasă, fără excese scenografice și butaforice, cu spații de joc mereu noi, decupate de mișcarea actorilor, într-o simplitate nimbată de idee si cu un laconism care e esențialmente modern. Mi-amintesc de seara aceea cînd am văzut **Vînătoarea de rațe,** alături de spectatori reflexivi si participativi. Fusesem avertizat, din oraș, de cu ziuă, că „n-ar fi cine știe ce“. A fost. Mai țin minte că după reprezentație am ciocnit bucuros un pahar cu apă în biroul directorului, cu domnia-sa, fiindcă alți mosafiri nu se anunțaseră și, ca și pe scenă, totul se cuvenea să fie simplu, clar și intim.

A urmat cronica, apoi premiul pentru interpret, premiul pentru regizor, cel pentru spectacol... Da, trebuie să credem în puterea acestei uriașe instituții care e Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ din Iași de a redeveni, din cînd în cînd, ceea ce a fost de la început: o scenă tînără, într-un orizont intelectual. Chiar dacă demonstrația se face uneori în pod. Acoperișul, aurit, e însă același.

Valentin SILVESTRU

un spectacol eveniment

Dispărut în lacul Baical cu puțină vreme înainte de a împlini vîrsta de 35 de ani, Alexandr Vampilov devine, după tragicul sfîrșit, dramaturgul cu o largă audiență în teatre și la public. Piesele sale scrise între anii 1964—1972, *Fiul mai mare, Vara trecută la Ciulimsk, Vînătoarea de rațe, 20 de minute cu îngerul* și *O întîmplare cu un metteur en page,* jucate și pe scenele noastre (ultimele două cu titlul *Anecdote provinciale),* fascinează prin sinceritate și adevăr psihologic, prin simplitate și profunzime, prin inedițul universului uman și tipologic, prin expresivitate stilistică. *Vînătoarea de rațe* este o dramă în care se regăsesc cîteva dintre motivele care circulă și în celelalte piese ale lui Vampilov. Provincia și oamenii acesteia, meschinăria și imoralitatea, iată cîteva dintre problemele predilecte ale scriitorului. De fapt, minciuna și vulgaritatea covîrșesc existențele în lumea provincială și dramaturgul incriminează tocmai aceste manifestări reprobabile. Vampilov este un moralist consecvent, fără să fie retoric și livresc.

Simbolica vînătoare de rațe pe care o profesează eroul — protagonist, cinicul Zilov, nestatornic în gînduri și sentimente, nu este altceva decît lupta cu prejudecățile și rutina vieții de provincie, cu meschinăria și fățărnicia semenilor. Zilov nu se poate integra ușor, nu-i suportă pe cei împreună cu care este nevoit să conviețuiască. Iată de ce el devine incomod pentru semeni și aspiră către contopirea cu pădurea și viețuitoarele acesteia. Pădurea ca și viața, adună copaci tineri, copaci bătrîni, copaci bolnavi și uscați, animale blînde dar și viețuitoare agresive. Laolaltă cu toate acestea omul a rămas fiul credincios al pădurii. Acolo, la vînătoarea de rațe Zilov își poate regăsi tihna sufletească, puritatea și adevărul existenței.

Regizorul *Nicolae Scarlat* semnează un spectacol dens, bogat în interogații, armonios problematizat psihologic, jocul de stări fiind modalitatea stilistică emblematică. Marea calitate a reprezentației ieșene constă în faptul că distribuția a înțeles stilul spectacolului și fiecare interpret și-a adecvat mijloacele de expresie unui numitor comun : jocul de stări în relația cu protagonistul. Creația lui *Sergiu Tudose* este revelatoare prin sinceritatea și tensiunea sentimentelor. Zilov, în întruchiparea sa, trăiește o existență tragică, sufocată de ipocrizie și prejudecăți, plînsul său cutremurător exprimînd gînduri și sentimente tulburătoare. Actorul ieșean realizează o mare creație, fapt ce a determinat și încununarea carierei sale cu un premiu de interpretare acordat de Biroul secției de critică al A.T.M. La recentul colocviu al regizorilor din teatrele dramatice de la Bîrlad, spectacolul la care ne referim a obținut marele trofeu, iar discuțiile purtate de specialiști au evidențiat valoarea de excepție a reprezentației.

Cînd un spectacol capătă calificativul de excepțional, înseamnă că întreaga distribuție s-a integrat pregnant într-o viziune unitară. Așa cum apreciem, jocul de stări în relația cu protagonistul comportă unele dificultăți, interpretul unui rol episodic fiind solicitat să abordeze spațiul de joc în tensiunea cerută de momentul dramatic dat, pentru a se putea corecta cu acumulările personajului principal. Firește, această performanță artistică exprimă calitățile de pedagog ale regizorului *Nicolae Scarlat* dar și valențele creatoare ale interpreților *Violeta Popescu, Monica Bordeianu, Despina Marcu, Mihaela Arsenescu, Adrian Tuca, Mircea Florin, Dan Aciobăniței* și *Constantin Avădanei.* Personajele lor sînt bine individualizate printr-o gamă variată de mijloace de expresie, cu simțul măsurii și o înțelegere exactă a fiecărei partituri, întreaga distribuție definind tipologii complexe, inspirat circumscrise în problematica spectacolului. Scenografia semnată de *Maria Miu* se adecvează stilistic unei reprezentații memorabile.

George CENOIU

dialogul artelor

Sergiu Tudose și Dan Aciobăniței în „Vînătoare de rațe“ de Alexandr Vampilov la Teatrul Național dn Iași

artemus ward (1834-1867)

în vizită la președintele lincoln

Io nu fac pălitică. Nici de vreun soi. Nu-i treaba mea. Că dacă era, umblam noaptea pe străzi și urlam ca turbat să trăiască și mă propteam la Betsy Jane abia spre dimineață, cînd duhneam mai zdravăn a fumegăi și a gin. Mă duceam la vot cu noaptea-n cap. Ședeam acolo pînă mi se acrea și ceva pe deasupra. Da' mă-ngrijeam să-mi car și vecinii cu mine. Trimeteam cu trăsura după ologi, bolnavi și recalcitranți. Vegheam fără odihnă să nu-și facă de cap șarlatanii și alte alea. Pîndeam la colț minciunile infame ale dușmanilor, ăia care te mușcă tocma'-n pragul alegerilor, cînd gogomăniile-s mai de efect. Și cînd se sfîrșea, dacă se alegea candidatu' meu, m-aș fi zbătut ca un pește pe uscat — ca să zic așa — să-mi dea și mie o slujbă, că dacă nu-mi dădea mă făceam foc și pară, da' pe capul Administrației, și-o bubuiam cu tot ce se găsea pînă-mi dădea. Da' uite că nu-i treaba mea. Io mă-ndeletnicesc cu o afacere respectabilă, nu pompolitică de-asta : nici două parale n-aș scoate din buzunar, să știu bine c-ar fi de-ajuns să mă ia-n Congres.

Așa că, fără nici o pălitică, m-am pus țanțoș să-i fac o vizită lu' taica Abe, la moșia lui din Springfield. L-am găsit în sufragerie, înconjurat de un roi de cerșetori : toți voiau slujbe. Știam că fusese căpitan de barcaz pe neîmblînzitul Mississippi și m-am bucurat să-l pot saluta în argoul marinăresc, așa că zic : „Ahoe, Abe, bătrîne ! Vela mare, adunarea pe teugă și lasă trinca să zburde peste bord ! Așa, vînjosule ! Ei, drăcia dracului !" (N. B. Astea-s curat de-ale marinarilor. Io le știu, că am tot fost la piese cu marinari, jucate de actorașii ăia din New York). Taica Abe se holbă la mine cam cruciș și-mi zise : „Lasă petiția dumitale aici și fii pacient. Acum n-am timp de ea. Zău că n-am. Mi-e imposibil, domnule !".

„Domnule Lincăln, cine crezi mata că-s io ?", l-am luat io din scurt.

„Unul care vrea o slujbă, cu siguranță", a zis el.

„Nici gînd, domnule", i-am zis io, „ați dat cu bîta-n baltă rău de tot N-aveți 'mneavoastră de un' să scoateți slujba aia să-mi placă mie. Io-s A. Ward. Meșter în figuri de ceară. Io-s tata Gemenilor și ei seamănă cu mine — amîndoi. Și-am venit din prietenie să vizitez pe președintele ales de Statele Unite. Ai mata chef să mă vezi, bine — n-ai, zi pe șleau și m-am dus cum am venit, nici o pagubă".

„Luați loc, domnule Ward. Mă bucur să vă cunosc".

„Odihnește în sînu' lui' Abraham", behăi un oarecine dintre solicitanți, care-și găsise, vezi doamne' omu' să-l ia peste picior.

„Ehei", zic io, „dacă pe toți vă paște să vă așezați în sînu' ăla, n-c mai rămînea mare lucru de supt din el". La care bătrînul Abe se repezi să-și încheie nasturii de la vestă pînă-n gît și roși ca o fecioară de șaisprezece anișori. Taman în pontu' ăsta al conversației, văzui un nou roi de cerșetori că dădu năvală peste noi în sufragerie. Unii voiau să fie șefi de poștă, alții perceptori, alții cereau misiuni străine — fiecare dădea să apuce cîte ceva. Mi se-mpărea că bătrînul Abe o s-o ia razna. Abia termina să dea mîna cu fiștecare, că o altă hoardă, nesățioasă își făcea loc cu coatele în încăpere. În casă și în curte, unde te-ntorceai, dădeai numa' de pretendenți la slujbe care zbierau ca din gură de șarpe că trebuie musai să stea de vorbă cu taica Abe. Unu' din Ohio, care avea în el vreo douăzeci de dește bune de whisky, a crezut că io-s Abe și m-a luat cu „Dulce rozmarin din preherie". Ăsta, mi-am zis, trebuie că vînează o slujbă tare grasă. Altu', cu nasu' vînăt, agita furios un baston cu măciulia aurită și i-a zis lui taica Abe că el îl caută pe „Washington și Gloria Vestului Fără Hotar". Io-i zic, „Mata, stimabile, nu te-ai face funcționăraș de poștă, dac-o fi să fie, așa-i ?" Da' el de colo : „Un pătriot e mai presus de fleacuri dintr-astea, domnule !" „E o recoltă bunicică de pătrioți anu' ăsta, ce zici, stimabile ?" „Tocma'-l întrebam, cînd un alt val de candidați dădea să ne răstoarne. Casa, șopronul și magazia de lemne gemeau acu' de suflete. Da' cînd, peste toate, s-a ițit și un alt nou val, le-am strigat să nu se dea bătuți, numa' fiindcă n-ar fi loc, că, la o adică, mai încăpeau și în cocină. Un pătriot mai moțat, dintr-un tîrgușor din Michigan, s-a cățărat pe casă, a intrat pe horn și și-a dat drumul chiar în sufrageria unde taica Abe se muncea din răsputeri să țină-n frîu haita de candidați, să nu-l înghită de viu, doamne ferește, spre regretul bisericii, care ar fi pierdut ăst fel un tămbălău de zile mari.

„Doamne milostiv !", a strigat bătrînul Abe, „vin pe capul meu din ceruri, — pe horn și din măruntaiele pămîntului !". Da' n-apucă să scoată toate vorbele astea din gura lui dulce, că doi gămani de solicitanți din Wisconsin, care i se tîrau printre picioare ca să-i ceară slujba vămilor din Milwaky, se agățară de președintele ales iar el ar fi lunecat cu ei cu tot în sobă dacă n-aș fi sărit io să-l prind în brațe. Abia îl țepenisem pe două picioare, că un alt curajos bufni din horn și-mi pocni un cap în burtă de zburai pleașcă la podea, cît eram de mare și frumos. „Domnule Lincăln", țipă nerușinatul ăla, „hîrtiile mele-s semnate de toți popii din tîrg și de însuși directorul școlii !"

„Bă, vită-ncălțată", zic io, „ți-oi semna io hîrtiile cu mătura asta de oase, dacă te-ndeși să-mi faci creierii cuib de rațe. Ți-ar fi drag așa un damf ?" — și i-am vîrît pumnu' drept sub nas. „Hîrtii de-astea-ți dau io cîte poftești ! Mai bune nici nu-ți trebuie !".

„Da' eu mi-am frînt spinarea să-mi cumpăr bilet pînă-aici. Am tras zi și noapte ! Pătriotului i se cuvine răsplată !".

„Vertutea", zisei, ținîndu-l pe mocofanul nerușinat de guler, „vertutea, domnule, își este propria ei răsplată. Uite la mine !" Iar el se uită și se cutremură sub privirea mea neînduplecată. „Adevăru' e", mă dădui io la vorbă, rotindu-mi ochii peste mulțimea de candidați, „că n-o să găsiți cîte-o slujbuliță pentru toate opaițele pe care le-ați cărat de colocolo în campania asta. Mie unu' mi-ar fi plăcut să fie. M-ar fi uns la inimă să vă-mpărțiți un purcoi de misiuni străine prin insulele-alea bătute de molimă, și, dac-aș fi fost în locul lui Abe, aș fi trimis acolo pe toți tinerii nătîngi ai mamelor voastre. Ce-o fi-n capu' vostru", tunai io, prinzînd curaj că-i înlemnisem, „Vreți să-l înnebuniți pe Abe ? Nu vedeți că abia mai răsuflă de groază ? Plecați acasă, mizerabililor, acasă, la plug cu voi ! Duceți-vă să vindeți oale, să tăiați lemne, să faceți săpun, ghete, cîrnați ! Țineți contabilitatea la căruțele cu bălegar, urlați ca clopotele din Basel, fiți originali și nebuni ca sectanții lu' Campbell, citiți în public la 50 de dolari pe noapte, apucați-vă de comerțul cu alune, umpleți de literatură toate registrele, tăiați-vă picioarele și dați concerte de schilozi, tipăriți-vă miorlăielile pe foițe volante și înmuiați cu ele inimile duioase, faceți orice pentru un trai cinstit. Da' nu veniți aici să-l scoateți din minți pe Abe cu pretențiile voastre strigătoare la cer. Cărați-vă acasă ! Cărați-vă acu' cînd vă spun ! Dacă în cinci minute", zisei, scoțîndu-mi ceasul meu nou, de șaișpe dolari, și legănîndu-li-l prin fața ochilor, „dacă în cinci minute mai văd picior de voi pe-aici, deschid cușca șarpelui meu boa. Ala dacă dă de voi, vă blestemați și ziua cînd v-ați născut !". Ar fi meritat să-i vedeți cum țopăiau, domnule Fair. Fugeau de parcă Talpa Iadului îi mîna din urmă cu o furcă înroșită cu zece dinți. În cinci minute sufrageria se golise.

„Cum aș putea să te răsplătesc, domnule Ward, pentru ajutorul dumitale neprețuit ?", zise taica Abe emoționat, apropiindu-se să-mi strîngă mîna. „Cum ți-aș putea vreodată mulțumi îndeajuns, domnule ?".

„Guvernînd țara asta cu dreptate și strășnicie. Liniștind apele spre nord și spre sud. Urmînd o cale pătriotică, fermă și dreaptă, iar dacă vreun stat o vrea secesiune, apăi lasă-l să se secesioneze pînă i s-o urî !".

„N-ai vrea să faci parte din Cabinetul meu, domnule Ward ?", m-a întrebat Abe.

„În cabinet să puneți comedianți, domnule ! Comedianții nu fac pălitică. Ei n-au principii ! Ei se pricep să-mpace publicu' oriunde, la nord și la sud, știu ce vrea publicu' ăla. Clovnii, domnul meu, sînt oameni cinstiți. Dacă vă îndoiți de meșteșugul lor la vorbire, uitați-vă pe afișele circului : biletele-s așa de ieftine ! Dacă vreți un cabinet cum-secade, chemați comedianți, da' nici să nu vă gîndiți la mine. Meșteșugul figurilor de ceară e o meserie cinstită și n-o să se ducă de rîpă cît încă mai bate o inimă în pieptu' ăsta ! A. Lincăln, io vă doresc numa' bine ! E drept că, dacă un sculptor sau un pictor, unu' ca Powers sau ca Walcutt, și-ar căuta un model de bărbat frumos, nu v-ar alege : da' dacă faceți bine țării ăsteia, o să fiți un îngeraș, la fel de drăgălaș ca oricare din noi ! A. Lincăln, folosiți cu dibăcie și fără teamă toate darurile cu care v-a-ndestulat natura, și totul va fi bine ! A. Lincăln, rămîneți sănătos !".

Ne-am strîns mîna cordial și am făcut schimb de poze, ca fiecare din noi să se poată bucura de amintirea celuilalt cînd vom fi departe — el la cîrma Statului și io la cîrma afacerii mele actoricești, intrarea numa' cinspe cenți.

Traducere de Adina KENEREȘ

roua lecturii

scrisorile unui adult

Un Robinson cu insula în destrămare. Aproape regret acum că am scris împotriva lui Robi. El, săracul, poate era bolnav și o făcea, pur și simplu, pe nebunul în singurătatea lui atroce. Oare avea sare ? Să verific. Mi se pare că butoiașele adunate de pe epavă conțineau și clorură de sodiu. Te pomenești că mînca cum mînca pentru că ținea regim !

*

Cum naiba dormea Robi ? Cioplea trei luni o lingură, obosea, cădea seara în hamac precum bușteanul. Dar nu se plictisea ? E totuși, o chestie să stai ani de-a rîndul, așa, fără nimic : nici tu cinema, nici tu televizor, nici tu...

*

Pe insulă e rece. Acest dreptunghi de hîrtie trebuie să fie calm. E o plăcere să iei un măr galben, acrișor, să-l despici cu cuțitul nu prea ascuțit (ca să simți în mînă rezistența voluptuoasă a pulpei vegetale) în patru fragmente și să-l descînți pe îndelete, cu pauze muzicale. Mai este miraculos să ai o cană mare, solidă, cu temelia zdravănă, medievală. S-o umpli victorios cu apă rece, țîșnită cu entuziasm din robinetul exact. S-o bei cu fața iluminată, ca și cum ți-ai face rugăciunea. E minunat să privești un zid, o pietricică, un stîlp, un gard, crăpăturile unui perete văruit, o pată irizată de păcura căzută în inima tandră a unei mici bălți, îndrăgostite de iluzii. Sînt nesfîrșite bucurii. De ce nu le-am consuma, adulți fiind, ca pe o salvare. Să ne apară ca un dar ceresc o ceapă frumoasă, ovală, suavă. Orice obiect mi s-a părut mereu o enormă enigmă. Desfid pe cine știe să-mi explice ce-i o cratiță !

*

După îndelungi căutări, tatonări, greșeli și revelații, am ajuns la concluzia că majoritatea femeilor care bat covoarele, dimineața, transmit cu ajutorul loviturilor ușoare, îndesate, la diferite intervale, mesaje disperate, galeșe aluzii, insinuări necuviincioase, gingașe rugăminți. Un alfabet morse al gospodinelor cărnoase și ciufulite.

*

Mă gîndesc la un eseu despre veșmintele eroinelor celebre : Anna Karenina, Nastasia Filipovna, Clavdia Chauchat, Odette de Crécy etc... Treabă migăloasă. Să recitesc, să-mi însemn toaletele, să le compar. Ce culoare prefera Grușenka ? Dar Eula, acea suprafemelă a lui Faulkner ? Cum erau ciorapii Natașei Rostova ? Și cîte alte întrebări ! Din ce în ce mai indiscrete. Ajungînd pînă la lenjeria intimă a seraficelor femei din Turgheniev.

*

Să nu uiți niciodată, cînd întîlnești un trandafir, să-i numeri petalele. Abia după aceea să-l miroși, îmbibat de cifre, cu sufletul înfiorat de aritmetică.

*

O fecioară care-și taie patul cu fierăstrăul, pictează bucățile de lemn cu crini și le trimite iubitului ideal prin poștă.

*

O iubire poate începe și așa. Te duci la cineva în vizită, te servește cu o țigară lungă, subțire, străină și tu, neatent, arzi fața de masă în trei locuri : două găuri mici și una mare, urîtă, în mijloc. Apoi îți ceri scuze de la gazdă pînă ce te îndrăgostești. Voilà !

EMIL ȘI DETECTIVII

poem cu final dublu

Lucrară mult timp și cu multă minuțiozitate, cu mare precizie. Dessurubară virgulele și le puseră-n ordine, într-o parte. Scoaseră punctele și toate celelalte semne de punctuație. Dizlocară verbul de substantiv și pe acesta de celelalte părți de vorbire. Împărțiră cu exactitate frazele în propoziții. Dezlipiră din fraze fiecare cuvînt și-l studiară cu lupa, apoi îl vîrîră la microscop. Cuvinte cît se poate de obișnuite, propoziții simple, banale, și atunci de unde atîta somptuozitate, atîta neliniște-n fraze, atîta mister în conținut ?

Ridicară din umeri și se duseră la fereastră să fumeze-o țigară.

Revenură după micul dejun, cu forțe sporite. Scoaseră toate șuruburile, toate piulițele, toate rotițele, motorul, radiatorul, bujiile, tot. Pentru asta, se folosiră de șurubelnițe, de chei franceze, patent, de foarfeci și clești speciali și, pe alocuri, chiar de ciocan și de rangă. Spre seară demontară tot mecanismul și se întrebau unde-i autorul. Vrură neapărat să-l vadă pe-autor. Îl strigară pe nume și-l văzură într-un punct răstignit pe-o rotiță dințată care continua să se învîrtă în gol. Îl culeseră încet cu penseta și-l puseră într-un borcan.

Final doi :

Spre seară, demontară tot mecanismul și se întrebau unde-i autorul. Vrură neapărat să-l vadă pe-autor. Îl strigară pe nume și-l văzură, ascuns, într-un colț și năpădit de cuvinte. Creierul îi ieșise prin țeastă afară și acum creștea ca un aluat, înghițindu-i pe rînd în masa aceea pîcloasă ce invada tăcut încăperea.

Nichita DANILOV

comprimate

■ **Indoiala este polenul polemicii.**

■ **Cine gîndește prea mult la trecut intră cu spatele în viitor.**

■ **Gestica este cel dintîi semnal că marioneta din noi tinde să ne ia locul.**

■ **Cei ce nu caută nimic află lumina și în întuneric.**

■ **Pe un teren arid ideile se înmulțesc numai dacă sînt stropite cu sînge.**

■ **De nimeni nu se ocupă nimeni.**

■ **Idealurile seducătoare se pot realiza cu oameni seducători.**

■ **Există cărți prezentate și cărți care se prezintă**

■ **Obișnuitul viețuiește, neobișnuitul supraviețuiește.**

■ **A crea înseamnă a munci și în somn, mai ales în somn.**

■ **Descoperirea vieții mele este descoperirea ignoranței mele.**

■ **Nu oricine scurmă cercetează.**

■ **Cine alege bine calea nu face cale întoarsă.**

■ **Sînt fiul legitim al controversei.**

■ **Mersul creatorului ignoră cadența trupei.**

Ilie DODEA

convorbiri literare prin corespondență

Daniela SPIRIDON — Bacău. Din tot ce ați trimis se reține imaginea : „Sînt singură... / Înconjurată doar de mine și de / umbra mea, / / ca o picătură de ploaie rătăcită-n deșert". E prea puțin, dar, vă propun, să nu ne resemnăm.

Mariana BOLDUREANU — Coșteni (Timiș). Sper să nu vă incomodeze faptul că nu vă răspunde destinatarul scriisorii. Așadar, chiar dacă foarte bacoviene, poeziile dv. nu sînt o copie a unui original celebru. Au personalitatea lor. **Taina, Pasărea vis, Veac absent, Tîrziu, De primăvară, Considerații pe marginea unor definiții, Vîsla** sînt cele mai reușite. Supără unele alunecări în facil, în romanță **(Frunze trecînd).** Există — din păcate, nu peste tot menținut — un ritm interior, o gravitate tulburătoare. Solitudinea „sună" bine : „În înghețat tărîm fără poteci / Cu gîndul înecat în vîrste incendiare, / Vom fi la fel ca ceasurile reci [cacofonia se poate evita], / Doi oameni triști ca morții prin ziare". Aștept lucruri noi.

Ion MALAIA — Grădiștea (Brăila). Am predat textele la sectorul de poezie, colegului Constantin Pricop. Luați legătura cu el.

Gheorghe SOFIAN — Comănești (Suceava). Versificații convenționale Imitația vă depersonalizează.

Ladislau DARADICI — Deva (Hunedoara), Ca „povestire imposibilă", **Răceala** are oarecare tîlc. Lucrați mai atent textul. Sînt unele repetiții și stîngăcii în exprimare. Mai trimiteți.

MANUSCRIPT — Timișoara. Ștefan TOMESCU — Starghioid (Prahova). Poezia lipsește din versurile dv.

Radu BOTEZ — Iași. Treceți pe la redacție.

A. H. — Craiova — V-am răspuns și în nr. 12. Vă stau, în continuare, la dispoziție.

Dan CRISTIAN — Bacău. Am reținut **Turn.**

Dumitru UDREA — București. Trimiteți un grupaj mai consistent (nu un volum, totuși !).

M. G. Prahova. Spuneți frumos, într-o dedicație lui Nichita Stănescu : „ne a făcut să trăim / în dulcele stil clasic / minunea de a fi contemporani / cu Eminescu și Blaga". În rest, textele nu au suficientă forță lirică.

Viviana ANTONIU — București. Sînt cîteva secvențe notabile în poeziile dv. Bunăoară : „Frumoase-s oștirile toamnei / cu roșii și galbene flamuri / Dar timpul se-ngroapă sub pași / căzut din clepsidrele ramuri". De regulă, asociațiile imagistice nu au cursivitate. Să mai vedem.

Emanoil SITARU — Nedelea (Prahova). Sînt foarte interesante problemele pe care le ridicați și, în cele ma multe cazuri, aveți dreptate. Cum sectorul economic nu e de competența noastră, e bine să dialogăm pe teme literare. În principiu, nu putem publica lucrări în foileton. Periodicitatea revistei nu o îngăduie. Intervalul de o lună, dintre un episod sau altul, face ca lucrurile să se uite și, implicit, ca interesul cititorilor să scadă. Mi-a plăcut cartea lui Mircea Nedelciu, ceea ce nu înseamnă că gustul meu e suveran. Sînt de acord cu dv. că literatura de azi e încă datoare actualității, problematicii stringente a acesteia. Faptul că sînteți la curent cu destule lucruri, mai bune sau mai puțin bune, din cărțile care apar e o dovadă că această literatură e citită (și discutată), deci că are meritele ei indiscutabile.

Corin LEU — Focșani. Schița trimisă nu e rea. Fraza are o croială personală, ceea ce nu e puțin lucru. Mai trimiteți. Cîți ani aveți ?

Otilia NEMINOVICI — Iași. Textele sînt neconcludente. „Genul scurt" în poezie e foarte pretențios. Aștept altceva.

NINESI — Piatra Neamț. Sînteți, cum se spune, un poet autentic. Încerc să dovedesc acest lucru reproducînd o poezie. Nu toate sînt la același nivel. Desenatorul e, de asemenea, interesant. M-ar interesa eventuale „obiecte imposibile" ori caricaturi pentru pagina de „Magazin".

C. A. și I. D. T. — Ploiești. Am reținut două **Epifanii.** E emoționant omagiul pe care ploieștenii îl aduc lui Nichita Stănescu. E dreptul dv. să fiți mîndri și mîhniți în același timp. În legătură cu celelalte manuscrise, mă refer la proze, încă nu sînt lămurit. Vreau ceva cu o epică bine individualizată. Rețin propunerea pentru participarea la cenaclu. Aș modifica, însă, condițiile. Vă așteptăm în primăvară să citiți proză și poezie. „Junimea" e un cenaclu **de** lectură, în exclusivitate. E o tradiție la care nu putem renunța.

Paul NICORIȚĂ — Craiova, Gheorghe BOROVINĂ — Brăila, Iulian MOCANU — București. Nimic nou.

Alexandru MANCAȘ — Baia Mare. Suplimentul pentru tineret nu are o periodicitate fixă. Ne bucură faptul că foarte mulți cititori ne scriu despre această publicație. La ora cînd veți citi aceste rînduri s-ar putea să existe în chioșcuri o nouă ediție a Suplimentului. Nu vă oprește nimeni să ne trimiteți texte pentru o eventuală colaborare. Aș dori să aveți în vedere faptul că textele respective trebuie să se adreseze **tînărului cititor,** cu precădere adolescentului, el fiind, într-o oarecare măsură, mai puțin „căutat" de literatura care se scrie azi la noi. Sigur, nu e ușor să scrii pentru o asemenea vîrstă, oricum și în acest caz valoarea literară e o exigență de prim ordin. Încercăm, pe cît posibil, să-l facem față.

Daniel DIMITRIU

turn

Aromă de gheișă și mîl
în creierul fotografului imaginîndu-și
concertul pentru trompetă
surîsul izbucnit prin piele precum
livezi
căzute-n adîncuri discontinuă
dimineață
cu picioare de piatră îndepărtînd
flacăra de mătase

Nud înnegrit de fluturi
Orbire odihnindu-se în vînt.

Dan CRISTIAN

epifanii

Lui NICHITA,
dincolo de fiind

Lovit de cuvînt
și-n sinele Său
de lumină
Nichita a fost
Poetul — Hermină.

Vulturește-mă, Doamne,
și învață-mă zborul
pe spate al Lui
să sfîșii cu ghearele
burta întunericului
ce L-a înghițit
pe El.

Claudiu AVRAMESCU

dimineața

Un cearceaf șterge oglinda de liniște
în jurul casei trei macarale robotesc
asupra cerului
undeva în univers o stea : sînt aici !
dar e prea departe

mușcînd vîna zilei
abia atunci îți auzi inima
mușchi de pămînt în viața ta încorsetat
atunci ascultă tălpile desculțe
tot universul ca două urechi :
— mie mi-ar trebui lapte
— mie mi-ar trebui miere
clipa încărcată trece în mine și în
mireasă
cu macazul vieții se scobește
soarele-ntre dinți.

trupul meu spin în această neliniște
trupul meu zeu în această mașină
cu resorturi și scripeți
ce ard cu țărîne :
eu, numai eu, numai eu
strigă pămîntul
blindat cu tălpile noastre cuminți
îmbrăcat în cămașa noastră de gînduri
îngemănat cu jumătatea inimilor
noastre
numai eu și o pasăre
respirînd amintirile

Nicolae NEDEIA

china: chipuri și culori

• zidul

Se vede, zice-se, limpede din orice navă cosmică — ceea ce nu înseamnă prea mult, cîtă vreme „ochiul" satelitului a ajuns să distingă și-o biată minge de tenis. Mai exactă ar fi observația că de acolo, din tăriile cerului, **zidul chinezesc** apare drept cea mai însemnată operă constructivă umană a tuturor timpurilor. L-am așteptat și pîndit prin hubloul **Boeing**-ului încă din intrarea în spațiul aerian al ciudatului Kașmir, tărîm fierăstruit de creste paralele aliniate conștiincios și punctate, rar, foarte rar, de semne ale prezenței omului. După aglomerațiile mozaicate ce potopesc malurile Indusului, unde fiecare petec îndiguit înglobează, precum celula nucleul, o locuință ori un grup de case îngrădite cu bambus verde, viu și puternic, pustietățile Himalaei, cu lucirile reci ale rîușoarelor rînduite între șirurile de creste și, mai ales, cu albeața ireală a zăpezilor veșnice, te duc, aproape fără tranziție, într-o lume pe cît de inospitalieră, pe atît de feerică. Identificăm, de regulă, Himalaya cu Everestul și, dacă-i spunem pe adevăratul nume, adică Ciomolungma, ori și mai meticulos și doct, **Qomolangma,** considerăm că-i prea destul ; în fapt, masivul Himalaei e-o nesfîrșită țară de piatră și gheață și zăpadă, în care popoare întregi de **yeti** ar avea cum rămîne neștiute veac după veac. Către amiază, **Muntele** ostenește și, vălurind cafeniu, se-ngroapă în dunele la fel de vălurite ale deșertului. La Ürümqi, planul drept al avionului coboară și o ușoară întoarcere spre est vestește posibila întîlnire cu **zidul.** Pe care nu izbutim să-l zărim, în pofida limpezimii absolute a spațiului dintre pămînt și stele. Harta explică : traversăm o „coadă" a deșertului Gobi, mergînd paralel — la cîteva sute de kilometri — cu marele zid. Orele trec. Depășim fluviul Huang. Și, la marginea deșertului, undeva, între Yulin și Shenmnu, munții golași își arată, brusc, o ciudată șiră a spinării crenelată. Nu începe de nicăieri și nu-i zărim vreun capăt. Din loc în loc — de regulă, acolo unde muntele are o tresărire mai hotărîtă spre cer — turnuri și platforme pătrate, a căror funcționalitate ne rămîne ascunsă. Aveam să aflăm mai tîrziu că vertebrele zidului însemnau, de fapt, întîiul sistem de transmitere rapidă a știrilor, un „alfabet" al fumului ducînd vestea din răsărit pînă-n apus, pe o distanță egală cu a șasea parte a ecuatorului. Culorile peisajului se rînduiesc, de-o parte și de alta, identic : cenușiu (zidul) ; cafeniu-violet (frămîntatul relief sub-montan, arid, neprietenos, și încrețit, precum nicăieri în lume n-am văzut) ; albastru închis (munții din planul apropiat), apoi nuanțe de albastru tot mai deschis (culmile înalte, tot mai înalte, de la marginea orizontului) și, în fine, alb-gri, pînă la albul ireal al zăpezilor veșnice. Zidul rămîne în urmă să șerpuiască aparent fără rigoare și țel, dar temeiurile desenării sinuosului traiect nu-s, desigur, la îndemîna analizei grăbite a călătorului din veacul XX, privitor din alunecătoare înalturi către un „a fost odată" în care pămîntul se măsura cu pasul și cel mai lung dintre drumurile lungi începea, trudnic și înțelept, cu același **pas** către un alt **departe**... Zidul aveam să-l reîntîlnim pornind din Beijing (am mereu senzația, ascultînd modulările puțin obișnuite ale vocii localnicilor, că nici **Beijing** nu reprezintă transcripția fonetică ideală pentru **Pekin,** întrucît mi se pare a auzi mai degrabă un **Pei'tin** legănat și dulce) cu automobilele printr-o mare de biciclete, apoi tot printre biciclete și tot mereu așa, pînă cînd munții își intră în drepturi, obligînd șoseaua să urce în serpentine strînse, împreună cu linia ferată din direcția căreia auzim „bătaia" sacadată a unor locomotive cu aburi de mare putere. Ticurile turismului devenit industrie exact organizată se resimt din plin și la poalele zidului : sute de autocare și automobile, ghizi agitînd stegulețe, fotografi, chioșcuri de artizanat și un adevărat puhoi de oameni urcînd și coborînd treptele roase, fiecare dintre ei păstrînd pe chip aceeași expresie amestecată : nedumerire, încîntare, uimire. Desigur, mulți, foarte mulți vizitatori chinezi, dar și mii de străini, aproape toți încadrîndu-se perfect în definiția turistului occidental-tip : peste 60 de ani bărbații, femeile pe aproape, obligatoriu aparatul de fotografiat atîrnat de gît. Alb țăcănesc blitz-uri, ghizii își adună turiștii precum cloștile puii, lume urcă, lume coboară, într-o forfoteală ce-mi amintește zilele de aglomerație de la **Louvre,** cînd vezi Gioconda, o vezi și-atît. Ceea ce nu-i puțin, dar nici nu înseamnă destul, cîtă vreme minunile lumii se cuvin **și înțelese,** nu numai văzute. Ne desprindem, așadar, de rîul de oameni în mijlocul căruia poți auzi toate limbile pămîntului și o luăm la stînga, tot mai departe, mai sus, unde zidul nu mai are dalele și treptele refăcute și rostuite spre a nu se poticni cumva turistul vîrstnic, deprins doar cu servicii clasa întîia și autocar cu aer condiționat ; mai departe, deci, acolo unde zidul își arată înfățișarea cea mai adevărată : cu vegetație ițindu-se dintre cărămizi, cu știrbituri de care-s vinovate mileniile, cu turnuri umbrite, scări ce lasă o singură persoană să urce treptele (astfel ușurînd sarcina apărătorilor de altă dată), cu puncte de priveliște de unde se zărește întreaga — vorba vine ! — goană a șarpelui de piatră peste culmile la fel de pietroase, către albastru intens, apoi albastru pal, albăstrui difuz, alb cenușiu, alb, alb, alb. Sigur, întîia și fundamentala uimire izvorăște din incredibilitatea performanței tehnice. Să durezi o asemenea construcție încă în secolul al VII-lea înaintea erei noastre, adică un sistem de fortificații înalt de 7—8 metri, cu o creastă lată de șase, pe care pot circula care, o șosea suspendată deci, protejată de creneluri înalte de doi metri și presărată, din loc în loc, cu turnuri și aripi de zid adiacente, lungi și ele de kilometri, totul într-un zig-zag perpetuu, dictat de neorînduiala crestelor muntoase — iată o întreprindere lesne de plasat în zona irealului fie și numai ca proiect. Imaginația și clișeele proprii veacului XX ar cere împresurarea traseului cu milioane de excavatoare și basculante și macarale și aparatură laser pentru alinierea fiecărei aripi și tot ceea ce s-a mai izbutit a se născoci întru edifiere tehnicizată — cu toate acestea, greu de presupus că și-ar putea măcar propune astăzi cineva, indiferent ce putere financiară și organizatorică ar reprezenta, o atare îndrăzneală constructivă. Și totuși, cum s-a petrecut zidirea atunci, în zorii civilizației, cînd „utilajele" erau coșul, pîrghia, targa și ciocanul ? Pentru a afla o explicație cît de cît plauzibilă, este obligatoriu să ne luăm drept aliat **timpul,** pe care, la urma urmei, l-am pus să justifice și să legitimeze inclusiv salturile în evoluția speciilor, ori, să zicem, alunecarea plăcilor tectonice — adică întîmplările necesare cărora nu li se pot oferi explicații imediate, riguros urmărite și comensurate după toate canoanele științelor exacte. Cu secole și secole înainte, cînd se desfășurau războaiele Punice, Hannibal trecea Alpii, se funda biblioteca din Alexandria, în teatrele romane veniseră la modă tragediile grecești, agora își ocupa locul în istoria democrației și a arhitecturii, Arhimede descoperea faimoasele-i legi, conducătorii diverselor provincii chineze începeau să-și apere propriul teritoriu ridicînd cele dintîi tronsoane ale zidului. Încă nu se putea vorbi de **marele zid,** nici măcar ca idee, ci despre fortificații separate, așezate în calea valurilor migratoare. Abia după unificarea Chinei (221 î.e.n.), împăratul Shihuangdi a dispus legarea diferitelor tronsoane mai mult ori mai puțin izolate și încadrarea lor într-un sistem. Sprijinit, la est, în stîncăriile de pe țărmul mării Bohai și ajungînd, în vest, tocmai la Jiaynguan, zidul a început a se desfășura și închega nu ca un simplu val de apărare, ci, cum spuneam, ca un sistem înglobînd orașe a căror populație era special destinată apărării și întreținerii imensului edificiu, porți însemnînd, de fapt, contrucții maiestuoase în inconfundabilul stil chinezesc, lucrări de fortificații cu terase succesiv retrase, amintind de posomorîtele ziggurate. Toate avînd și exprimînd un preț al sîngelui, cîtă vreme timpul în sine nu explică nimic dacă nu-i conjugat cu imensul efort uman și cu sacrificiile mai mult ori mai puțin asumate, fiind vorba de o lucrare de apărare destinată și celui puternic și celui slab, nu o inutilă și orgolioasă construcție funerară de genul piramidelor egiptene ori mormintelor regale ale dinastiei Ming de la Deshengemen. **Marele zid** ca idee poate exprima, cred, și o anume filozofie, o morală proprie antichității orientale, anxioase și senine, totodată, o încercare de supraviețuire prin jertfă. Pretutindeni împestrițat și scrijelat de hieroglife cărora greu li s-ar putea stabili vîrsta adevărată, zidul ne arată, încrustată în piatra milenară, o hieroglifă compusă din alte trei suprapuse : semnifică noțiunea de **mormînt** și-i alcătuită, de jos în sus, din trei foste pictograme simplificate desemnînd pămîntul, apoi un om (tăiat) și, deasupra, iarba. Iarba mileniilor a-nverzit și-a-nflorit și s-a scuturat de mii de ori din și peste pămîntul ce tăinuiește somnul jertfiților întru ridicarea marelui zid. Veche lege a firii : pe sacrificiul lor s-a întemeiat o bună parte din liniștea generațiilor ce aveau să vină.

• oastea

Întîia întîlnire semnificativă cu vechea artă chineză a reprezentării figurii umane s-a petrecut la Xindu, în provincia Siciuan. Mănăstirea budistă Boa Guang („Lumina divină") alcătuită, parcă, prin adăugire neîntreruptă de curți dreptunghiulare în jurul unei pagode cu 13 etaje, posedă și o extrem de ciudată sală „Arhat" (de fapt, nu-i o sală în obișnuitul înțeles al cuvîntului, ci o încrengătură de culoare largi, mereu în unghi drept) adăpostind nu mai puțin de 500 de statui aurite ale unor divinități budiste în mărime naturală. Spectaculosul, ineditul și stranietatea provin nu numaidecît din numărul figurilor ce te împresoară și te însoțesc strîns în peregrinările prin „Arhat", ci din expresia chipurilor atinse de „lumina divină" și încremenite ca-ntr-un stop-cadru. Nimic din austeritatea și convenționalul iconografiei bizantine ori a sculpturilor din catedralele goticului. Sfinții budiști par oameni ca toți oamenii, mai degrabă puși pe șotii, cu trăsăturile destinse, plini de bonomie, fiecare surprins într-o ipostază avînd, probabil, o anume legătură cu situații reale apte să-i caracterizeze. Imposibil de ghicit și tălmăcit semnificațiile atitudinilor și mai ales ale tratărilor ironice (?) prin supradimensionarea unor membre (un asemenea personaj blajin întinde o mînă de vreo doi metri, parcă votînd entuziast cine știe ce hotărîre îndelung așteptată) în absența unor reazime privind istoria religiei budiste, care va fi avînd, desigur, o „viață a sfinților" în stare să explice de ce statuia unui personaj apatic este cocoțată pe un soi de pasăre fantastică, avînd picioarele și ciocul verzi, penele violete și ceva asemănător cu o creastă roșie, parcă transparentă, în vîrful capului minuscul... În mănăstirea „Lumina divină" răsună gonguri și se aprind mănunchiuri de bețișoare parfumate. Superiorul ori cum s-o fi chemînd starețul acestui așezămînt, poartă pe chip exact zîmbetul statuilor ce le ocrotește. Imposibil de știut dacă slujitorul are 40 de ani ori 80. Mușchii feței sînt încremeniți întru susținerea zîmbetului extatic și, dacă s-ar așeza în rînd cu făpturile aurite, în penumbra din **Arhat** greu s-ar deosebi de ele. Ori deloc... Cea mai spectaculoasă întîlnire cu arta statuară a vechilor chinezi avea să ne-o ofere provincia Shaanxi și orașul Xien. Cred, de altfel, că, după deschiderea mormîntului lui Tutankamon, altă descoperire arheologică de importanța ostașilor din teracotă ai împăratului Qin Shi Huang nu s-a mai înregistrat. În martie 1974, brigada de producție din comuna populară Yan Zhai executa lucrări de excavație pentru așezarea temeliilor unei construcții oarecari. Din pămînt au început să se ivească, unul după celălalt, capetele unor statui aliniate. Acesta a fost începutul. Ceea ce a urmat a depășit orice previziune și speranță a arheologilor, ansamblul oștenilor devenind, pe măsura apariției din străfundurile pămîntului, pur și simplu năucitor. Mii și mii de statui în mărime naturală, aliniate după rigorile regulamentelor militare ale vremii, generali, alți ofițeri, care de luptă — totul constituind armata menită să apere somnul împăratului, îngropat la vreun kilometru mai departe, în tainițele muntelui „Calul alb". Se remarcă înainte de orice faptul că statuile au fost din totdeauna destinate îngropării, misiunea lor constînd, desigur, în protejarea mormîntului imperial de primejdiile sub-pămîntului. Naivitate, grandomanie, superstiție, dogmă religioasă ? Greu de spus fără o cunoaștere profundă a mentalității epocii, a canoanelor, prejudecăților și chiar a sistemului de valori pe care-l propunea. Oricum, omenirea nu poate decît să-i fie recunoscătoare orgoliosului suveran : datorită spaimelor somnului său veșnic, avem astăzi reprezentările de teracotă ale războinicilor în mărime naturală și, totodată, excelente informații interesînd nu numai istoria, ci în egală măsură arta militară, cultura, economia și, de ce nu, chiar politica. Impresia de ansamblu este copleșitoare. Un uriaș acoperiș boltit, din sticlă (însăși construcția este remarcabilă și deloc obișnuită) ocrotește, la înălțimea de 22 de metri, un adevărat cîmp de bătălie : 230 metri lungime, 70 lățimea. Acolo, așteptînd cuminți în rînduri cîte patru, mii de osteni urmăresc — ce altceva? — semnul de atac al comandanților. Fiecare grup, să-i spunem, „companie", este urmat de trei cai înșeuați. Deși tehnica execuției (turnarea, apoi arderea separată a diverselor părți ale corpului și asamblarea lor ulterioară) implică un oarecare grad de prefabricare, o anume **serie,** deci, atît atitudinile cît și expresia fețelor diferă spectaculos. Cei care au îngropat „oastea" lui Qin Shi Huang și-au luat lucrul cît se poate de în serios, gravînd pînă la detaliu platoșa de piele a generalului, tunica placată cu metal a soldatului îngenunchiat, fiecare nit al costumului de luptă al ofițerului, toate curelele și cataramele șeii calului. Fiecare statuie diferă oarecum de cea vecină, chiar dacă poziția de drepți (cu degetul mare întins în afară) este pretutindeni aceeași (excepție fac doar cîțiva soldați cu genunchiul aplecat la pămînt), permițînd și chiar impunînd o tratare cvasi-unică a poziției picioarelor și, în general, a părții inferioare a corpului. Sigur că oastea îngropată uluiește în primul rînd prin numărul incredibil al statuilor, plasînd întreg ansamblul într-o zonă a irealului, de parcă ne-am afla pe un platou cinematografic unde s-a pus la punct cine știe ce spectaculos trucaj al multiplicării fără sfîrșit. (Dacă am înțeles bine, aici s-ar afla, totuși, numai o parte din oștenii împăratului ; la aceeași distanță de mormînt, dar în direcție opusă, ar fi fost descoperite alte statui asemănătoare și, pînă la cercetarea lor arheologică completă și punerea în circuit turistic ar fi fost, provizoriu, reacoperite cu pămînt !) Dincolo de **număr,** însă, merită atenție fiecare statuie în parte prin realizarea artistică de finețe, ca și prin soluționarea ingenioasă a „racordurilor" dintre piesele ceramice (totuși, de serie, fie ea și serie mică) astfel încît, cu destul de puține variante ale segmentelor corpului, să poată fi compuse atitudini cît mai diverse. Cu cît crește gradul în ierarhia militară, cu atît tratarea este mai atentă și, să-i spunem astfel, mai individualizată. Soldatul de rînd are ambele picioare prinse de aceeași placă-suport, blocul astfel constituit fiind turnat și ars în n exemplare. Nu la fel se procedează în cazul ofițerilor : de această dată, membrele inferioare, inclusiv încălțămintea, sînt turnate și finisate separat, pînă la cel mai mărunt detaliu. Fiindcă veni vorba de detalii : sculptorii de altădată n-au omis să figureze, cu realism și, aș zice, cu o anume căldură, încrețiturile hainei militare la coate, să adune cu ușoară neglijență (evident, voită) fularul în jurul gîtului ofițerilor, să aplece către stînga canafii pieptarelor, de parcă întreg sub-pămîntul provinciei Shaanxi era să fie străbătut de aceeași pală de vînt...

Mircea Radu IACOBAN

Redacția : Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție :
Redactor șef : **Corneliu Sturzu**
Secretar general de redacție : HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

Apare pe 20 ale lunii
● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.